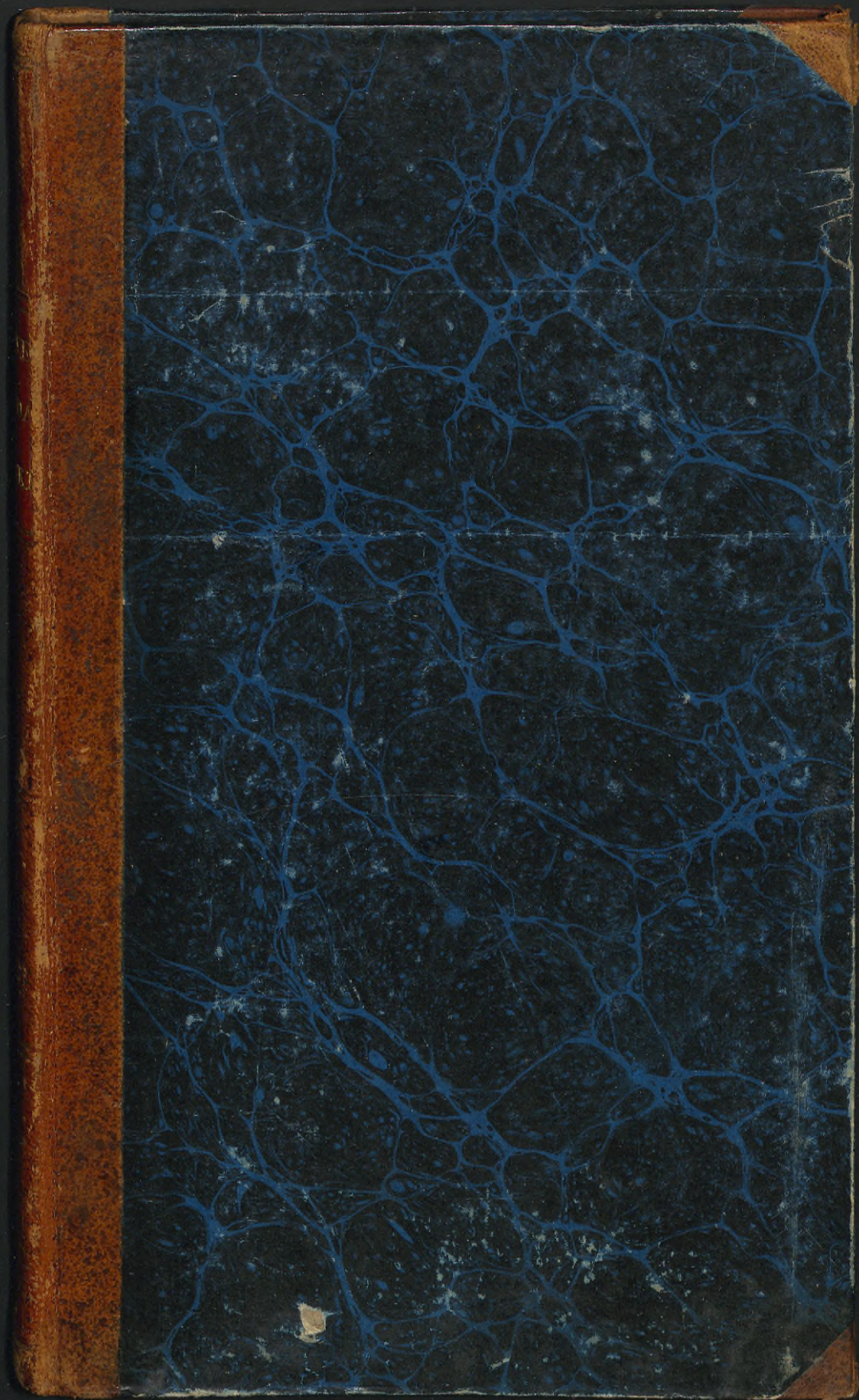

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

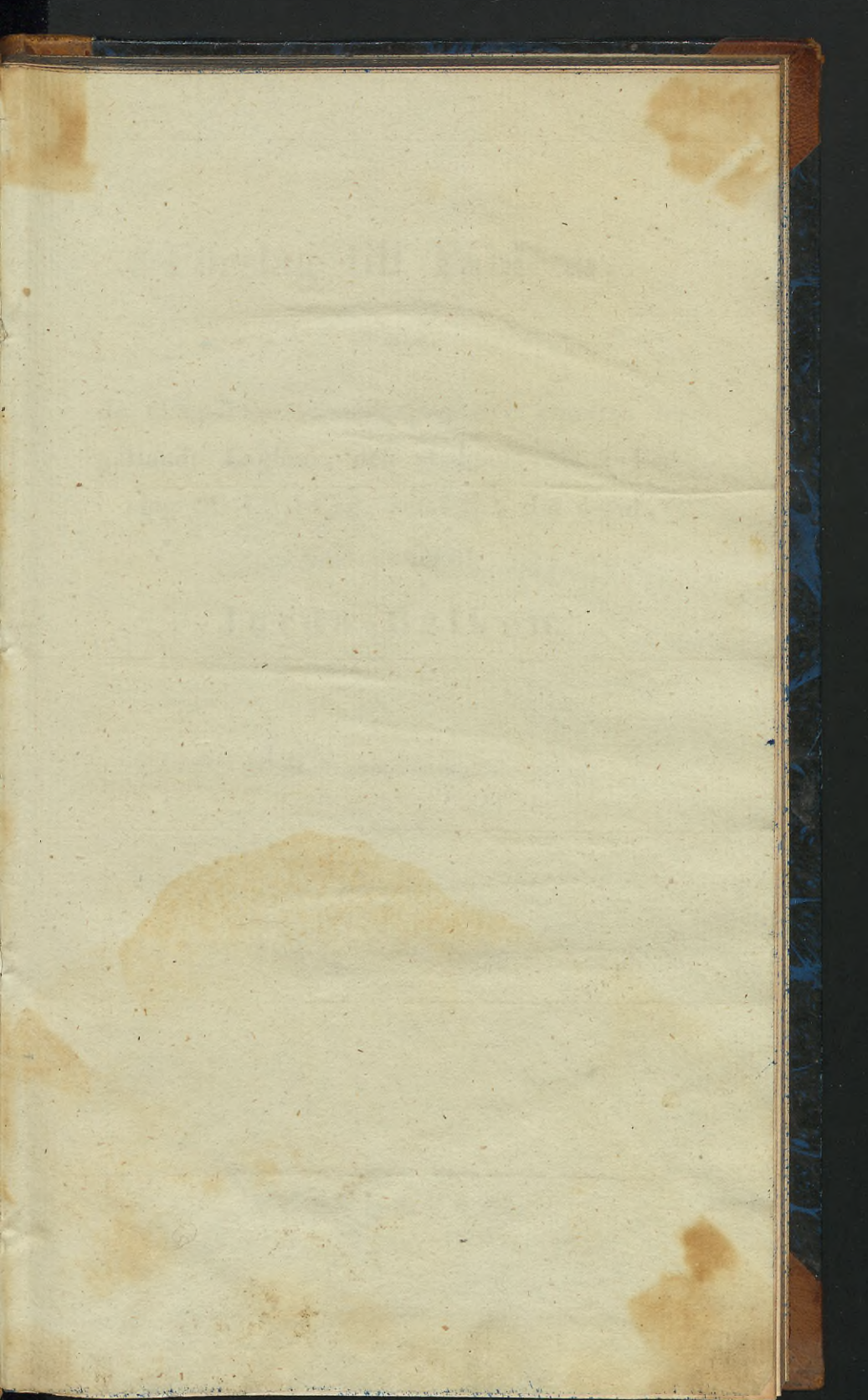

Allmänna Sektionen

Jurid.
Sv.
Lagförslag
Civillag

Förslag till Tabell

om

de utmärckta stället för anläggning
af järnvägar, och utgörande af
den till förslag, samt den till
som utgår

Jorda-Balken

af utmärckta

af utmärckta

af utmärckta

af utmärckta

Förslag till Tableau,

utvisande

de väsendtligaste skiljagtheter emellan nu
gällande Lagbud, och stadganderne i För-
slag till Civil-Lag, samt den del deraf,
som omfattar

Jorda-Balken.

Med anmärkingar.

af

Ludvig Joh^{son} Boye,
Friherre

STOCKHOLM.

Hörbergska Boktryckeriet, 1838.

Förslag till Tabellan

utvisande

de väsentligaste afsljagigbeten emellan in
 gällande lagbud, och skedgärderna i för-
 sig, utlynde förslag till Tabellan öfver Gifternas och Lög-
 slag till Civil-Lag, samt den del hvar-
 Balansen innehåller, utvisande detta syfte till allmän-
 betens granskning; med förslag af den eller de som kunna
 blifva sionade att dervid göra ändringar, vilka dem kunna
 ställa inom stället af detta lag, på det att till sin förtull till
 de rättstäm, som af nämnda lagarna kunna förutseas.

Jorda-Balken.

Stockholm den 12 April 1878

Jöel Lundström

Ludvig Joh^{ns} Boye

Redaktör

STOCKHOLM.
 Höfbergska Boktryckeriet, 1878

Förslag till Tableau.

Under återopande af hvad förordet till det af mig, förlidet år, utgifne Förslag till Tableau öfver Giftermåls- och Ärfda-Balkarne innehåller, öfverlemnas detta arbete till Allmänhetens granskning; med önskan, att den eller de, som kunna blifva sinnade, att dervid göra anmärkningar, ville dem framställa inom slutet af detta år, på det att tid må återstå till de rättelser, som af anmärkningarna kunna föranledas.

Stockholm den 12 April 1856.

STOCKHOLM.

Förttylligande:

- Mot. vill säga: de tryckta Motiverne.
- Mot. prot. " " de protocoller, som åtfölja Motiverne.
- Bih. prot. " " de äldre protocoller, som åtfölja Bihanget.
- Sk. H.R:s anm. " " Skånska Hof-Rättens tryckta anmärkningar.
- G. H.R:s anm. " " Götha Hof-Rätts tryckta anmärkningar.
- H. D:ns prot. " " Högsta Domstolens tryckta protocoller.

Denne stadganden äro från Lagförslaget utskul-
 det och motiverne till det äro utskul-
 det och motiverne till det äro utskul-
 det och motiverne till det äro utskul-
 det och motiverne till det äro utskul-
 det och motiverne till det äro utskul-
 det och motiverne till det äro utskul-
 det och motiverne till det äro utskul-
 det och motiverne till det äro utskul-
 det och motiverne till det äro utskul-

Cap. 1 § 1. A. B. C. D. E. F. G. H. I. J. K. L. M. N. O. P. Q. R. S. T. U. V. W. X. Y. Z.

Jorda-Balk.

Nu gällande Lagbud.

Lagförslagets Stadganden.

1 CAP.

**Om laga fång å jord, hus
och grund, å Landet
och i Staden.**

1 §. *Dessa äro laga fång, derigenom man jord, hus och grund, å Landet och i Staden, förvärfva må: ett är Arf, om lagliga arfvidt är; annat är Skifte, om lagliga skiftadt är; tredje är Köp, om lagliga köpt är; fjerde är Gåfva, om lagliga gifvet är; femte är Pant, om den lagliga pantsatt och förstånden är: allt efter som i denna Lagbok skrifvet står. Lagligt stände, olagligt återgånge.*

Dessa stadganden äro från Lagförslaget uteslutne; och motivet dertill har varit, att om också Lagen kunde, å ett ställe, uppräknat alla sätt att åtkomma fast egendom, skulle sådant likväl icke instämman med rätta formen för en Lag. Sådana bestämmanden tillhörde egentligen Lagfarenheten, såsom vettenskap bearbetad; och uppräknandet vore en öfverslödighet. Mot. sid. 90.

Deremot har f. d. Lag-Comitéen ansett nödigt, att, på ett ställe, utmärka hvad med fast egendom hör förstås; Mot. sid. 84; och alltså föreslagit i

1 Cap. 1 §. J. B. Fast egendom är: jord å Landet, med dess byggnader: jord i Stad,

eller som under Stad lyder, med byggnader derå; så ock vattenverk, grufvor eller stenbrott, med byggnader som dertill höra. Ligger å annans grund, hus eller annan byggnad, eller vattenverk, och är ständig rätt till grunden dermed förenad; vare för fast egendom ansedt. Finnes, å ofri grund i Stad, hus eller byggnad, derifrån ägaren ej skiljas må, så länge han erlägger tomtören, eller utan att lösen för huset, eller byggnaden, gifve, vare Lag samma.

Högsta Domstolen har, i anledning af detta stadgande, yttrat sig, att som, enligt nu gällande Bergsförfattningar, rättigheten till grufvor och stenbrott, upptagne å annans grund, kan gå förlorad genom underlåtenhet, att dem, inom viss tid, bearbeta; alltså borde sådana lägenheter icke hänföras till fast egendom, i annat fall, än om nämnde Författningar ändras, så att de, med hvad Lagförslaget här antager, kunna förenas. H. D:ns prot. sid. 97.

— 2 §. Till jord hör växande gröda, eller frugt, så ock skog, som å rot står, der ej annorledes aftaladt, eller stadgadt finnes.

Härvid är icke någon anmärkning gjord.

27 Cap. 10 §. B. B. — — — Vारे ock Bonde skyldig, att qvar vid gården lemna de lös, som vid dörr eller vägg fäste äro, så ock spjell, fönster, långbord och säte, väggfasta bänkar och sängar, och annat innanrede, som till bod, kölna, lada, stall och fähus hör. — — —

— 3 §. Till hus eller byggnad hör, hvad deri väggfast eller inmuradt är; så ock annat, som ej kan från huset skiljas, utan att den del skadas, hvarvid det fäst är.

Götha Hof-Rätt har härvid gjort den anmärkning, att redactionen saknar fullständighet i ämnet.

Man har icke ansett en spegel, eller ett consolebord, ehuru de varit med skrufvar fästade vid väggen, tillhöra huset; men, efter Lagförslaget, blir man villrådig, enär väggen kan blifva skadad, då spegeln, eller bordet, skiljes derifrån. Man har ansett, att redskap och inventarier, fastän inmurade, och vid byggnaden fästade, icke ovillkorligen tillhörde fastigheten. Ett, efter görligheten, tydligt Lagbud vore derföre, i förevarande fall, af mycken vigt: och Hof-Rätten föreslår alltså, att 3:dje §. må er-hålla följande lydelse: "Till hus eller byggnad hörer "hvad deri väggfast eller inmuradt är, så ock dör-
"rar, med sina lås, fönster, spjell och annat innan-
"rede, jemte yttre och inre tak- och väggbonad.
"Äro, för viss slöjd och handtering, särskilte red-
"skap och inrättningar anbragte; varde de ej till
"huset, eller byggnaden, räknade; derest ej upplå-
"telsehandlingen sådant bestämdt innehåller. Lag
"samma vare, der fråga uppstår om hvad till pryd-
"nad satt, eller fästadt är. Finnes, i detta fall,
"möbel inbuggen, eller inmurad, så må den ej ut-
"brytas, så vida särskilt förbehåll derom icke skett."
G. H.R:s anm. sid. 37.

Högsta Domstolen har varit af den tanka, att då till hus och byggnad jemväl måste anses höra allt hvad som, efter sin bestämmelse, finnes böra huset åtfölja, såsom dörrar, fönster, tapeter, kakel-
ugnar, med mera dylikt; så borde ett stadgande, som innefattade denna grundsatts, här tilläggas. H. D:ns prot. sid. 97.

— 2 §. *Köp, skifte och gäf-
va skola skriftliga ske, med
tvegge manna vittnen, och de
villkor deri sättas, hvarå
samma köp, skifte eller gäf-
va sig grundar; och sedan
lagföljas å den ort, der hvar-
dera är beläget, som fram-
deles skills.*

— 3 Cap. 1 §. *Vill man slu-
ta köp eller byte om fast egen-
dom, upprätte derom bref, med
dag, årtal och vittnen under.*

— 2 §. *Säljare sätte i köpe-
bref ut köparens namn, och
egendomen som säljes, så ock
köpeskillingen. Den som egen-
dom bortbyter, sätte ock i
bytesbref ut andra bytesman-
nens namn, egendomarne, som*

i byte gå, så ock mellangift, der den gifven är.

— 3 §. *Alla villkor, som vid köp, eller byte, tingade äro, skola i köpe- eller bytesbrevet införas; eller vare de kraftlösa.*

Väsentlig skiljagtighet består deri, att, enligt Lagförslaget, skulle villkor, som icke finnas utsatte i köpe- eller bytesbref, vara kraftlösa, d. v. s. att såkallade Köpe-Contracter blifva ogilde, i alla sådana villkor, som icke tillika vore intagne i sjelfva köpe- eller bytesbrefven.

Motiv till denna förändring har varit, att förekomma de oredor, och, för tredje mans rätt, menliga följder, som ofta uppstått deraf, att åtskilliga villkor för köp eller byten, varit, i så kallade Köpe-Contracter, öfverenskomne; men i Köpebrefven uteslutne. Mot. sid. 93.

Skånska Hof-Rätten, som föreslagit förändrad redaction åt 3 Cap. 1, 2 och 3 §§., har ansett den 3:dje böra erhålla följande lydelse: "Säljare må dock lemna särskilt uppgift af egendomens rymd, för- måner och laster; den skall vara skriftelig, och af vittnen styrkt, så ock i köpebref nämnd, der den, som bevis gälla må." Sk. H.R:s anm. sid. 89, 90 och 16.

— 4 §. *Har jord, som säljes, blifvit till viss rymd uppgifven, och finnes den vara mindre; ersätte då säljaren bristen, efter dess förhållande till köpeskillingen.*

— 5 §. *Hafva två, eller flera, jordegendomar blifvit, i ett köp, sålde; utan att särskilt värde för hvardera utsatt finnes, och innehåller, den ena mindre, men den andra större rymd, än uppgifvet är; då fylles bristen i den förra med öfverskottet af den sednare, så långt det räcker.*

- 6 §. Är i något af de fall, som i 4 och 5 §§. nämnas, jord af olika slag, såsom åker, äng, skog eller annan mark, och finnes af ett mer, af annat mindre; gånge ock hvad mer är, till fyllnad af det mindre, allt efter hvarderas värde.
- 7 §. Vill köpare hellre häfva köpet, än taga ersättning efter thy i 4, 5 och 6 §§. sägs; hafve der våld till, och njute då skadestånd för den kostnad och olägenhet han af köpet haft.
- 8 §. Har säljaren uppgifvit förmåner och beqvämligheter till egendom, hvilka der ej finnas, eller icke yppat last, som derå ligger, och vid egendom af samma natur i orten ej vanlig är; äge köpare våld från köpet afstå, der han ej hellre vill skadestånd taga. Lag samma vare, om säljare förtegit nyttjanderätt, hvarmed egendomen belastad är.
- 9 §. Vill någon tala å köp, förthy att säljaren ej rätteligen uppgifvit egendomens rymd, förmåner eller laster; göre det inom år och dag, sedan säljaren asträdde, eller hafve ej rätt dertill.
- 10 §. Har säljare gjort särskilt uppgift af egendoms rymd, eller förmåner, då skall den vara skriftelig, och af vittnen styrkt, så ock i köpebref nämnd, der den som bevis gälla må. Förbehåller sig säljare, i köpebref, att ej stå i ansvar för den uppgift, som gjord är, eller för det han ej yppat last, vare saklös.

För dessa nya stadganden är, i de tryckta motiverne, anfördt, att då, för bedömandet af tvister emellan köpare och säljare, angående origtiga uppgifter af såld fastighets rymd och förmåner, med mera, inga grunder hittills varit, i Lag, utstakade, hafva nödige bestämmelser för sådana fall, bordt här föreslås. Mot. sid. 93.

Till här upptagne 8 och 10 §§. har Skånska Hof-Rätten föreslagit förändrad redaction. Sk. H.R:ns anm. sid. 90 och 16.

Kongl. Förordningen den 1 1 Cap. 5 §. Ej må, med ägan-
Maji 1810 förmår, att säl- *derätt till fast egendom, det*
jare icke må, i köpe- eller skif- *villkor förenas, att egendo-*
teshandling, förbehålla sig el- *men, emot lösen eller annat*
ler andra, att, för något pris, *vederlag, eller för hvad or-*
eller under något villkor, åter- *sak som helst, den der ej i*
vinna fastigheten; under även- *Lag stadgad är, skall, till*
tyr att afhandlingen blir utan *förre ägaren, återgå, eller*
verkan, och Lagfart förbju- *annan tillsfalla. Sker det; va-*
den. *re villkoret ogildt.*

Väsentlig skiljaktighet är här: 1:o att, i Lagförslaget är det förbud, som nu gäller endast i afseende på köp och skiftes-afhandling, utsträckt till alla fång af fast egendom; och 2:o att äventyret skulle gälla, icke afhandlingens hela innehåll, utan endast villkoret.

Motiv till äventyrets förändrade verkan har varit, att annars skulle en, till tiden, obegränsad osäkerhet åtfölja äganderätten; då, t. ex. säljaren icke ville, eller kunde, återbära den uppburne köpeskillingen. Mot. sid. 90.

— 6 §. *Ej må eller äganderätt annorledes, än, genom testamente, efter thy i 12 Cap. 1 §. A. B. sägs, öfverlätas till någon, som ej är till, då öfverlåtelsen sker.*

Såsom motiv härtill, är anfördt: att Kongl. Förordningen den 27 April 1810 inskränker rättigheten att göra fideicommiss, sålunda, att en gifvare ej äger magt sträcka förordnandet om äganderätt till gifven egendom längre, än till utnämmande af te-

stamentstagarens nästa efterträdare; men om nu, vid öfverlåtelse, nyttjanderätten dertill gifves till en, med förklarande, att äganderätten skall framdeles tillfalla någon, som, när öfverlåtelsen sker, är ofödd, kan det likväl inträffa, att, under en längre tid, ingen verklig ägare, till samma egendom, finnes; och emedan en sådan osäkerhet ej vore förenlig med samhällets allmänna nytta; ansågs stadgandet i denna §. böra föreslås. Mot. sid. 91.

3 Cap. 11 §. Hästar såld egendom för gäld, och har ej köparen den å sig tagit; svare honom säljaren derför.

Härvid är ingen anmärkning gjord.

Såsom hörande till allmänna villkoren för äganderätt till fast egendom, har f. d. LagComitéén framflyttat till Lagförslagets 1 Cap. Jorda-Balken, den i Byggnings-Balken af nu gällande Lag, intagne grundsatts, angående det företräde, som bör tillkomma allmän rätt, framför enskilt; likväl med den förändring, som följande jemnförelse utvisar, nemligen:

25 Cap. 1 §. B. B. Landsväg skall läggas i Länet, der den tarfvas, — varde och de ägor dertill tagne, som möta och föreligga, utan att någon det vägra må; och njute by, som mister i åker eller äng, derföre sin fyllnad af Kronan.

Kongl. Förordningen den 19 Febr. 1824 ger åt berörde Lagrum följande tillägg: — Samma Lag gälle äfven för väg till hamn, lastplats och flötleder, äfvensom för väg till alla sådana ställen, der vägar pröfvas vara, för varutransporten, af allmän nytta och nödvändighet.

1 Cap. 7 §. Enskilt äganderätt vike för det allmänna bästa, der Konungen pröfvar nödigt, att jord, eller lägenhet, som enskilt man tillhör, begagnas skall, vare sig till Rikets försvar, till allmän väg, eller bro, till torg eller gata i stad; till uttappning eller sänkning af sjö, till strömmrensning, farled, eller annan vattuleddning; till allmän byggnad, eller till dylikt allmänt behof. I dessa fall vare ägare pliktig, att afstå hvad af hans egendom, för ändamålet, fordras; njute dock derföre full ersättning. Uppkommer tvist om ersättningens belopp; den skall pröfvas af särskilt Nämnd, som i 28 Cap. R. B. sägs.

Skiljagtigheten ligger här i den utsträckning, som Lagförslaget ger åt begreppets påföljd.

Motiver härtill hafva varit: att ehuru helig enskiltas äganderätt än må vara, måste den dock vika för det allmänna bästa; — att då pröfningen af behofvet utöfvas af Konungen, borde antagas, att den enskiltas rätt icke, i oträngdt mål, varder uppoffrad; — samt att något lidande ej heller kunde uppkomma, då, efter pröfning af särskilt Nämnd, full ersättning erhålles, för hvad som afstods. Mot. sid. 91.

2. CAP.

Om Arfvejord.

1 §. Det är arfvejord, som efter föräldrar, barn, syskon, eller andra fränder, ärfves; så ock den aflingejord, som sättes i stället för arfvejord, den man sig, på hvarjehanda sätt, afhändt hafver.

Kongl. Förordningen den 13 Junii 1800 och 2 mom. förstår, att med arfvejord förstås endast den jord, som omedelbart, under denna egenskap, fallit uti ägarens hand, eller af honom blifvit, emot bortbytt arfvejord, satt i den föras ställe.

5 Cap. 1 §. *A. B.* Särskilt text¹⁾. Arfvefastighet är all fast egendom å Landet, som man i arf fått.

— 3 §. Byter någon bort arfvefastighet; vare den fasta egendom, han sig tillbytt, arfvefastighet i stället: är mellangift i annan egendom eller penningar gifven; då skall ej mer af den tillbytta egendomen för arfvefastighet räknas, än som mot värdet af den bortbytta, i förhållande till mellangiften, svarar.

— 4 §. Till arfvefastighet höre den förbättring, som derå gjord är.

Skiljagtighet består här: 1:o i den utsträckning, som begreppet om arfvejord, enligt Lagförslaget, skulle erhålla, till äfven annan fastighet, å Landet, som man ärfst; och 2:o i förklarandet, att förbättring, som å sådan egendom tillkommit, borde anses äga samma natur.

Såsom

¹⁾ Man påminne sig, att, angående Arfvejords-systemet, har f. d. Lag-Comitéen gifvit tvenne alternativa förslag, hvilka äro redovisade i Tableauen öfver Arfda-Balken.

Såsom motiv torde man, i förra afseendet, böra antaga, att sedan Lagförslaget hade, i 1 Cap. J. B. bestämt hvad med fast egendom borde förstås; och dervid utsträckt bestämmelsen till egendom, äfven utan jord, så borde ordet Arfvejord utbytas mot ordet Arfvefastighet. Mot. sid. 339.

— 5 §. Nu har någon öfverlätit arfvefastighet till annan, och denne fått laga stånd å den öfverlåtelsen: kommer fastigheten sedan till öfverlåtaren åter; då skall den ej för arfvefastighet räknas, der han ej fått den åter i arf, eller ock genom testamente af skyldeman, som i 2 §. sägs.

Härvid har icke någon anmärkning blifvit gjord.

3. CAP.

Om Skifte, och huru jord
å Landet, eller hus, tomt
och jord i Staden skif-
tas må.

1 §. — — Skiftar man hus, tomt eller gård i Staden emot hus, tomt eller gård i samma Stad, eller annor; hafve ej eller bördeman rätt, att derå klandra, utan behålle deremot bördemännen, å begge sidor, hvardera sin rätt till det tillskifta. — —

Detta Lagbud är från Lagförslaget uteslutet; i följd af den inskränkning bördesrätten skulle erhålla, att icke gälla, i anseende till hus, eller tomt, i Städerna.

— — — Ej må man arfve-
jord å Landet, emot hus och
jord i Staden, skifta.

I det alternativa förslag, som afser Arfvejords-systemets bibehållande, är detta Lagbud återgifvet, med

*3 Cap. 4 §. J. B. Särskilt text.
Ej må man arfvejord, emot
jord, eller hus i Staden, byta.*

I det alternativa förslag åter, som afser Arfvejords-systemets afskaffande, är väl berörde, gamla Lagens bud, uteslutet; men för tillåtelsen att, till förfång för bördemannen, bortbyta arfvejord på Landet emot fastighet i Staden, är ett correctiv föreslaget, i

*11 Cap. 21 §. J. B. Är börde-
dejord, genom annat fång än
köp, åtkommen, och kunna ej
parterne om viss bördeskil-
ling sämjas, å den i stäm-
ningen förelagde dag; låte
Rätten jorden värderas.*

Bördemannens rätt är alltså i båda förslagen, bevarad.

— 2 §. Nu skiftar man bort arfvejord sin å Landet, och får derföre igen både jord och pengar: är jord mera än pengar: då gånge dermed, som om skifte sagdt är: är den mindre, och penningar mer, eller båda jemt, då dömes jord i börd, som vore den till salu gången. — —

*11 Cap. 21 §. — — Har börde-
jord, mot annan jord å Lan-
det, och mellangift, i byte
gått; varde, genom uppskatt-
ning, utrönt, huru stor del
af bördejorden, emot mellan-
giften, svara må. — —*

Väsentelig skiljagtighet ligger deri, att de, i nu gällande Lagbud framställda olika fall — det ena, då bördemannen är skyldig hålla sig till den jord, som surrogerat arfvejorden, och det andra, då bördemannen är berättigad att, oaktadt bytet, bördar arfvejorden — äro icke, i Lagförslaget återgifne; utan i stället, ett generelt stadgande föreslaget; som synes lemna någon ovissheten huru det i tillämpningen, utfalla må²⁾.

²⁾ Antag, att det, i nu gällande Lagbud, framställda sednare fall, inträffar; så att A. bortbyter till B. ett säteri,

— — Om skifte i Staden vare Lag samma.

Detta Lagbud är från Lagförslaget uteslutet, i följd af den föreslagna princip, att bördsrätten skulle, i afseende på fastighet i Städerna, upphöra.

4 CAP.

Om Köp, och huru jord å Landet, hus, gård och tomt i Staden, säljas må.

1 §. Säljer man jord sin å Landet; då skall köparen, inför Rätten, i det Härad jorden ligger, visa köpebref sitt, och jorden offentligen uppbjuda låta, på tre allmänna Häradsting. Göres ej å den jord klander, inom natt och år, efter tredje uppbudet, eller vid det Ting, då tredje uppbudet sker, i den Landsort, der allenast ett Ting hvarvt år hålles, gifve då Häradshöfding fastebref derå, med dess namn, Häradets och sitt insegel. — — —

Kongl. Förordningen den 13 Junii 1800 inskränker tiden för Lagfart sålunda, att 1:0 å den ort, der trenne Ting årligen hållas, samt trenne uppbud å fast egendom skola meddelas, anses Lagfarten vara slutad å fjärde Tinget; — 2:0 att der två Ting

7 Cap. 1 §. Hvar, som, genom laga fång, åtkommit fast egendom, söke Lagfart derå, vid den Rätt, hvarunder egendomen lyder. — — —

— 2 §. Den som Lagfart söker; uppvis sin åtkomsthandling för Rätten; och låte Rättens handlingen, eller den del deraf, som åtkomsten styrker, offentligen uppläsas, och i protocollet införas. — — —

— 5 §. Rätten låte, å dess dörr, anslå förteckning på de Lagfarter, som beviljade blifvit, inom åtta dagar, efter slutet af hvarje tredje månad, å Landet, och af hvar månad i Stad. Den förteckning skall quarsitta, å Landet, ett år; och i Stad tre månader, sedan Lagfarten beviljades.

värdt 10,000 R:dr B:co, emot ett hemman frälse, värdt 5000 R:dr B:co, och mellangift i penningar, till större eller mindre belopp. Hurudan blir då väl tillämpningen af det föreslagna stadgandet? Är bördemannens rätt, i båda fallen, derigenom lika bevarad?

ärligen förrättas, är Lagfarten slutad å det Ting, då tredje uppbudet sker; samt 3:o att der allenast ett Ting hålles, och ej mera än tvenne uppbud böra hållas, slutas Lagfarten då andra uppbudet är beviljadt. Och är derjemte stadgadt, 1:o att Domaren åligger, att, icke allenast hvarje Ting, innan han från Tingstad reser, å Rättens dörr, låta anslå förteckning på alla de uppbud, som vid det då hållna Tinget, första gången, blifvit beviljade; hvilken bör quarsitta tills de derå uppförde köp äro Lagståndne; utan äfven draga försorg derom, att en lika beskaffad förteckning, efter hvarje Tings slut, blifver å Predikstolarne uppläst i det Härad, der den uppbudne egendomen är belägen; och 2:o att, då börd icke mellankommer, är köparen skyldig att lösa fastebref.

— 2 §. Genom Kongl. Förordningen den 10 Sept. 1823 har denna §. erhållit följande lydelse:

”Jord, hus och tomt i Staden, som säljes, skall ock offentligen, vid öppna dörrar, å Rådstufva, tre måndagar, uppbudas, fyra veckor emellan hvart uppbud; faller Helgedag in å uppbudsdag; då fullföljes uppbudet nästa måndag derefter. Kommer ej klander å det köp, inom tolf veckor ifrån tredje uppbudet; vare det då Lagståndet; och sedan friskilling gifven är, skall det med Rättens fastebref bekräftas. I fastebrevet skall nämnas huru många alnar den gård, eller tomt, är bred och lång, så ock i

hvilket kvarter och fferding, och emellan hvilka gator och gränder den belägen är. Om skifte och gifva vare Lag samma.

Väsentelige skiljagtigheter äro här: 1:o att, efter Lagförslaget, skulle icke allenast köpebref, bytesbref och gifvobref lagfaras; utan äfven alla andra åtkomsthandlingar till fast egendom; såsom arf, giftorätt, börd och testamente; — 2:o att, i stället för de trenne uppbud, hvaraf Lagfarten nu består, skulle den hädanefter bestå blott deri, att åtkomsthandlingarne företes vid Rätten, och der uppläsas, samt intagas i Rättens protocoll; — 3:o att den nu gällande föreskriften, angående viss tid, inom hvilken Lagfart å köp måste sökas, skulle upphöra att vara gällande; — 4:o att Lagfarten skulle blifva enahanda i Stad och på Landet; — 5:o att uppbudsförteckningarnes uppläsande på Predikstolarne skulle upphöra, och tiden, för deras anslående å Rättens dörr, blifva olika i Stad och på Landet; samt 6:o att fastebrefs utfärdande icke mera skulle äga rum³⁾.

3) Hos ett folk, hvars Lagar och begrepp alltid stått i fullkomlig öfverensstämmelse, måste det vara Lagstiftaren angeläget att icke vidtaga andra Lagförändringar, än sådana, som kunna med visshet påräkna ett stöd, antingen i Folkets missnöje med det, som afskaffas, eller i Folkets begrepp, angående ett större värde af det, som sättes i stället; d. v. s. i allmänna öfvertygelsen om förändringens nytta och nödvändighet. I sekler hafva uppbud och fasta utgjort villkor för säkerheten i köp, byte och gifva, af fast egendom; och lika länge har Lagen fordrat en vunnne Laga kraft, såsom villkor för säkerheten i den åtkomst af fast egendom, som tillkommit genom arf, giftorätt, börd eller testamente; för hvilka åtkomstsätt uppbud och fasta aldrig varit föreskrifne; af det vigtiga skäl, att den ovillkorliga säkerheten i en vunnne *laga kraft*, vore icke ovillkorlig, om den skulle hero af ännu ett villkor, nemligen uppbud och fasta. Åt dessa olika, men efter de särskilda åtkomstsätten afpassade, säkerhetsformer har Lagen, i alla tider, gifvit lika helgd; så att, der åkommen fasta, eller vunnne Laga kraft, förefunnits, har

Såsom Motiver till dessa förändringar är vor-
det anfördt: att skyldigheten, att med åtkomsthand-
ling lagfara, hittills endast varit fästad vid köp,
byte och gåfva; men då andra åtkomstsätt jemväl
kunna äga rum, såsom arf och testamente; så bor-
de, till afhjelpande af okunnighet hos allmänheten,

klandret varit afvisadt; intill dess Konungen, genom res-
nings meddelande, återbrutit villkorets förmåga; och
man kan ej neka, att ju båda slagen af säkerhetsvill-
kor alldeles lika uppfyllt sitt ändamål, det Lagliga be-
tryggandet; samt att om, hädanefter, den Laga kraften
af arfskiften, tilldömd bördsrätt eller giftorätt, samt af
Lagligen bevakadt testamente, icke mera vore tillräcklig
för betryggandet af dessa åtkomstsätt, så skulle ändock,
genom Lagfarten, ingenting annat, eller mera, vinnas, än
som hittills varit vunnet derförutan; och den större tids-
utdrägt, så väl som den större kostnad, som adquirenten
skulle vidkännas, blefve nya olägenheter, hvilka troligen
skulle, af Allmänheten, högeligen ogillas.

När man besinnar den välgörande gräns för allt klan-
der, som varit nedlagd i fastans kraft; men att berörde
gräns skulle, genom Lagförslagets här ofvanupptagne 10
§. alldeles borttagas; vill det synas utom allt tvifvel,
att denna förändring skulle af Allmänheten anses inne-
bära mindre säkerhet åt äganderätten, än Lagen hittills
lemnat.

Efter nu gällande Lags urgamla föreskrifter, angående
säkerhetsformer, för åtkomst af fast egendom, har Sven-
ska Folket bildat alla sina begrepp derom. Något miss-
nöje emot berörde föreskrifter har aldrig varit förspordt;
och då det, tilläventyrs, torde dröja länge, innan All-
mänheten antager öfvertygelsen om förändringarnes nytta
eller nödvändighet; så vore, kan hända, bäst att lemna
Förslaget i dessa delar, utan afsende.

Då man påminner sig den märkvärdiga rättegång, som
gaf anledning till stadgandet om viss tid, hvarinom köpe-
bref å fast egendom bör Lagfaras, finner man betänkligt
att detsamma afskaffa. Brukspatron N. N. innehade en
stor förmögenhet, och hade begagnat Allmänhetens förlit-
tande dertill, såsom tillfälle för en stor skuldsättning;
men då han uppgaf sin stat, yppades, att han hade, flere
år förut, försålt bruket till sin förlagsman, Grosshandlaren
i Stockholm, Commerce-Rådet M., som hållit köpet hemligt
intill dess staten uppgafs, då han först anmälde sig till
Lagfart derå. Röpebrevet befanns i laglig form upprä-
tadt och bevittnadt; och rättegången, som uppstod, angä-

angående sådana Laga fång, adqvirenten åläggas, att också dermed lagfara; — att Lagfartens ändamål, handlingens allmängörande, är lika uppfyllt med ett uppbud, som med trenne; samt att då blotta Lagfarten ej öfverförer äganderätt, utan endast tje-
nar till dess betryggande; så borde ej heller Lag-
fart kunna hindra laglig pröfning af talan, som å
fånget göres; och enär, vid så beskaffadt förhållande,
fastebrefs utfärdande skulle vara utan ändamål, har
föreskriften derom blifvit från Lagförslaget uteslu-
ten. Med begagnande af den rätt till klander, el-
ler lösen, som å särskilda ställen i Lagförslaget
omtalas, vore skyldigheten förenad, att också låta
käromålet, inom viss tid, i Lagfartsprotocollet an-
tecknas; och det stode alltså hvar och en fritt, att
lösa intyg derom, och såmedelst bereda sig all den
säkerhet, som med fastebref kan vinnas. Mot. sid.
104 och 105.

Gotha HofRätt har, emot Lagförslagets här upp-
tagne i §. anmärkt, att den föreslagne skyldighe-
ten, att Lagfara med egendom, som fallit i arf,
giftorätt, eller ock i börd⁴⁾, vore mindre nödig,
och endast ledande till besvär och kostnader; och
då all nödig upplysning om efterlevande makas,
arfvings och bördemans vunna rättigheter, ligger
tillgänglig, dels i Rättens protocoller, dels ock i de
skiften, hvilka, enligt 8 Cap. 9 §. Å. B., böra till

ende köpets gilltighet, utföll till köparens fördel. Miss-
tankar, af särdeles besvärande beskaffenhet, men, måhän-
da, orättvisa, hade emedlertid väckt mycket uppseende;
och man fann nödigt, att sätta en gräns för möjligheten,
att länge hålla ingångna köp hemliga, till fördel blott åt
creditens missbruk. Stadgandet derom gafs först i 1798
års Concurs-Lag, och sedan i 1800 års här framställda
författning.

⁴⁾ Då man erinrar sig, att det fång, som tillkommer ge-
nom testamente, har sin lagliga trygghet antingen i den
Laga kraft, som testamentet vunnit, eller i dess slutliga
fastställelse af Domstolen; så visar sig den befricelse från
Lagfart, som här yrkas, äfven böra, af aldeles enahanda
skäl, jemväl sträcka sig till testamenterad jord.

Domstolen inlemnas; så borde berörde skyldighet inskränkas; och Hof-Rätten har alltså föreslagit, att 1 §. må erhålla en, så lydande, förändrad redaction: "Faller egendom någon till genom arf, giftorätt eller börd; vare ej skyldig dermed Lagfara; men hvar som eljest, genom laga fång, åtkommit fast egendom, skall derå lagfart söka vid den Rätt, hvarunder egendomen lyder, efter thy i 10 Cap. 23 §. R. B. skills. — —" Under förutsättning, att bördens bibehålles, har HofRätten ansett kungörelserna, angående uppbudnen, böra fortfara; och HofRätten föreslår alltså, att 5 §. må erhålla följande redaction: "Rätten låte å dess dörr anslå förteckning på beviljade Lagfarter, å Landet vid hvarje Tings slut, och i Stad inom 8 dagar; och sätte deri ut egendomen, hvad derföre i byte, eller penningar, gifvet är, så ock öfverlåtarens och den nya ägarens namn. Den förteckning skall kvar-sitta, å Landet tolf, och i Stad tre månader: gifve ock Domaren sådan förteckning på Lagfarter å Landet, genast efter hvarje Tings slut, till Kronofogde eller Länsman ut, och låte han, utan dröjsmål, den i Häraders kyrkor offentligen uppläsas." G. H.R:s Anm. sid. 42, 43.

Skånska HofRätten har ansett uppbudsförteckningarnes uppläsande från Predikstolarne säkrare bidra till offentligheten, än anslaget å Rättens dörr; och HofRätten, som tillstyrkt bibehållandet af förstnämnde åtgärd, har jemväl dertill uppgifvit förändrad redaction af 5 §. Sk. H.R:ns anm. sid. 93 och 18.

Lagförslagets här ofvan upptagne 7 Cap. 1 §. J. B., hafva Högste Domstolens fleste Ledamöter lemnat utan erinran; men en Ledamot har ej insett någon angelägenhet deraf, att påbjuda Lagfart å andra fång, än sådana, för hvilka densamma, genom nu gällande Lag, är föreskrifven, nemligen köp, skifte och gåfva. Efter så beskaffad åtkomst vore Lagfarten ett villkor för nya ägaren, att trygga sig emot

emot klander, samt emot anspråk af öfverlåtarens borgenärer, hvilka nu hafva rätt att, när Lagfart blifvit försummad, erhålla inteckning i egendomen, och Lagfarten blefve ock, enligt det af Lag-Comitéen, i 6 §. föreslagna nya stadgandet, lika behöflig, till säkerhet emot förra ägarens sednare öfverlåtelse; men detta funne icke någon tillämpning, der äganderätten öfvergått genom arf eller testamente, och Lagstiftaren syntes böra undvika att meddela sådana föreskrifter, de der kunde utan ansvar åsidosättas. Om Lagfart underlättes, kunde ingen påföljd derå uppstå; ty då bouppteckning och testamente redan, utan Lagfart, borde vara med stämplat papper försedde, kunde väl någon förhöjd afgift, i detta afseende, hvilken nu utgör en påföljd af försummad Lagfart, ej gerna äga rum. Stämplat papper å arfskifte, som ej förut vore dermed belagdt, vore således allt hvad som, genom den påbudna Lagfarten, kunde vinnas. Det ändamål, som, tilläventyrs, åsyftades, att, uti Lagfartsprotocollerna alltid finna upplysning, hvem som vore ägare till egendomen, skulle förutsätta en granskning af dessa protocoller; då likväl samma upplysning, med mindre besvär, och lättare vinnes af Mantals- och Taxerings-längderna. På dessa skäl kunde denne Ledamot icke tillstyrka antagande af denna Lagförändring. — Vid 2 §. har Högsta Domstolen anmärkt, att stadgandet, det endast den del af åtkomsthandlingen, som styrker åtkomsten, behöfde uppläsas och i protocollet införas, kunde medföra missbruk, enär deraf kunde hemtas anledning, att förbigå delar i handlingen, hvilka, ehuru de icke styrkte åtkomsten, likväl innefattade sådana omständigheter och villkor, de der voro angelägne, icke blott för de afhandlande sjelfve, utan äfven för bördemän och andra, hvilkas rätt derunder kunde bero; och alltså borde kunna derom erhålla upplysning i protocollet: Och Högsta Domstolen har därför tillstyrkt, det stadgas måtte, att Rätten lå-

ter offentliggen uppläsa och i protocollet införa handlingen, eller den del deraf, som angår åtkomsten och villkoren för densamma. — Beträffande 5 §. har Högsta Domstolen yttrat sig: att det nu gällande åliggande för Domaren, att, när Lagfart å fast egendom på Landet blifvit beviljad, låta derom kungöra i Häradets Kyrkor, borde så mycket hellre bibehållas, som anslaget å Rättens dörr lätteligen kunde borttagas, och, i allt fall, syntes otillräckligt för ändamålet, enär en stor del af allmogen icke kan läsa skrifvet; äfvensom, enär de hittills brukliga förnyade uppbuden icke funnits medföra någon anmärkningsvärd olägenhet, men voro gynnande för ändamålet, offentligheten; samt fastbrefs meddelande jemväl medför trygghet, i det afseende, att bevisning, om oklandrad Lagfart, eljest blefve i framtiden svår att anskaffa; Högsta Domstolen tillstyrkt bibehållande af nu föreskrifne uppbud, samt att Rätten derefter skulle gifva bevis, att Laga stånd åkommit; men angående de uppskof, som borde äga rum, dels emellan hvarje uppbud, dels ock emellan sista uppbudet, och beviset om laga stånd, ville Högsta Domstolen utlåta sig, sedan frågan om Domstolarnes organisation undergått granskning. Högsta Domstolen har likväl trott sig nu böra yttra, att dessa uppskof borde blifva så korta, som möjligt; att Domstolen, sedan första uppbudet blifvit meddeladt, borde, utan någon vidare anmälan af den Lagfartsökande, bevilja de öfriga, och utfärda omnämnde bevis, derest ej klander, eller anmälan om förändring i äganderätten, mellankomme, samt att börds- och lösnings-talan, der den af Lagen medgäfves, borde anställas, sednast vid det rättegångstillfälle, då sista uppbudet afkunnades; och då en så beskaffad Lagfart icke blefve, för vederbörande fastighetsägare, besvärande, ansågo Högsta Domstolens fleste Ledamöter den Löra utsträckas till all åtkomst af fast egendom, eller allt ombyte af ägare dertill; ehuru vissa fång, dels fordrade bekräftelse, jemväl i annan föreskrif-

ven ordning; såsom i fråga om testamenterad egendom, der testamentet skulle vinna Laga kraft, dels ock kunde tillintetgöras, såsom i fråga om gåfva, hvilken, i vissa fall, kunde återkallas. Härigenom vunnnes, utan olägenhet för någon, enhet i Lagstiftningen, samt en säker kännedom, angående inträffade ombyten af ägare till fast egendom. — Den Ledamot af Högsta Domstolen, som, vid granskningen af 1 §. varit af särskilt tanka, har äfven i denna fråga åberopat berörde sitt yttrande. — I sammanhang härmed har Högsta Domstolen ansett det tillägg böra göras, att när åtkomst klandras, skulle med uppbuden fortgå, utan hinder af klandret, men fastebref icke meddelas förr, än öfver klandret blifvit dömdt, på sätt, att åtkomsten derigenom vunnit stadfästelse. H. D:ns prot. sid. 107—110.

Kongl. Förklaringen den 14 Maji 1805 förmär, att enär Lagfart sökes, de handlingar, som styrka förra ägarens åtkomst, ovillkorligen böra uppvisas, samt innehållet deraf korteligen i Lagfartsprotocollet antecknas.

— 3 §. När Lagfart sökes, skall ock förra ägarens åtkomst styrkas, och i protocollet tecknas.

— 4 §. Är ej åtkomst till egendom så styrkt, som i 2 och 3 §§. sägs; varde Lagfart ej beviljad.

Som annan bevisning, än den handlingarne innebära, oftast blefve ganska svår att bedömma; så har högsta Domstolen tillstyrkt, att det här i 3 §. föreslagna stadgande må i så måtto ändras, att, när Lagfart sökes, förre ägarens åtkomst skall "med behöriga handlingar" styrkas. H. D:ns prot. sid. 109.

— 4 §. Säljer man jord, hus eller tomt, den han förr till annan sålt hafver; vare det köp giltt, som först gjordes, och böte den, som tvem ett sålde, sjettedelen af köpeskillingen; och skadan åter.

— 6 §. Öfverlåter någon fast egendom till tvenne; stånde den öfverlåtelse fast, derå Lagfart först sker. Söka tvenne Lagfart å samma dag; vare den öfverlåtelse gällande, som först skedde.

— 7 §. Den, som ett till tvenne öfverlät, gälde all skada till den, som mister, der denne i god tro var.

24 Cap. 2 §. 7 mom. i Förslag till ny Criminal-Lag.

Såsom bedrägeri skall anses, och efter 1 §. straffas, om man säljer det, man vet höra annan till; — — —

— 1 §. Hvar som — — förlust af egendom annan tillskyndar; straffes, om — — den andras förlust ej stiger öfver fem R.dr, med böter, och om det stiger öfver fem R.dr, med fängelse, eller straffarbete i femte grad (d. v. s. från och med sex månader, till och med tre år).

Väsentlig skiljagtighet här, ligger 1:0 deri, att i stället för, att, då två köp existerat, det äldsta hitintills varit det ovillkorligen gällande; skulle händanefter, i lika fall, det köp blifva gällande, som först Lagfördes; med undantag för den händelse, att Lagfarten för båda köpen söktes på en dag, då det äldsta behöll sin gällande kraft⁵⁾; och 2:0 i skärping af straffet.

⁵⁾ Då man analyserar de begrepp som ingå i den första af dessa förändringar, visar sig mycken betänklighet emot dess antagande. I det fall, som här förutsättes, nemligen, att tvenne köp (af hvilka det ena måste vara det första, och det andra måste vara det sednare; om också afslutande på samma dag) colludera om Lagfarten, ligger ju båda köpens, ej mindre moraliska, än juridiska qualification, öppet gifven. Det första är det verkliga, det enda rättsenliga, och följagteligen det enda lagliga; då deremot det sednare, der non dominus sålt, är ingenting annat, än en bedräglig och straffbar handling, af ingen rätt till Laglig kraft. Sunda förnuftet säger, att det är köpebrevet, men icke Lagfarten, som afgör äganderättens öfvergång ifrån säljaren till köparen; samt att man icke kan, på samma gång, både vara och icke vara, ägare till fast egendom. Deraf följer då oförnekeligen, att ifrån den stund säljaren, i första köpebrevet, afhändt sig äganderätten, kan han icke tillika hafva den i behåll. Han har då, i sednare köpet sålt, icke sin egen, utan annor mans egendom, dertill han ingen rätt ägt. Står detta begrepp, angående qualificationen, orubbeligen fast, så måste väl också påföljden höra stå i öfverensstämmelse dermed; och

Såsom motiv till den förra af dessa förändringar, är vordet anfördt, att ett bättre säkerhetstillstånd skulle åstadkommas, derigenom, att Allmänheten sättes i tillfälle att underrätta sig om hvarje åtkomst till fast egendom, och att, vid collision emellan flera, den åtkomst, som först är kungjord, skulle, utan afseende på tiden därför, stå fast, med undantag af det fall, att Lagfart sökes af tvenne å samma dag, då den öfverlåtelse som först skett, skulle gälla. Mot. sid. 104.

Skånska HofRätten har gjort den anmärkning, att då, enligt 2 Cap. 15 §. R. B. af Lagförslaget, det skulle tillåtas, att begära särskilt rättegångsdags utsättande för Lagfarts erhållande; det kunde hända, att den första köparen, enär han fullgör föreskriften, att, å den allmänna rättegångsdag, som infaller näst efter det köpet afslutades, derå söka Lagfart, möttes af underrättelsen, att den person, som förskaffat sig det sednare köpebrevet, redan begagnat tillfället att, å särskilt rättegångsdag, erhålla Lagfart; och till förekommande af ett sådant missbruk, har Hof-Rätten föreslagit, att denna §. må erhålla en så lydande redaction: "Öfverlåter någon fast egendom till tvenne; stånde den öfverlåtelse fast, som först skedde, derest lagfart derå sökt blifvit å den allmänna rättegångsdag, som inträffade näst efter det köpslutet skedde. Är den tid försummad, gälle den öfverlåtelse, hvarå Lagfart först söktes. Söka tvenne Lagfart å samma dag; vare den öfverlåtelse gällande, som först skedde."

I anledning af Lagförslagets här ofvan framstälde 7 §. har Högsta Domstolen yttrat sig: att

gamla Lagens dyrbara grundsats, nedlagd i 1 Cap. 1 §. J. B., att "rätt stånde, och orätt återgång," må väl icke, i något fall, böra förskjutas. Att fräntaga den ärliga handlingen sin lagliga kraft, och gifva den åt bedrägeriet, kan ej vara rätt välbetänkt. Om det är en obestriddlig sanning, att Folkets moraliska begrepp bidrager mera till ett allmänt säkerhetstillstånd, än Lagens bokstaf, så huru är väl, i denna Lagförändring, det moraliska begreppet vördadt? —

brottmålsansvar för det bedrägeri der omförmäles, borde i Missgernings-Balken utsättas, och beskaffenheten deraf, vid granskningen af samma Balk, komma under öfvervägande. H. D:ns prot. sid. 110.

— 8 §. Söker någon, i grund af företedd handling, Lagfart å fast egendom, men kan ej sin, eller förra ägarens åtkomst genast styrka, att Lagfart beviljas må; varde hans ansökning, ej dess mindre, i Lagfartsprotocollet tecknad. Fullgör han, å Landet sist å den allmänna rättegångsdag, som infaller näst efter tre månader, och i Stad, inom tre månader, hvad till Lagfarts vinnande nödigt är, eller stämmer han sin talan inom den tid in; då må ej Lagfart, som annan söker, sedan hans ansökning i protokollet tecknad blef, honom till förfång lända: försummar han hvad nu sagdt är; vare den ansökan, som gjord blifvit, förfallen.

— 9 §. Nu sökes Lagfart, i grund af skrifligt testamente, eller sådan bevisning om munteligt testamente, som i 11 Cap. 4 §. A. B. (af Lagförslaget) sägs: varder testamentet ståndande, och företer testamentstagaren, inom tre månader, sedan det inträffat, bevis derom hos Rätten; gälle ej heller, emot honom, Lagfart, som annan sökt, sedan hans ansökning i protocollet tecknad blef^o).

^oI fall, vid pröfningen af den förändring, som 7 Cap. 1 §. J. B. af Lagförslaget framställer, en vunnit laga kraft får behålla den tillräcklighet, att betrygga åtkomsten, som den, efter nu gällande Lag, innehar; så torde denna 9:de §. böra alldeles bortgå.

Till dessa nya stadganden är det motiv anfördt, att, emedan hända kan, att adqvirenten ej genast, då äganderätten till honom öfvergår, är försedd med alla de bevis, om sin eller förra ägarens åtkomst, som för Lagfarts beviljande fordras; så vore nödigt att honom lemnades utväg, att genom anteckning i Lagfartsprotocollet förvara sin rätt emot annan, som, sedan anteckning skett, söker Lagfart; likväl med villkor, att han, inom föreslagna korta tider, antingen fullgör hvad till Lagfartens vinnande är nödigt, eller, der hans rätt finnes tvistig, derom stämmer. Enahanda förmån borde ock vara testamentarie förbehållen, intill dess klandertid lupit till ända, eller testamentstvist slutligen blifvit afgjord. Mot. sid. 105.

Vid 8 §. har Högsta Domstolen gjort den anmärkning, att något afseende icke borde lemnas åt ansökning om Lagfart, med mindre sökanden styrkte sin egen åtkomst, genom företeende af köpebref, eller den handling, hvarå samma åtkomst grundades; och borde derföre de i 8 §. föreslagna stadganden endast angå den händelse, när någon sökte Lagfart, men ej kunde så styrka förra ägarens åtkomst, att Lagfarten finge beviljas.

Vid 7 Cap. har Högsta Domstolens fleste Ledamöter, för öfrigt, anmärkt, att ett stadgande borde införas, som innefattade, att när Lagfart visades vara uraktlåten af den, som, genom köp, eller annat laga fång, åtkommit fast egendom, och annan förmente sin rätt vara derunder beroende; Domaren ägde att, genom föreläggande af lämpligt ansvar, tillhålla ägaren att, inom viss bestämd tid, Lagfara. Dertill vore desto mera skäl, som förhållandet kunde vara sådant, att ägaren insåg, det han icke hade något att befara af ansökning om in-teckning för förra ägarens skuld, eller anhållan om Lagfart af någon annan, samt följagteligen ej funne sig, genom äventyret deraf, uppmanad till ifrå-gavarande åtgärd, men deremot ansåg för sig fördel-

agtigt, att, genom dröjsmålet dermed hindra, eller uppehålla annan persons lagliga anspråk.

Af skiljagtig mening var äfven nu den Ledamot, som afgifvit särskilt yttrande vid gransknin- gen af 7 Cap. 1 §. Under återopande af dervid framställde skäl emot Lagfartens utsträckning till andra fång, än köp, skifte och gåfva, ansåg denna Ledamot rätta ändamålet med Lagfarten endast vara, att bereda ägaren säkerhet emot främmande anspråk, hvilka deremot, innan Lagfart skett, borde kunna, när som helst, göras gällande, utan afbidan deraf. Till följd af denna åsigt, och då dröjsmålet med Lagfarten icke blefve menlig för någon annan, än för ägaren sjelf, sagnades skäl att föreskrifva, det Rätten skulle, genom några tvingande åtgärder, söka förmå honom, att derom gå i författning. Deremot vore hvar och en, som ägde anspråk å egendom, som af annan person innehades, det, enligt Lag, öppet, att påfordra, det denne visade sin åtkomst till egendomen; hvarefter Domaren, enligt omständigheterna, ägde att förhjelpa hvar och en till sin rätt. Det vore, till exempel, mera enligt med rättvisans fordringar, att om köparen undandrog sig att begära Lagfart, för att hindra börd; och bördemannen, det oakadt, gjorde sin rätt gällande, samt genom stämning tvingade köparen och säljaren att uppgifva förhållandet, Domaren, derest bördemannen iakttagit hvad honom åläge, genast dömde egendomen i börd, än att han först skulle, medelst tvångsåtgärder, förmå köparen till en Lagfart, som för honom blefve onyttig. H. D:ns prot. sid. 110—112.

— 5 §. Nu kan skattejord 11 Cap. 39 §. Säljes frälse-
 utom börd säljas; är det skatte-hemman utom börd; då
 krono-skatte, hembjude det må den, som räntan deraf
 kronan, och det som frälse- äger, det hemman lösa, på
 skatte är, honom, som frälse- sätt och med villkor, som om
 rätt derå äger, innan tredje börd nu stadgad är.
 uppbud derå tages, och haf- — 40 §. Den, som hafver
 ve de magt den jord att lö- jordäganderätten till frälse-
 sa, skat-

sa, och sedan Lagfarten fullfölja låta, som sagdt är.

Kongl. Förordningen den 21 Febr. 1789 förmår att köp af krono-skatte-hemman icke böra kronan hembjudas.

Kongl. Förordningen den 13 Juni 1800 stadgar, att frälse-skatte-hemman böra, inom trenne månader efter första upp-budet, hembjudas räntägaren.

Kongl. Förordningen den 21 Mars 1835 stadgar, att då frälseränta säljes utom börd, skall hembud deraf göras den, som skattejorden äger, inom tre månader från första upp-budet, och jordägaren vara berättigad, att samma ränta till sig lösa, inom den tid, och i den ordning, som bördeman iakttaga bör.

Kongl. Brefvet den 2 Juni 1806 bjuder att köp, angående sådana hemman, som, genom donation den 12 Novemb. 1646 äro Wadstena Krigsmanshus tillagde, böra hembjudas Krigsmanshuset, på det att Kongl. Krigs-Collegium må kunna, om så godt pröfvas, äga lösningsrätten; dock med undantag af sådana hemman, som äro belägna i Elfsborgs Län.

Kongl. Instructionen för Seraphimer-Gillet den 28 Apr. 1791 tillägger Gillet rättigheten att, då hospitals-hemman säljes utom börd, inlösa det-samma; och bör Konungens Befallningshafvande, då hembudet annäles, tillika uppgifva hemmanets ägande förmåner.

Kongl. Brefvet den 27 Aug. 1817 stadgar, att domkyrko-hemman böra hembjudas domkyrkan.

skatte-hemman, äge likaledes frälseräntan deraf lösa, då den såld varder.

Väsentlig skiljagtighet ligger deri, att, enligt Lagförslaget, skulle skyldigheten att köpet hembjudas, komma att upphöra; och rättigheten till lösen åtföljas af samma villkor och sätt, som angående börd, i Lagförslaget, stadgas.

Såsom motiv till denna förändring är vordet anfördt, att berörde skyldighet till hembud leder till osäkerhet i de sakrätter, som genom Lagfart, eller inteckning, skola tryggas. Den som vill utöfva lösningsrättigheten, borde det åligga att sjelf anställa de forskningar, som därför äro nödiga, hvartill han har samma utväg, som, i vanlig väg, bördemanen. Mot. sid. 119 och 120.

Skånska Hof-Rätten, som ansett bördsrätten böra afskaffas, har anmärkt, att det skäl, som är anfördt, för rättigheten att lösa skatterätten till, eller frälserätten af hemman, som utom börd säljes, vore icke tillräckligt bindande, för att bibehålla den förra, eller antaga den sednare; ehuru, om endera antages, den andras godkännande borde följa. Den consolidation af söndrad egendom, som dermed åsyftas, vore icke gagnelig. Denna söndring utgör detsamma, som nu äger rum emellan Kronan och skattehemman. Fördelarne deraf måste sålunda vara enahanda. Genom frälsehemmans försäljning till skatte, vinner frälseägaren en säker inkomst, och jordbrukaren en lika säker besittning; lika fördelagtig, som nu den consoliderade äganderätten; men fördelagtigare, af det skäl, att köpesumman blir mindre, och tillfället för jordbrukare, att tillvinna sig sådan besittningsrätt, följagtligen utvidgadt. Sk. H.-R:ns anm. sid. 99.

— 6 §. Köper man det, som ä annars jord och grund, i Staden, bygdt är; så skall det honom lagliga hembjudas.

Denna föreskrift är från Lagförslaget utesluten, i följd af den antagna principen, att hembjudnings-skyldigheten skulle upphöra.

Kongl. Kungörelsen den 10 Sept. 1828 förmår, att Judar icke få, utan Kongl. Maj:ts tillstånd, afsluta köp om Jord, Bergsbruk, Manufactur-inrättningar och andra lägenheter å Landet; samt att Domaren åligger, att icke å dylik till Judar försäld egendom bevilja uppbud, eller fasta.

Kongl. Kungörelsen den 3 Oct. 1829 stadgar, att utländsk undersåte, som icke erhållit Svensk medborgarerätt, icke är berättigad, att här i Riket förvärfva och besitta fast egendom, utan dertill af Kongl. Maj:t lemnadt tillstånd; samt att, å sådana köp, uppbud och fasta icke meddelas får.

Genom särskilda Kongl. Författningar är Domare förbjudet att lemna tredje uppbudet å inköpt egendom, som blifvit pantsatt och intecknad för lån å efterföljande ställen, innan köparen hos Domaren upptett bevis, att han sitt köp derstädes anmält, och antingen betalt lånet, eller angående omsättningen deraf öfverenskommit; nemligen: För lån i Banken; i Arméens Pensions-Cassa; i Upsala Academi-Cassa; i Stockholms Justitiæ-Collegium och Förmyndare-Kammare; i Amiralitets-Krigsmans-Cassan; i Krigsmanshus- och Militiæ-Boställs-Cassorne; i Konungens Hospitals-Cassa, i de under Seraphimer-Gillet stående Cassor; i Civil-Statens Pensions-Inrättning; i Allmänna Enke- och Pupill-Cassan; samt i Allmänna Brandsäkrings-Verket; dock att, till följd af

Kongl. Brefvet den 16 Sept. 1820, alla dessa Verk och in-

rättningar, med undantag af Rikets Ständers Bank, böra, så framt de vilja af berörde fördel sig begagna, vid hvarje års början, till vederbörande Domare aflemna förteckning å de, inom dess Domvärjo belügne fastigheter, uti hvilka samma Verk eller Inrättning äger inteckning.

Kongl. Brefvet den 21 Junii 1820 förmår, att då Lagfart sökes å bruk eller bruksdelar, bör Domaren till Jern-Contoret insända protocols-utdrag, angående det första beviljade uppbudet.

Kongl. Brefvet den 7 Oct. 1807 förmår, att då Lagfart sökes af sådana delar af Bergsmanshemman, som utgöra undantag, eller klyfningar derifrån, får fasta icke meddelas, utan förut inhemtadt yttrande af Bergmästare och Bergs-Domstolen.

Alla dessa föreskrifter äro från Lagförslaget uteslutne.

— 9 §. Ej må den, som å skattskyldig jord sitter, genom köp, skifte, eller å annat sätt, något söndra och minska af det, som dertill med rätta hörer: gör det någor; vare ogildt.

Kongl. Förordningen den 19 Dec. 1827, angående grunderna och villkoren för hemmansklyfning, samt afsöndring af jord, eller andra lägenheter från hemman; jemnförd med

Kongl. Kungörelsen den 14 Nov. 1829, och

Kongl. Kungörelsen den 29 Jan. 1831, hvilka sednare författningar meddela förändrin-

gar uti, samt tillägg till den första.

För att, i redogörelsen för dessa nu gällande Lagbud, undgå en alltför tröttande vidlöftighet, inskränker man sig till att här endast uppgifva deras hufvudsakligaste innehåll.

Uti ingressen till förstnämnde Förordning framställes ändamålet vara, att, till ytterligare beredande af Landets uppodling och folkmängdens förökande, grunderna för hemmansklyfning i allmänhet så lämpades, att de både öppna lättade tillfällen för den idoge, men mindre förmögne, till bosättning och sjelfbestånd, utan att medföra de olägenheter, som af en för vida utsträckt klyfning af skattdragande hemman kunna uppkomma; och derjemte bereda honom full säkerhet i besittningen af sin lagligen förvärfvade jord. De äldre, och derintill gällande författningar, till förbud emot skattskyldig jords förminskning, blefvo alltså, med vissa undantag, upphäfne; och i stället stadgades: om hemmansklyfning, 1:o frälse-, skatte- och kronoskatte-hemman, krono- och skatte-rusthåll, samt de krono- eller andra publika hemman, som under stadgad åborätt äro upplätne, få klyfvas till hvad hemmantal, som helst, allenast en åbo å den utklufna delen är besutten. 2:o Till besuttenhet, under benämning af hemman, erfordras att en åbo må kunna der, med utgörande af hemmanets utskylder, äga sin bergning, för ett hushåll af minst trenne arbets-

föra personer. Hemmanets ägor böra förslå för framsödande af en häst, eller ett par dragoxar, 2 à 3 kor, och 5 à 6 får, eller getter; allt efter hvarje ords särskilda beskaffenhet. 3:o Detta bör äfven gälla för säteri, rå och rörs, samt alla slags frälsehemman; dock, hvad säteri angår, utan ändring, af hvad allmänna Lagen, rörande klyfsning af sådana hemman vid arfstägt eller börd, innehåller. 4:o Att, om, i följd af särskilda förhållanden inom något Län, jemnkning eller förändring i de, rörande grunderne för hemmansklyfsning i allmänhet sålunda stadgade föreskrifter, skulle, för samma Län, anses nödig, äger Konungens Befallningshafvande derom göra underdånig anmälan, då Kongl. Maj:t vill i nåder tillse, huruvida något särskilt stadgande för ett sådant Län lämpligen må i ämnet kunna utfärdas. Vidare är, angående afsöndring af jord, eller andra lägenheter från hemman, stadgadt: 1:o att ägare af frälse-, frälse-skatte- och krono-skatte-hemman äga rätt att, med villkor, som bestämmas, samt utan att besuttenhet dertill erfordras, af hemmanets jordrymd, till en, eller flera, upplåta till och med en tiondedel, vare sig för alltid, under full äganderätt, eller till besittning på viss tid, hvilken tid dock icke får sträckas öfver femtio år; dock att slik upplåtelse från hemman af fideicommiss natur icke anordnunda gäller, än så vidt med Lag och Fideicommissbref in-

stämmer. Dylik afsöndring väre äfven tillåten från de under stadgad åborätt upplåtne krono-, krono-rusthåll, eller andra publika hemman; dock ej med annan rätt, än författningarne för besittningen af sjelfva hemmanen föreskrifva. 2:o Att lägenhet, som från hemman afsöndras, skall, i Gefleborgs, Westernorrlands, Jemtlands, Westernbottens och Norrbottens Län, innehålla minst sex, samt i öfrige delar af Riket, minst syra tunnland duglig jord; dock må från hemman, beläget inom en mil från Stockholm och Göteborg, samt Städerna af första och andra klasserna, och inom en half mil från öfrige Städer samt Köpingar, sådan lägenhet af minst ett halft tunnland, under besittning på viss tid, kunna afsöndras⁷⁾. Dock

⁷⁾ Då man besinnar, att 1809 års Regeringsform tillägger Konungen ensam den Ekonomiska Lagstiftningen; men icke tillika bestämmer gränsen emellan densamma och den Civila Lagstiftning, deri båda Statsmagterna taga lika del; inser man också huru lätt en öfverträdelse af denna gränskan, utan uppsåt, äga rum: och man torde då här kunna tillåta sig en undersökning, angående den verkan, som 1827 års Författning, rörande hemmansklyfningarne, synes medföra på en af Civil-Lagens vigtigaste frågor; nemligen den, angående den olika arfsrätten, könen emellan, inom jordägande klasserne. I från tider, längst tillbaka, hafva, i Sverige, Adeln och Bondeståndet, tillgodonjutit den arfsrätt, som 1754 års Lagbok bjuder i 2 Cap. 1 §. A. B.; nemligen, att mannen ärfver dubbelt emot qvinnan. Grunden dertill låg icke blott i omsorgen att sammanhålla jorden inom slägterna, utan den hade också ett annat, allmänne ändamål. Man trodde nemligen, att moraliteten säkrast vårdas i ett sambälle af allmät välstånd; samt att samhällets både inre välstånd och yttre försvar säkrast vore att påräkna hos en besutten allmoge, hvars egen fördelagtiga belägenhet både ingaf och underhöll kärleken till fäderneslandet. Att de jordägande klassernas besuttenhet också utgjorde ett föremål för den oli-

må odal-åker eller äng icke dertill användas, 3:o Att lägenhet, som från hemman afsondras, ehvad för alltid eller på viss tid, skall beläggas med årlig afgäld, i spannemål, ränta, eller dagsverken, till beloppet svarande emot
hvad

ka arfsrätten inom dem, eller åtminstone stod i närmaste samband dermed; derom öfvertygas man, då man eftersinnar den särskilta vårdnad, som våra äldre Lagar gäfvit åt besuttenheten; och som vår nu gällande Lag återgifver, så väl i 12 Cap. 5 och 7 §§. Å. B., som i 4 Cap. 9 §. J. B.; hvilka Lagbud, verkande såsom correctiv, utgjorde delar af systemet. Derigenom, att man icke erkänt besuttenheten, såsom grund och föremål för den olika arfsrätten; utan ansett denna arfsrätt ensamt grunda sig på den, i fornåldern, viktiga omsorg för jordens sammanhållande inom släakterna, till stöd för deras representationsrätt, d. v. s. deras deltagande i Statsskicket; har man kommit till den slufföljd, att sedan, nu mera, släakternas inflytande på Statsskicket, till tre fjerdedelar, upphört, borde också den olika arfsrätten upphöra. Bih. prot. sid. 81. Man kan likväl icke neka, att då 1754 års Lagbok antogs, var representationens förändrade skick redan sekler gammalt, och det förefaller också derföre mera antagligt, att Statsmagterna då erkände, såsom samhällsnyttigt, sambandet emellan den olika arfsrätten och besuttenheten inom de jordägande klasserna; än att de skulle hafva godkänt en grund, redan långt derförinnan försvunnen. Men man må, af dessa motsatta meningar, antaga vilkendera man vill; och man torde ändock böra medgifva, att pröfningen, huruvida ett sådant samband är politiskt nyttigt, eller ej; ingår direct i den Civila Lagfrågan, och jemväl hufvudsakligen inverkar på dess utgång. Står detta fast, så vill det synas, att pröfningens vägskäl befinner sig på förhand nedtyngd åt ena sidan, genom 1827 års Författning, som upplöser sambandet. — Man kan visserligen förbise, eller ogilla, den grund, på hvilken denna undersökning sig stöder; men äfven då man antager densamma, kan man vara förvissad derom, att Regeringens afsigt icke varit, att frantaga den Civila Lagfrågan något af dess tillhörigheter; samt att, till frågans återförsättande i sitt ursprungliga skick, behöfves blott, att Ständerna i underdanighet anmäla förhållandet, med öppet öfverlemnande till Konungens eget bedömande.

hvad, i förhållande till hemmanets onera, kan på lägenheten sig belöpa. 4:o Vid lägenhetens afsöndrande kan frihet lemnas från årliga utskyltderne; dock att sådana frihetsår icke få öfverstiga femton. 5:o Vid besittningstidens slut återgår lägenheten till hemmanet, utan ersättning, eller lösen. Innehafvaren likväl obehaget, att afflytta byggnader och stängsel, der hemmansägaren den icke lösa vill. 6:o Med jord, eller annan lägenhet, som från frälse-, frälse-skatte, eller krono-skatte-hemman, till full ägo, upplåtes, skall lagfaras, såsom om jordafång stadgadt finnes. Har upplåtelsen skett på viss tid, bör den intecknas och förnyas. Med afhandlingar om söndring af jord eller lägenhet, från krono-, krono-skatte- eller andra publika hemman, förfaras, som då åborätt å slike hemman öfverlåtes. 7:o Att hvad sälunda stadgadt är äfven gäller för säteri, rå och rörs, samt insockne frälsehemman; dock att af desser jordrymd till och med en femtedel må upplåtas. 8:o Att dessa föreskrifter komma att, tills vidare, icke vara gällande för Stora Kopparbergs Län; samt 9:o Att hvad angår jordsafsöndring från lotshemman, kommer att förfaras efter Kongl. Förordningen om Lotsinrättningen af den 16 Maji 1827 och Kammar-Collegii Kungörelse den 15 Sept. 1823.

Kongl. Brefven den 9 Jan. 1802, den 17 Aug. 1804 och den 8 Maji 1829 stadga huru med hemmansklyfningar i Stora Kopparbergs Län bör

förfaras; samt hvad till besuttenhet derstädes erfordras.

Kongl. Brefvet den 6 Julii 1824 förmår, att Domhufvande i Stora Kopparbergs Län icke vidare få bevilja Lagfart och fasta å obesuttnene hemmansdelar.

Kongl. Förklaringen den 8 Mars 1770 stadgar, att, vid alla de hemman, som klyfvas, må åboerne, då de från gamla byen afflytta, uti 8, 10 till 15 år, befrias från större utlagor, än hommanet, före klyfningen, tillhört.

Kongl. Brefvet den 23 Febr. 1827 utsätter besuttenheter i hyttehågn, inom Stora Kopparbergs Län, till minst en fjerdedel.

Kongl. Resolutionen på Allmogens besvär den 28 Junii 1751, jemnförd med Kongl. Brefvet den 15 Mars 1826, förmår, att de inkräktningar som ryttare, soldater eller båtsmän verkställt, utöfver hvad författningarne bestå, skola åter utläggas.

Kongl. Brefvet den 5 Febr. 1822 förbjuder all afsöndring af jord-, hytte-, skogs- och grufvedel från fjerdeparts-egendomarne inom Stora Kopparbergs Län.

Alla dessa stadganden äro från Lagförslaget uteslutna, såsom tillhöriga den Ekonomiska Lagstiftningen, hvilken, enligt Regeringsformen, är Kongl. Maj:t förbehållen.

— 10 §. Nu kunna Jordabref förderfvas eller förloras; äge då Härads eller Stadens Dombok vitsord; och gifve Härads höfding eller Borgmästare och Råd nytt bref derå.

Denna föreskrift är från Lagförslaget utesluten.

3 Cap. 13 §. Hvad om köp i 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11 och 12 §§. stadgas, gälle och om byte; dock skall, vid pröfning af skadestånd, egendoms värde genom värdering utrönas; när det i bytesbref bestämdt är.

— 11 §. Häftar såld egendom för gäld, och har ej köparen den å sig tagit; svare honom säljaren derfor.

Vid dessa föreskrifter är någon anmärkning icke gjord.

11 Cap. 2 §. Nu hafver den, som sålde, icke uppburit fulla penningar, ändock han, i köpbrefvet tillstått, att han köpeskillingen, till fullo, bekommit; njute sin säkerhet i det, som såldt är, framför andra köparens borgenärer, intill dess laga stånd åkommer. Hafver han dessförinnan sin rätt icke in-tecknat; äge sedan ej bättre rätt, än de andre.

— 12 §. Har den, som sålde, ej uppburit fulla penningar, och är i köpbref utsatt hvad å köpeskilling står åter; njute han, i det såldt är, förmånsrätt, efter thy i 22 Cap. Handels-Balken stadgas: söker ej säljaren in-teckning för sin fordran, i Stad inom en månad och på Landet sist å andra rättegångsdagen, som infaller näst efter en månad, från den dag, då köpet skedde; hafve den förmånsrätt förlorat.

Väsentliga skiljagtigheter bestå deri, att, enligt Lagförslaget, skulle säljarens förmånsrätt, till betalning, utur den sålda egendomen, för in-nestående köpeskilling, bero af tvenne omständigheter, att iakttaga: den ena, att i köpbrefvet erkännes hvad af köpeskillingen står åter; och den andra, att in-teckningen sökes inom en förkortad tid.

Såsom motiver härtill är anfördt, att med Lagens vård om upprigtighet och god tro, öfverens-stämmer icke att köpbref innehåller qvittance å den del af köpeskilling, som är obetald; och det kunde äfven för tredje man vara angeläget att veta i hvad mån egendomen häftar för skuld, eller ej. Det vore jemväl nödigt, att en gräns stadgades för säljarens tysta förmånsrätt; och ehuru sistnämnde omständig-

het egentligen hörer till det ämne, som omfattas af 22 Cap. Handels-Balken i Lagförslaget; likväl, och då den tillika ingår i de villkor, som böra, i och för köpet, efterlëfvas; har f. d. Lag-Comitéén ansett densamma jemväl böra här upptagas. Mot. sid. 95 och 96.

Angående den förra, af dessa föreskrifter, har, inom Högsta Domstolen, skiljagtighet i meningar ägt rum. Att innestående köpeskillning icke skulle äga förmånsrätt i annat fall, än om samma fordran vore i köpebrevet utsatt; dertill hafva trenne Högsta Domstolens Ledamöter icke funnit skäl; helst, efter deras åsigt, erfarenheten icke visat behof af denna lagförändring, och bedrägerier, genom utgifvande af flere skuldsedlar, såsom för återstående köpeskillning, å tillsammans större belopp än denna rätteligen utgjorde, ändock icke voro förebyggda. Af dessa Ledamöter har en, för sin del, tillagt, att då köpecontractet egentligen utgör den handling, hvaraf, jemväl i afseende å betalningsvillkoren, af talets beskaffenhet emellan köpare och säljare bestämdes, och äganderätten vore, från en till annan person, öfverflyttad, men köpebrevet deremot endast vore den handling, medelst hvars offentliga företeende det skedda köpet skulle allmängöras, och köparen inträda uti de med ägandet af den köpta egendomen förenade rättigheter, kunde denna Ledamot icke inse af hvad anledning denna sednare handling, köpebrevet, skulle anses böra utvisa hvad å köpeskillningen blifvit betalt eller icke. Hitintills hade de i köpebrevet intagna uttryck derom, att full betalning blifvit erlagd, endast ansetts innefatta bevis derom, att liqvid om köpeskillningen ägt rum, så att säljaren ej vidare ägde att fordra, utan så vida han derå kunde förete köparens skuldebref; men att tillägga ett sådant erkännande i köpebrevet en vidsträcktare betydelse, trodde denne Ledamot hvarken vara med sakens natur enligt, eller komma att medföra den säkerhet, som dermed vore åsyftad; ty, om det föreslagna Lagbudet blefve an-

taget, vore troligt, att den nu i köpebref vanligen nyttjade formel, om full betalning, snart skulle utbytas emot en annan, som innehöll, att så stor del af köpeskillingen vore obetald, som köpecontractet innehöll, och kännedomen derom, huru stor del af köpeskillingen verkligen vore ogulden, kunde då, lika litet som förr, af köpebrefvet inhemtas. Trenne andra Ledamöter hafva lemnat berörde föreskrift utan erinran. H. D:ns prot. sid. 98 och 99.

Högsta Domstolen har, vid granskning af 1 Cap. Jorda-Balken af Lagförslaget, yttrat sig, att då f. d. Lag-Comitéen icke på något ställe i förslaget till Civil-Lag upptagit det i 4 Cap. 9 §. Jorda-Balken af 1734 års Lag, stadgade förbud emot skattskyldig jords förminskning; men detta förbud likväl hörer till villkoren för äganderätt till fast egendom; så borde också i 1 Cap. Jorda-Balken af Lagförslaget införas något stadgande derom, att afsöndring af jord, som stridde emot Författningarne, ej vore gällande. Högste Domstolen har likväl dervid förklaradt, att det icke tillhörde Civil-Lagen, utan de särskilda, rörande allmänna hushållningen, vidtagne Författningar, att bestämma huruledes hemman finge klyfvas, och jordlotter derifrån söndras. H. D:ns prot. sid. 97.

5 CAP.

Huru jord å Landet, och
hus, gård och tomt i
Staden, bördas må.

1 §. Vill bördeman till sig lösa arfvejord, som å Landet såld är; sätte då i Rätten genast, eller inom natt och år, ifrån tredje uppbudet, fulla köpeskillingen, i det mynt, som i köpebrefvet står, eller framlägge på insatta penningar, sådana bevis, som allmänt i Riket gälla. I Sta-

11 Cap. 1 §. J. B. Kommer bördejord, genom hvad fäng det vara må, utom börden; äge den, som inom börden är, den jord lösa, der den ej i byte gått, emot annan jord, som i stället, bördejords-egenskap får, efter thy i 2 §. skills. Är, emot sådan jord och mellangift, bör-

den äge och bördeman rätt att lösa jord, hus och tomt, ehvad det är arf, eller af-linge, inom tolf veckor från tredje uppbudet. Sedan nju-te bördeman, så å Landet, som i Staden, de uppbud till godo, som för köparen sked-de äro. Men så ofta nytt köp om jord, hus eller tomt slutas, skall den åter upp-bjudas och Lagfaras.

— 3 §. Afstingejord å Landet hafve skyldeman ej rätt att börda, der säljaren den ej i börd köpt hafver. I thy fall gånge dermed, som om arf-vejord sagdt är.

Kongl. Förordningen den 13 Juni 1800 förändrar tiden för Lagfarten, på sätt, här ofvan, i redogörelsen för skilj-agtigheterna ifrån 4 Cap. J. B. af 1734 års Lag, omförmü-les; och stadgar att börde-man bör stämma till det Ting, då Lagfarten fulländas; samt då, å första Rättegångsdagen, insätta i Rätten bördeskillin-gen.

dejord bortbytt, då må så stor del af bördejorden lö-sas, som emot mellangiften svarar.

— 2 §. Bördejord är jord å Landet, den man ärft efter skyldeman i rätt uppstigan-de led, eller efter skyldeman å sidone, inom börden, der samma jord till honom i arf gått, från skyldeman i rätt uppstigande led, af hvilken man sjelf härstammar. Är jord i börd löst; eller har någon, genom köp, eller an-norledes, af skyldeman åt-kommit jord, hvar till han eljest bördsrätt hade, efter thy i detta Capitel skills; va-re det lika ansedt, som hade jorden i arf gått till honom, som den så löste, eller åt-kom. Har man bortbytt bör-dejord mot annan jord å Landet; då hafve den jord, man sig tillbytt, bördejords egenskap.

— 3 §. Är fast egendom å Landet, utan jordbruk, den må ej i börd gå.

— 19 §. Nu vill bördeman bördejord lösa; stämme då honom, i hvars ägo jorden kommit, till rättegångsdag, som hålles inom år och dag, sedan Lagfart beviljades. Hålles, i någon ort, ej mer än ett lagtina Ting om året; hafve bördeman tid att stäm-ma till nästa Ting efter Lag-farten, ända att år och dag dessförinnan till ända går.

— 20 §. Bördemannen sätte hos Rätten in, sist å den i stämningen förelagde dag, fulla köpeskillingen för såld bördejord, efter thy, som den i köpebrevet bestämd är, el-ler framlägge bevis, att den

blifvit i Länets Ränteri insatt. I det fall, då börderman vill, efter 14 §. dela med den, som inom börden är, sätte han in bördeskilling för sin del.

Väsentliga skiljagtheter äro här: 1:o att bördsrätten skulle sträcka sig endast till arfvejord å Landet; och således icke hvarken till fastighet i Staden, eller till fastighet å Landet, som icke äger jord; — 2:o att bördsrätten icke finge äga rum till jord, som man ärft från skyldemän i rätt nedstigande led; — 3:o att bördsrätten skulle åtfölja icke blott köp, utan äfven alla andra fäng, då arfvejorden gått utom börden; — 4:o att stämnotiden till börd skulle blifva inom år och dag, sedan Lagfarten ägde rum, eller i den ort, der icke mera än ett Ting om året hålles, till nästa Ting, efter Lagfarten; äfven om året derförinnan till ända lupit; och 5:o att bördeskillingen skulle insättas sednast å den dag, som stämningen förelade.

Motivet till de hufvudsakligaste af dessa förändringar har legat i den förutsättning, att bördsrätten hade sin enda grund i kärleken till förfäders jord; en känsla, som blott kunde ägas af den jordbrukande klassen medborgare; hvadan ock bördsrätten icke borde äga rum i Städerna; eller hänföras till fastighet å Landet, utan jord. Mot. sid. 118 och 119.

Inom f. d. Lag-Comitéén har fråga uppstått, om bördsrätten borde bibehållas, eller afskaffas; och i den omröstning derom, som ägt rum, har pluraliteten varit af den tanka, att bördsrätten vore samhällsnyttig, derföre, att den, hos massan af folket, underhöll kärleken till fädrens jord, samt derigenom kärleken till fäderneslandet. Begränsad till sina villkor, medförde bördsrätten föga olägenhet för köparen; men utgjorde ett uttryck af Lagens aktning för en känsla, som ej slocknar förr, än de ställen, der förfäders minnen lefva, ej mera äger något värde för Svenske män: och bördsrätten bor-

de alltså bibehållas. Minoriteten åter ansåg bördsrätten böra afskaffas, derföre att den åstadkom mera ondt än godt, då den gjorde uppehåll i köparens säkerhet att få behålla hvad han köpt; samt i öfrigt gaf näring åt afundsjuke och slägt-egoism; utan att särdeles bidraga till fosterlandskärlek, der den icke, i alla fall, kan påräknas. Bih. prot. sid. 71—84, samt Mot. prot. sid. 37.

Skånska Hof-Rätten har tillstyrkt bördsrättens afskaffande, såsom inskränkande äganderättens fria disposition; och i sin mån bidragande, att afhålla Statens så kallade oproductiva medborgare att ingå i den jordbrukande klassen. Sk. H.R:ns anm. sid. 99.

Götha Hof-Rätt har icke funnit skäl till annan anmärkning, än att, derest Härads-Rätterne ej blifva permanenta, föreskrifterna i de fall, då värdering skall ske, böra så lämpas, att bördeskillingen må blifva, å första Tinget, insatt; och en längre tidsutdrägt såmedelst förekommas. G. H.R:s anm. sid. 43.

I frågan om bördsrättens bibehållande, eller afskaffande, hafva Högsta Domstolens fleste Ledamöter yttrat den åsigt, att sjelfva grundsatsen, angående börd, icke borde utur Lagen borttagas; utan allenast vidden af bördsrätten, med flere dithörande Lagbestämmelser, undergå en närmare granskning; men en Ledamot har tillstyrkt bördsrättens afskaffande. H. D:ns prot. pag. 118 och 119.

Vid 19 §. af 11 Cap. Jorda-Balken i Lagförslaget har Högsta Domstolen anmärkt, att förslaget, angående tiden för bördetalans anställande, icke kunde fullständigt bedömmas förr, än i sammanhang med frågan om Domstolarnas organisation. H. D:ns prot. sid. 121.

— 7 §. *Hafva makar bördjord åtkommit, och är endera inom bördens; äge ej börd rum till den jord, ändå att den i samfälla boet ingår, der*

der ej annan närmare, eller lika nära i börden är, och lösa vill, efier thy i 14 §. sägs. Kommer jorden under ägtenskapet ur börden, eller faller något deraf, vid bodelning, den make till, som ej i börden är; då må jorden, eller den del, som sålunda ur börden gått, lösas af den, som i andra makans börd är.

Motivet till detta nya stadgande har varit, att sedan genom Kongl. Förordningen den 23 Mars 1807 blifvit antaget, att om makar gemensamt köpa jord inom enderas börd, så äger den andra giftorätt deruti; skall händt, att hvad, i sådan jord, svarat emot den oskyllda makans giftorätt, måst till bördeman, från den andras sida, under ägtenskapet afträdas; och som, på detta sätt, makarnas samfalta jord blifvit styckad, till begges verkliga förfång, innan något ordentligt utskiftande, af hvarderas andel, för sig gått, och följagtligen innan man ännu vet, om icke jorden, hel och hållen, kan falla på dens lott, från hvars sida den är köpt, och således stadnar inom börden; alltså borde ett så beskaffadt, för tidigt bruk af bördsrätten, genom lämpligt stadgande, förekommas. Mot. sid. 119⁸).

⁸) Vid första momentet erbjuder sig den anmärkning, att då 4, 11, 12 och 14 §§. stadga ordningen för bördsrättens begagnande, i likhet med arfsrätten, så ligger ju för personer derutom, redan deri ett hinder emot den börd, som i första momentet af 7 §. förbjudes; och momentet är ju alltså en öfverflödighet. Det andra momentet åter, synes äga tvenne betänkligheter emot sig. Den ena, att då i första §. redan är stadgadt, att när bördejord går utom börden, den får bördas; så hvarföre upprepa det samma i 7 §.? och den andra, att om bördeman icke skulle få begagna sin bördsrätt förr, än sedan, vid bodelning makarne emellan, sig visat, på hvilken deras lott bördejorden stadnar; så skulle han, till äfventyrs aldrig, eller åtminstone i de flesta fallen, icke få begagna sin bördsrätt, af det skäl, att Lagfart och fasta mellankommit, hvarigenom hans rätt vore afskuren, innan den tid inträffade, då, enligt detta Lagbud, honom först vore tillåtet att väcka frågan.

— 4 §. Nu är både arfve- och aflingejord i ett köp å Landet; vill bördeman den arfvejord börda; vare ock pligtig att lösa aflingejorden, der köparen sjelf den ej behålla vill. Äro husgeråd och afvel under det köp; vare Lag samma.

— 17 §. Har man, genom annat fång, än gåfva eller testamente, åtkommit, på en gång, bördejord och annan fastighet, och vill bördeman den bördejord lösa; vare ock pligtig lösa den andra fastigheten, der ägaren den ej behålla vill. Är husgeråd, eller afvel i ett fång med bördejord; vare Lag samma.

— 18 §. Äro bördejord och annan fastighet, husgeråd eller afvel, genom samma gåfvobref, eller testamente gifne; vare bördeman ej skyldig lösa mera, än bördejorden. Kan ej gåfvo- eller testamentstagare vara besutten å jord, som qvar blifver, och hafver han ej förut i samma hemman jord, som med den andra besuttenhet gör; då vare bördeman pligtig lösa både bördejorden och den andra.

Den väsendtliga skiljagtigheten betår deri, att, ifrån det villkor, som är, i allmänhet, bördemannen förelagdt, nemligen att, om så af köparen fördras, lösa allt hvad inom samma fång är inbegripet; skulle det särskilta undantag stadgas, till fördel för bördeman, att då fångets utgjordes af gåfva, eller testamente, berörde villkor vore upphäfvat; derest icke bristande besuttenhet återgåfve åt villkoret sin kraft^o).

^o) Inom bördsprincipen hafva, ända hittills, fördelar och skyldigheter stått i fullkomlig motsvarighet till hvarandra; men i denna 18 §. synes motsvarigheten vara temmeligen bruten. Mot fördelen, att inträda i adqvirentens äganderätt, svarar skyldigheten, att öfvertaga denna rätt, sådan den är; men, enligt denna §. skulle det bero af bördemannen, att, då fångets utgjordes af gåfva, eller testamente, godtyckligt försätta adqvirenten i sämre ställning, än gifvaren, eller testator, velat honom tilldela; och motsvarigheten är ju då rubbad. Antag att, i gåf-

— 15 §. Ej må bördeman lösa en del af bördejord, der ägaren den ej skilja vill.

— 16 §. Kan ej bördeman vara besutten å jord, som han börda vill; äge ej rätt till börd. Hafver han förut i samma hemman jord, som med den andra besuttenhet gör; njute då bördsrätt.

Vid dessa stadganden har någon anmärkning icke blifvit gjord.

— 5 §. Ej må köpare och säljare, bördemannen till förfång, upphäfva, eller i annan handel förbyta det köp de gjort hafva, ej heller under något falskt sken skifte göra. Sker det; vare ogildt, och böte hvardera femtio daler.

— 6 §. Köpare och säljare vare skyldige med ed styrka, att dem emellan på god tro så är tingadt och betalt, som köpebrevet innehåller, om bördemannen det äskar. Bördeman vare ock pligtig med ed sanna, att han, utan list, för sig och ingen annan bördar. Dock må bördeman med de penningar börda, som han lånt hafver. Varder någor öfvertygad, att han i dessa mål svikeliga handlat, böte femtio daler.

— 28 §. Ej må förre och sednare ägare, till bördemans förfång, sig emellan upphäfva, eller förändra afhandling om bördejord, som dem emellan slutet blifvit, och hvarå Lagfart sökt är. Är bördejord, sedan den ur bördeman gick, utan Laga stånd, kommen i ny ägares område; njute bördeman rätt till börd efter första fångesbrevet, ända då att andra värden eller villkor i sednare fångesbref utsatte finnas: har gifvo- eller testamentstagare sålt gifven, eller testamenterad bördejord; och vill bördeman den efter köpeskillingen lösa; äge der rätt till.

— 29 §. Den som bördejord köpt, eller annorledes sig tillbetingat, vare skyldig med ed

van, eller testamentet, både arf- och aflingejord äro upplätne; men att åbygnaderna tillhöra arfvejorden; eller att proportionen, äfven i annat afseende, ufaller så, att genom arfvejordens fränskiljande, aflingejorden, ehuru medförande besuttenhet, är af ett, jemnförelsevis, ringa värde för adquirenten; så måne icke, i hvarje sådant fall, bördemannen skall, till den andras skada, begagna tillfället, att också godtyckligt nedtrycka försäljningsvärdet af aflingejorden? Det hägn, som Lagstiftaren är skyldig, alldeles lika åt båda sidorna; huru vore det väl, i dessa fall, fördeladt?

styrka, att på god tro så är tingadt och betaldt, som fängesbrevet innehåller, om bördeman det äskar. Bördeman vare ock pligtig med ed sanna, att han, utan list, för sig och ingen annan bördarkärer någon i bördesak, såsom annans målsman; varde eden derefter lämpad.

Väsentlig skiljagtighet ligger deri, att, efter Lagförslaget, skulle säljaren vara fri från förbindelse att ifrågavarande edgång fullgöra.

Högsta Domstolen har varit af den tanka, att då säljaren måste hafva lika förbindelse med köparen, att icke, till bördemannens förfång, dölja rätta beskaffenheten af köpet, eller upplåtelse-afhandlingen; så borde också, i likhet med hvad nuvarande Lag bjuder, säljaren, eller den, hvilken fastigheten till annan öfverlåtitt, vara skyldig att, när bördemannen det äskar, gå den ed, som köparen här föreskrifves. H. D:ns prot. sid 121.

— 21 §. Är bördejord genom annat fäng, än köp, åtkommen, och kunna ej parterna om viss bördeskillning sänjas å den i stämningen förelagda dag; låte Rätten jorden värderas. Samma Lag vare, der man, efter bodelning, vill jord från make börda, som i 7 §. skills, ändå att jorden förut, genom köp i makarnes ägo kommit. Är bördejord i ett köp med annan fastighet, husgeråd eller afvel åtkommen, utan att särskilt värde å bördejorden utsatt finnes; varde ock den jord värderad, i förhållande till hela köpeskillningen för det, som såldt blifvit. Är bördejord såld; men köpeskillning i varor utsatt; då skola de till penningar uppskattas, efter det värde de vid köpet

hade. Har bördejord, mot annan jord å Landet, varde mellangift, i byte gått; och genom uppskattning utrönt, huru stor del af bördejorden mot mellangiften svara må. För jord, som mot lifstidsränta öfverlåten är, vare bördeskillning den lifstidsränta, som räntegifvaren sjelf till räntetagaren betalt, med laga ränta derå, sedan den afkomst, räntegifvaren njutit af jorden, efter uppskattning, afräknad blifvit.

Frågan, angående börd af jord, som emot lifstidsränta blifvit öfverlåten, har Högsta Domstolen funnit stå i beroende af det beslut, som kunde fattas, då förslaget, rörande lifstidsräntans antagande, såsom laglig, förekom; och pröfningen af förstnämnde fråga skulle alltså derintill anstå. H. D:ns prot. sid. 121. — Vid granskningen åter af Lagförslagets 5 Cap. Handels-Balken, som innefattar Lagbestämmelserna, till lifstidsräntans antagande, hafva Högsta Domstolens fleste Ledamöter lemnat förslaget derom utan anmärkning. H. D:ns prot. sid. 147.

— 22 §. Då värdering eller uppskattning ske skall, efter hvad i 21 §. stadgad är, varde den värdering eller uppskattning hållen af särskilt Nämnd, — — —

— 23 §. Nu är, genom värdering eller uppskattning, bestämdt hvad för bördeskillning anses bör; sätte då bördemannen den bördeskillning hos Rätten in, å den rättegångsdag, som näst efter en månad infaller.

— 24 §. I de fall, som i 21 §. sagde äro, skall bördemannen, sist å den i stämningen förelagda dag, till Rätten inlemna borgen, att rättegångskostnad och skadestånd

till ägaren utgifves, der ej
 bördeskillingen inom laga tid
 insatt varder.
 — 25 §. Sätter ej bördeman
 in bördeskilling, eller gif-
 ver han ej in borgen derfö-
 re, inom de tider, som sär-
 skilt för hvarje fall i 20,
 23 och 24 §§. stadgas, haf-
 ve sin rätt till börd förlorat.
 — 26 §. Äro bördejord och
 annan fastighet, husgeråd el-
 ler afvel, genom ett och sam-
 ma fäng åtkomme; gifve äga-
 ren, sedan bördeskilling för
 bördejorden insatt är, strax
 tillkänna, om han vill tillika
 afstå den andra fastigheten,
 husgerådet, eller afveln; af-
 står han, fyller bördeman-
 nen bristen, innan jorden till
 honom afrädas skall, eller
 hafve sin rätt till börd för-
 lorat. Lag samma vare, der
 den, som inom börden är,
 hela bördejorden afstår till
 annan, som med honom dela
 vill, efter thy i 14 §. sägs.
 — 27 §. Kära, i bördesak,
 flera, som lika nära inom
 börden äro, och hafva de ge-
 mensamt insatt fulla börde-
 skillingen; vare det giltt.
 Har en insatt för sin del,
 men annan ej; då hafve han,
 som insatte, sin rätt förlo-
 rat, der ägaren ej vill hans
 del särskilt afstå.

Vid dessa föreslagna stadganden är någon anmärkning icke gjord.

— 8 §. I börd gälle aldrig klander, utan med pennin-
 gar. Vill man, för annan
 orsak, tala å det köp; gifve
 sig an inför Rätten, der upp-
 buden ske, och tage till sam-
 ma Rätt stämning å den, som
 vederbör. Ehvad klander

emot uppbud göres, gånge de ändå fort; dock gifves ej fasta åt den, som uppbjuda låtit, innan öfver klandret dömt är, och domen vunnit laga kraft. Vinner den, som klandrade; äge då uppbuden och Lagfarten emot honom ingen verkan.

Så vidt detta Lagbud rör uppbud och fasta, skulle detsamma förfalla; såsom följd af den Lagförändring, som är föreslagen i 7 Cap. Jorda-Balken af nya Civil-Lagen; och hvilken är redovisad vid 4 Cap. 1 och 2 §§. J. B. af 1734 års Lag.

— 9 §. Skrifver bördeman under köpebref, som vittne, utan förbehåll af sin börd; hafve ej rätt att börda det, som då såldt är. — 8 §. Skrifver bördeman under öfverlåtelsebref; utan förbehåll af sin börd; hafve ej rätt att börda.

Någon väsendtlig skiljagtighet förefinnes icke här; men i sammanhang med det föreslagna stadgandet, har en Ledamot i Högsta Domstolen tillstyrkt ett undantag från bördsrätten, äfven för det fall, då egendom, som är börd underkastad, säljes på auction, samt bördeman bevisligen varit derom så tidigt underrättad, att han kunnat sin fördel vid auctionen bevaka. Detta undantag vore, i denna Ledamots tanka, desto mera skäligt, som bördeman eljest, långt ifrån att, vid auctionen, täfla med hוגade köpare, och derigenom förhöja köpeskillingen, hade förmån af, att egendomen såldes till största möjliga underpris, till säljarens skada. En annan Ledamot har åter yttrat, det hembud af en tillärd, eller afslutad köpeafhandling borde kunna göras bördemannen, med den påföljd, att, om han icke, inom viss tid, begagnade sig deraf, han sedermera ej skulle äga rätt till talan, samt att lämpliga stadganden härom kunde, vid en ny Lagstiftning, meddelas; för att minska de olägenheter, som bördsrätten, med skäl, kan anses medföra. H. D:ns prot. sid. 120 ¹⁰).

¹⁰) Vid dessa tillstyrkanden torde den anmärkning äga rum.

— 11 §. — — *Vinner börde-*
man; betale till köparen all
den nödiga kostnad, han å
godset, och för dess skull,
gjort, innan han det afträder.

— 34 §. *Bördeman, som vun-*
nit, gælde, innan han jorden
tillträder, den nödiga eller
nyttiga förbättring, som ve-
derparten derå gjort, så ock
dennes kostnad vid flyttning
dit och dädan; ersätte dess-
utom vederpartens öfriga kost-
nad för fångets skull¹¹). Är
ej värdet af den förbättring
och kostnad fastställt å den
tillträdestid, som i 36 §. sägs;
vare bördeman ändå berätt-
igad,

att de skulle, icke allenast inskränka bördsrättens fördelar, utan äfven öppna tillfällen att afböja dess begagnande. Om bördemannens pligt blefve att, vid autionen, genom inrop bevaka densamma, så skulle troligen hända, att all försäljning af bördejord utställdes till aution, med villkor af kontant betalning vid klubbslaget, ett villkor, som sedermera kunde eftergifvas för alla andra ropare, än bördemannen; och sannolikt skulle hembjudningspligten blott åstadkomma en olikhet emellan de villkor, som åtföljde hembudet, och dem, som, efter dess försakande af bördemannen, blefve de verkliga för köparen. För konsten att spetsfundigt verka till återhåll på bördemannens håg och förmåga att hördä, skulle ett nytt fält öppnas, som troligen också skulle, på flera sätt, bearbetas.

¹¹) Den nya skyldighet för bördemannen, att ersätta köparens "kostnad vid flyttning dit och dädan, samt öfriga kostnad för fångets skull," till hvilka anspråk kan den icke gifva anledning? Antag, att köparen varit boende i Skåne, innan han köpte bördejorden i Upland, samt att han, med ett vidlyftigt hushåll, gjort flyttningen deremellan; och säger sig vilja återflytta till sin förra ort; vore det väl billigt, att de resor, som, före köpet, men för dess skull, voro företagna, äfvensom den dubbla flyttningens kostnaden, skulle drabba bördemannen? I stället för att det nu beror af köparen, att, innan han köper, beräkna äfventyret af en inträffande börd, och afstå ifrån köpet, skulle det, hädanefter, bero af honom, att uppgöra ersättningsanspråk, de der afskrämde bördemannen. Att vid en allmän rättighet fästa villkor, som hårdt betunga den ena medborgaren, men föga den andra; och hvilka, i själfva deras obestämdhet, gifva tillfälle till chicaner och godtycklighet; kan det anses väl betänkt?

tigad, att egendomen tillträda, der han borgen ställer. samma Lag vare ock, der tvist uppstår om ersättning för ränta, — — —

Väsentlig skiljagtighet ligger i den utsträckning, som bördemans ersättningsskyldighet skulle erhålla, utöfver hvad nu gällande Lag derom bjuder.

Enär stadgandet om skyldighet att gälda den nyttiga, men af behovet icke påkallade, förbättring, som köparen gjort, kunde för bördemannen medföra betydliga olägenheter, och stundom göra för honom omöjligt att begagna sin bördsrätt; har Högsta Domstolen ansett förslaget böra i denna del ändras, så att, i öfverensstämmelse med gamla Lagens stadgande i 5 Cap. 11 §. J. B., endast den nödiga kostnad, köparen användt, skulle af bördemannen vidkännas, helst den förlust, som möjligen härigenom förorsakas köparen, vore en följd af hans egen ovarsamhet att ej afbida laga stånd, innan han företog förbättringar, som kunde tåla uppskof.

— 35 §. Finnas, med fång af bördefjord, särskilda villkor förenade, de der uppfyllas skola, sedan bördeman jorden tillträdt; vare han, i förra ägarens ställe, ansvarig derför. Är jord, som emot listids ränta öfverläten varit, bördeman tilldömd, och har räntetagaren förbehållit sig säkerhet för räntans utgörande; ställe ock bördeman den säkerhet, innan jorden till honom afträdas skall, eller hafve bördeman förlorat¹²⁾.

¹²⁾ Men om säljaren, i förlitande till köparens kända personliga säkerhet, icke betingat sig någon annan; skulle han derföre förlora sin rätt, att af den nya adqvirenten, bördemannen, fordra säkerhet? Och bördemannen, som till äfventyrs icke kunde ställa den säkerhet, som köpa-

— 37 §. Sker ej talan å fäng, i grund af bördsrätt, inom tid, som i 19 §. stadgad är, eller tappar den saken, som börda vill; vare då fänget Lagståndet. Ej må bördeman sedan lösa jord, som utom börden gått, ändå att den åter inom börden kommer, der den ej, genom arf, å nye bördejord blifver.

Motiv till det, i sednare momentet af 37 §. föreslagna stadgande, har varit, att bördemannen, genom försummad utöfning af sin lösningsrätt, sjelfvilligt låtit jorden från sin börd skiljas. Mot. sid. 199.

— 38 §. Vanvårdas, innan laga stånd kommer, skog eller andra tillhörigheter, till bördejord, och rinnas den jord sedan i börd; njute bördeman derföre skadestånd.

— 41 §. Käromål om börd, eller lösen, efter detta Capituel, må ej af Rätten upptagas förr, än käranden låtit det i Lagfarts-protocollet antecknas. Lyder egendom, den man börda, eller lösa vill, under flera Rätter; då skall käromålet vid hvar af dem så antecknas. Är den anteckning ej gjord, inom år och dag, sedan Lagfarten beviljades, eller, der lagtima Ting ej inom året hålles, å nästa Ting efter Lagfarten; vare börd- eller lösnings-rätten förlorad.

Härvid är någon anmärkning icke gjord.

ren ståldt; skulle honom vara betaget, att ställa annan, fullgod, säkerhet? Om §:ns första moment finge tillägg af blott dessa ord: "och vare pligtig ställa fullgod säkerhet derför;" så synes andra momentet kunna alldeles bortgå.

Högsta Domstolen har, med hänseende till stadganderna i 11 Cap. af Jorda-Balken i Lagförslaget funnit, det iakttagas borde, dels att ett Lagbud infördes derom, att, sedan bördskilling blifvit nedsatt och lyftad, det ej må ankomma på bördemannen, att återtaga densamma, och afstå från bördens, utan vederpartens medgifvande; helst, i sådant fall, de missbruk skulle gynnas, att bördeman, af vinningslystnad, och för att förmå köparen till någon uppoffring, endast låtsade en afsigt att vilja börda, hvilken han ej behöfde fullfölja; dels ock att, i fall, på sätt Högsta Domstolen, i frågan om Lagfart, tillstyrkt, nu gällande föreskrifter, angående flere uppbud, varda bibehållne; bördeman också må tilläggas rättighet, att njuta de uppbud till godo, som för köparen kunna vara gjorda. H. D:ns prot. sid. 121 och 122.

F. d. Lag-Comitéén har väl, i följd af dess beslut, att, i frågan om arfvejords-systemets bibehållande, eller afskaffande, framställa alternativa förslag; också, i särskilt text, som är bifogad Lagförslaget, gifvit ett särskilt förslag till 11 Cap. J. B.; men det skiljer sig ifrån det i Lagförslaget, endast i den omständighet, att, efter den särskilta texten, skulle all ärfd fastighet på Landet vara börd underkastad, ehvad den åtföljes af jord, eller ej.

6. CAP.

Om den, som rätt till börd äger.

1 §. Bördmän äro säljarens barn och bröstarfvingar, så länge de till äro: sedan föräldrar och förfäder, och de som honom, å sidone skylde äro, till och med syskonbarn, eller de, som i lika led med dem äro. — — —

11 Cap. 4 §. Inom bördens äro bröstarfvingar; så ock skyldemän å sidan, till ock med tredje led. — — —

Väsentliga skiljagtigheter äro här: 1:o att skyldemän i uppstigande led från säljaren, skulle vara från bördsrätten uteslutne; och 2:o att bördsrätten, som nu tillhörer skyldemän, å sidone, i fjerde led från säljaren, skulle stadna hos skyldemännen i tredje led.

Såsom motiv till dessa förändringar är yordet anfördt, att bördsrätten icke borde sträcka sig längre, än till de skyldemän, hos hvilka en medfödd kärlek till förfäders jord, kan vara att förmoda. Mot. sid. 118.

Högsta Domstolens flesta Ledamöter hafva icke funnit skäl vara, att inskränka bördsrätten för skyldemän, å sidone, till tredje led; utan hafva ansedt den böra, hädanefter såsom hittills, medgifvas för sidofränder äfven i fjerde led. En Ledamot hade lemnat denna del af förslaget utan anmärkning. H. D:ns prot. sid. 119.

— 2 §. Nu kan fader ärfva sina barns mödernejord, eller moder ärfva deras fädernejord: vill man den jord sedan sälja; löse den i börd, som närmast är honom som säljer.

11 Cap. 1 §. Kommer bördebarns mödernejord, eller moder ärfva deras fädernejord: vill man den jord sedan sälja; löse den i börd, som närmast är honom som säljer.

— 2 §. Bördejord är jord å landet, den man ärft efter skyldeman i rätt uppstigande led, eller efter skyldeman å sidone, inom börden, der samma jord till honom i arfgätt, från skyldeman i rätt uppstigande led, af hvilken man sjelf härstammar: —

— 5 §. Skyldeman å sidan må ej börda annan jord, än den, som i börden kommit från skyldeman, af hvilken han sjelf härstammar.

Väsentlig skiljagtighet ligger deri, att enligt den princip för bördsrätten, som Lagförslaget framställer — nemligen, att den har sin grund endast i kärleken till förfäders jord, och följagligen endast kan ägas af den skyldeman, hos hvilken

denna kärlek kan presumeras, — skulle sonens mödernejord, då den af fadren ärfves, derigenom hafva gått utom bördens, och alltså kunna bördas, från fadren, af sonens möderneskyldemän: och den bördsrätt, som nu gällande Lag, i det förutsatta fallet, tillerkänner fadrens skyldemän, då han samma jord försäljer, skulle dem icke hädanefter tillhöra.

— 3 §. — — — Kan den jord, — 13 §. Kan bördejord ej delhus eller tomt, ej delas, eller tåla mera än en äbo, och äsämjes dem ej, hvilkendera börda skall; löse den, som största delen hafver; äga delika del; då skall derom lottas.

Väsentlig skiljagtighet består deri, att den företrädesrätt som nu gällande Lag ger åt den bördemannen, som största lotten hafver, skulle upphöra.

Högsta Domstolen har tillstyrkt bibehållandet af nu gällande Lagbud. H. D:ns prot. sid. 120.

— 4 §. Är näster bördeman — 6 §. Den som myndig älförvæ, eller mö, eller öfvermaga, eller mö, eller vanvettig, eller utrikes faren, eller fången: löse målsman eller ombudsman å deras vägnar, inom laga stånd, der han gitter, och det nyttigt präfvar. — — —

Väsentlig skiljagtighet ligger deri, att ommyndig person skulle icke, under föräldrarnes lifstid, äga rätt att börda den arfvejord, som föräldrarnes såldt.

Såsom motiv till denna förändring, är vordet anfördt, att det oskick borde förekommas, som ägt rum, då föräldrar, som såldt, låtit, genom förmyndare, upprifva handeln. Mot. sid. 119.

— 9 §. Säljes, med Rättens tillstånd, omyndigs bördejord; äge bördeman rätt att börda, ändå att han till försäljningen samtyckt, när han, så

— som frände, hos Rätten hörd blifvit.

— 10 §. Har någon sig urarfva gjordt; deraf vare han ej hindrad att lösa dens bördejord, som arfvas skulle.

Vid dessa stadganden har någon anmärkning ej blifvit gjord.

7 CAP.

Om viderboende och naborätt.

F. d. Lag-Comitéén har ansedt Capitlet om viderboende och naborätt, böra upptagas i Byggningsbalken, der detsamma alltså i 2 Cap. afhandlas.

Såsom motiv till denna öfverflyttning, är vor det anfördt, att då denna lösningsrätt har till syftemål, att, genom styckade eller närbelägna egendomars förening i en ägares hand, bereda sjelfständighet och befrielse från servituter, inom samägo eller granne-lag; så vore den att anse, såsom utgörande ett bland de ämnen, som tillhöra Byggningsbalken. Mot. sid. 124.

— 1 §. *Hafver man köpt hus, eller tomt i staden; då skall han det åt viderboenden och nabor hembjuda, förr än derå uppbud tages. Löser ej bördeman det hus, eller tomt inom tolf veckor, ifrån tredje uppbudet; hafve då viderboende, eller naborätt, fjorton dagar derefter, det hus, eller tomt, att lösa.*

Kongl. Förordningen den 29 Julii 1812 förmår, att nabo endast äger lösningsrätt i de fall, som 3, 4 och 5 §§. i detta Capitel utsätter.

2 Cap. 1 §. *B. B. Har man köpt hus eller tomt i Stad; då äge viderboende, eller nabo, lösningsrätt dertill, i de fall, som i 3, 6, 7 och 8 §§. sägas.*

— 10 §. *Vill viderboende, eller nabo, hus eller tomt lösa, — — stämme han köparen, inom tre månader, sedan Lagfart beviljades, — —*

Väsentliga skiljagtigheter här äro: 1:o att köparens hembjudningsskyldighet skulle upphöra; 2:o att bördemannens lösningsrätt skulle afskaffas; och 3:o att tiden af tre månader, skulle beräknas ifrån den dag, då Lagfart beviljades.

Angående hembudsskyldighetens fortfarande, eller afskaffande, har, inom f. d. Lag-Comitéen, omröstning ägt rum; dervid pluraliteten tillstyrkt afskaffandet, såsom en följd af det, i andra fall, föreslagna upphörandet af berörde skyldighet; men minoriteten har varit af den tanka, att der Lagen stadgar rättigheter, böra ock medel anvisas, att ställa dem i utöfning; och som viderboendes och nabos lösningsrätt, vid många tillfällen, ej skulle kunna begagnas, om en säker utväg ej för dem gafs, att vinna kunskap om köpet, utan sådant finge bero af slumpen; så borde köparen förbindas, att viderboenden och naboen om köpet underrätta. Mot. prot. sid. 30.

Skånska Hof-Rätten har anmärkt, att då meningen är att den lösningsrätt, som tillkommer viderboende och nabo, skulle åtföljas af samma fördelar och samma skyldigheter, som tillhöra bördsrätten; men flere af de i 11 Capitlet, angående bördsrätten, gifne föreskrifter likväl äro här uteslutne; så borde sådana föreskrifter jemväl i detta Capitel intagas; och Hof-Rätten har alltså föreslagit dels förändrad redaction af 10 §. och dels antagande af 13 ytterligare §§. Sk. H. R:s anm. sid. 102 och 21.

Götha Hof-Rätt har gjort den anmärkning vid 1 §., att den lösningsrätt, som här afhandlas, skulle ganska ofta, för vederbörande, gå förlorad, om köpet icke kungjordes annorledes, än genom den Lagfarts-förteckning, Rätten har att anslå; och Hof-Rätten har därför tillstyrkt, att 1 §. må erhålla en så lydande redaction: "Köpare af hus eller tomt i Staden, vare skyldig viderboende och nabo om köpet underrätta, och bevis derom till Rätten ingifva, då Lagfart sökes." — — — G. H.R:s anm. sid. 44.

Högsta Domstolen har tillstyrkt, att den mening må antagas, som minoriteten inom f. d. Lag-Comitéen framställt. H. D:ns prot. sid. 123.

- 2 §. *Viderboende rätt hafva de, som uti ett hus och tomt i Staden, del äga,* — — — — —
 — 3 §. *Viderboende, som äger del i hus eller i tomt, derå han sjelf hus hafver, så ock den, som äger del i obebyggd tomt, hafve rätt att lösa annan del i samma hus, eller tomt; men ej vare den, som äger del i tomt, utan att sjelf derå hafva hus, eller del i hus, berättigad att lösa den del af tomt, som bebyggd är.*

Väsentlig skiljagtighet ligger här i den inskränkning i viderboendes rätt, att den som äger del i obebyggd tomt skulle icke äga, att lösa den byggnad, som å andra delen finnes.

Motivet till denna förändring har varit, att en obebyggd tomtedel är vanligtvis, för stadsmannabehof, af mindre värde, och den, som förskaffat sig en sådan, bör derföre ej kunna tilltvinga sig den betydligare del i tomt, som med åbyggnad är försedd. Mot. sid. 124.

- 3 §. *Är hus och tomt ifrån nabo styckad och söndrad, honom till mehn och trängsel; hafve han rätt den att lösa, framför annan nabo.* — 2 §. *Viderboende är den, som i huset, eller tomt, del äger, och nabo den, som derintill bor.*
 — 6 §. *Äro hus och tomt från nabos egendom styckade, eller söndrade, honom till mehn och trängsel; hafve han rätt att dem lösa, framför annan nabo.*

Emellan 7 Cap. 3 §. Jorda-Balken af 1734 års Lag, och 6 §. af 2 Cap. Byggnings-Balken i Lagförslaget, är ingen skiljagtighet; men

Skånska Hof-Rätten har anmärkt, att den föreslagna 6 §. borde från Lagförslaget bortgå; derföre, att, efter den definition 2 §. innefattar å benämningen *viderboende*, vore klart, att den, från hvars

egen-

egendom, hus eller tomt blifvit styckade, eller söndrade, äger lösningsrätt till den styckade, eller söndrade delen, af huset, eller tomten, icke såsom nabo, utan såsom viderboende, i hvilken egenskap företrädesrätten honom tillhör. Sk. Hof-Rättens anm. sid. 101.

— 4 §. *Samma rätt äge ock den, som hafver halfva muren jemte annars, eller nyttjar annars mur eller vägg, eller på sin grundmur hafver annars mur, eller nyttjar annars grundmur.*

— 7 §. *Dernäst må den nabo lösa, som hafver halfva husmuren jemte annans, eller på sin grundmur hafver annans mur, eller hvars vägg eller husmur af annan nyttjas.*

Väsentlig skiljagtighet ligger deri, att den som nyttjar annars mur, vägg eller grundmur, skulle vara från lösningsrätten utesluten.

Såsom motiv till denna förändring är vordet anfördt, att lösningsrätten bör endast tillhöra den, som lider en servitut, men icke den, som förmånen deraf njuter; emedan det ej kunde antagas, att ägaren till den fastighet, som med servitut är besvärad, velat, genom upplåtandet af rättigheten till servitutens begagnande, underkasta sin egendom något vidsträcktare beroende, eller inskränka sin fria dispositionsrätt. Mot. sid. 124.

Högsta Domstolen har varit af den tanka, att då den ena angränsande egendomens större eller mindre beroende af den andra, och ägarens derpå grundade behof af lösningsrätt, utgjorde ett hufvudsakligt skäl för den åt nabo, i nu gällande Lag, medgifna rättighet; samt detta skäl i väsentlig mån talar för den, som nyttjar annars mur, grundmur eller vägg; i anseende till det lidande, som skulle träffa honom i fall den andra antingen borttog, eller lät förfalla den mur, som af den förra nyttjades; så borde också lösningsrätten blifva sådan, som nu gällande Lag, i 7 Cap. 4 §. J. B. derom stadgar. H. D:ns prot. sid. 124.

— 5 §. Lider någon märkligt besvär af annars mans hus; såsom af takdropp, mörker, fönster, gluggar, vattendrägt och anna mehn; eller äger ett trångt hus eller tomt; hafve och han rätt till lösen.

— 8 §. Sedan äge den nabo rätt till lösen, som lider märkligt besvär af annans hus eller tomt, såsom af takdropp, mörker, fönster, gluggar eller vattendrägt.

Skiljagtighet är här, att, enligt Lagförslaget, skulle den, som äger trångt hus eller tomt, icke, för sådan orsak, äga lösningsrätt.

Såsom motiv till denna förändring, är anfördt, att då nabos lösningsrätt har sin grund i det besvär, som naboskapet åtföljer; men icke egentligen åsytar en nabos större bekvämlighet, eller fördel, genom tillvinnandet af annans egendom; så borde lösningsrätten i detta fall icke äga rum. Mot. sid. 124.

Skånska Hof-Rätten har härvid gjort den anmärkning, att, genom uteslutande af de i 5 §. nu gällande ord: "och annat mehn, eller äger ett trångt hus och tomt," skulle nabos lösningsrätt undergå en väsendtlig inskränkning, icke öfverensstämmande med principen för lösningsrätten i Städerna. Flere fall kunna inträffa, hvarigenom förfång för nabo inträffar, och ett bestämdt uppräknande af alla, vore nästan omöjligt. Bland de kraftigaste skälen för nabos lösningsrätt syntes det vara, då någon saknar det utrymme, som är oumgäangeligen nödvändigt för bedrifvande af dess borgeliga näring. Och på dessa grunder har Hof-Rätten tillstyrkt bibehållande af nu gällande Lagbud. Sk. H.R:ns anm. sid. 102.

Högsta Domstolen har yttrat sig, att enär olägenheterna af takdropp och vattendrägt ej sällan borde kunna förekommas, genom tjenliga vattenledningar och dylika anstalter; samt erfarenheten visat, att de derifrån hemtade skäl för lösningstalan, ofta varit endast skenbara, och föranledt missbruk af naborätten, så borde lösningsrätten, på grund af dessa olägenheter, endast äga rum, när de pröfvades vara sådane, att de ej kunde, på ofvannämnde sätt, förekommas. H. D:ns prot. sid. 124.

- 6 §. Nu tvista nabor om bättre rätt till det hus, eller tomt, som såldt är; pröfve då Domaren, hvilken den bäst tarfvar; och vare i alla dessa mål ingen skillnad emellan fri, eller ofri grund, der Staden den ofria tomt ej behålla vill.
- 4 §. Äro flere viderboende till lösen berättigade, och sämjas de ej, hvilkenderå lösa skall; löse den, som största delen hafver; äga de lika del; då skall dem emellan lottas.
- 9 §. Äro nabor flere, som lika rätt äga; pröfve Rätten, hvilkendera bäst tarfvar det som såldt är. Finnes deras behof lika; då skall dem emellan lottas.

Väsentliga skiljagtheter äro: 1:o att Lagförslaget, som upptager det fall, att flere viderboende tvista om lösningsrätten, gifver förmånsrätt åt den, som största delen hafver; och stadgar lottning för det fall, att de äga lika rätt; och 2:o att Lagförslaget bjuder olika påföljder för lika beskaffade tvister, nemligen, det ena, emellan viderboender, och det andra, emellan nabor.

Skånska Hof-Rätten har anmärkt: att, för viderboender, likasom för nabor, kunna behofvet af ökad utrymme, eller olägenheterna af samägandet vara olika stora, änskönt de äro lika delägare i tomt. Af detta skäl, och då gamla Lagens "pröfve Domaren" synes äga företräde framför lottningsutvägen, hvilken, såsom beroende af slumpen, vore afvikande från Lagens esprit; så borde ej mindre 4 §. än äfven 9 §. erhålla förändrad redaction; och Hof-Rätten har alltså föreslagit, att 4 §. finge följande lydelse: "Äro flere viderboende till lösen berättigade, och sämjas de ej hvilkendera lösa skall; löse den, som största delen hafver: äga de lika delar; pröfve Rätten hvilkendera bäst tarfvar det, som såldt är. Finnas deras behof lika; äge då den företrädesrätt, som lösningsanspråket först väckt." Samt att, i stället för 9 §., den åttonde må blifva så lydande: "Äro nabor flere, som lika rätt äga; pröfve Rätten hvilkendera bäst tarfvar det, som såldt är. Finnas deras behof lika; äge då den före-

"trädesrätt, som anspråket först väckt." Sk. H.R:ns anm. sid. 101 och 21.

Högsta Domstolen har tillstyrkt, att stadgandet för viderboender måtte blifva enahanda med det för nabor; så att Domaren må pröfva hvilkendera mest tarfvar det sålda, men att, der deras behof finnas lika, lottning må skilja dem emellan. H. D:ns prot. sid. 124.

— 11 §. Dömes hus, eller tomt, i lösen; njute köparen laga fardag.

Skånska Hof-Rätten har ansett denna §, fordra en större tydlighet, synnerligen för det fall, att tomt, eller hus, åtföljes af jordbruk; och Hof-Rätten har alltså föreslagit, att §:n må erhålla en så lydande redaction: "Dömes hus, eller tomt, i lösen; träde innehafvaren derifrån å den fardag, som inträffar näst efter två månader sedan Domen fallit. Hörer der jord till, och har domen fallit före den 21 December; afträde då nästa fardag. Har domen fallit efter den 21 December; sitte qvar till andra fardagen." Sk. H.R:ns anm. sid. 102 och 23.

Högsta Domstolen har funnit, att, till förekommande af misstyding, på detta ställe borde stadgas, att, när hus eller tomt dömes i lösen, köparen vore skyldig afträda å den fardag, som inträffade näst efter tvenne månader, sedan domen vunnit laga kraft. H. D:ns prot. sid. 125.

— 12 §. Käromål om lösen efter detta Capitel må ej af Rätten upptagas förr, än käranden låtit det i Lagfartsprotocollet antecknas. Är den anteckning ej gjord inom tre månader, sedan Lagfart beviljades; vare lösningsrätten förlorad.

Härvid är någon anmärkning ej gjord.

Skånska Hof-Rätten har tillstyrkt, att, i öfverensstämmelse med hvad, i frågan om lösning i börd, är föreslagit i 11 Cap. 38 §. J. B., en §. här

borde intagas, af följande lydelse: "Vanvårdas, innan Laga stånd kommer, hvad till hus, eller tomt, hörer, och vinnes sedermera lösningsrätt dertill; njute den, som sådan rätt vunnit, derföre skadestånd. Sk. H.R:ns anm. sid. 105 och 24.

8 CAP.

**Huru man må lagligen
bortgifva jord, hus,
eller tomt.**

Såsom till en del tillhörigt Arfvejords-systemet, är, för det ämne, som i detta Capitel afhandlas, tvenne alternativa förslag, af f. d. Lag-Comitéen, framställda: af hvilka det ena, åsyftande systemets bibehållande, igenfinnes i den särskilta text, som åtföljer Lagförslaget, sidan 287; och det andra, förutsättande systemets afskaffande, förekommer i Lagförslagets 4 Cap. J. B., sid. 62.

I förra afseendet visar sig skiljaktigheten vid jemförelse af 8 Cap. 1 §. J. B. af nu gällande Lag, med 2 och 9 §§. af 4 Cap. J. B. i den särskilta texten; sålunda:

— 1 §. Ingen må arfvejord bortgifva. Sker det, hafve arfvinge magt det att återkalla, då han död är, som det gäfvare dock ej förment, att, af arfvegods, på lifstid, förläna något hemman åt den, som trogen tjenst gjordt hafver, der ingen asflingejord är. Asflingejord må man gifva hvem man vill. Är jord bördköpt; då kan dess värde bortgifvas.

— 3 §. Äger man jord, hus eller tomt i Staden; hafve våld bortgifva sjettedelen deraf, ehvad det är ärft, eller asfladt. — —

4 Cap. 2 §. J. B., särskilt text. Ingen äge magt arfvefastighet bortgifva; och thy må ej Rätten Lagfart å sådan gäfvare bevilja. Är arfvefastighet bortgifven; då skall, vid gifvarens död, med gäfvobrefvet försaras, som i Arfda-Balken om testamente stadgadt är; vare ock, om arfvinges rätt till kländer, Lag som der sägs.

— 9 §. Genom förläning må den, som äger flere arfda hemman, men ingen asflinge- fastighet, upplåta något hemman åt den, som trogen tjenst gjordt.

Väsentliga skiljagtigheter äro här: 1:o att nu gällande tillåtelse att bortgifva bördejords värde, är från Lagförslaget utesluten; — 2:o att den nu existerande skillnad i hvad man kan bortgifva, på Landet eller i Staden, skulle upphöra; — 3:o att rättigheten att förläna något hemman, som nu är inskränkt till lifstiden, skulle utsträckas till obestämd tid; och 4:o att då arvefastighet vore bortgifven, skulle gåfvobrevet bevakas, och kunna klandras, på sätt som angående testamente stadgas.

Såsom motiv för sistnämnde förändring är vor- det anfördt: att om någon handlar emot förbudet, att bortgifva arvefastighet, så kunde en sådan handling lika litet anses vara en absolut nullitet, som ett testamente af arvejord, hvilket kan blifva gällande derigenom, att det ej klandras; och därför vore nödigt, att stadga huru, med bevakning och klander, borde förfaras. Mot. sid. 341.

I *sednare afseendet*, åter, består den väsentliga skiljagtigheten deri, att det stadgande, som i §. af 8 Cap. i nu gällande Lag framställer, är från Lagförslaget alldeles uteslutit; hvaraf skulle följa, att förbudet emot arvejords bortgiftande, skulle afskaffas.

Skånska Hof-Rätten har lemnat den föreslagna nya principen, till arvejordssystemets afskaffande, utan anmärkning.

Götha Hof-Rätt har ansett nu gällande arvejordssystem vara så införlifvadt med Svenska folkets åsigt och tänkesätt, att dess öfvergiftande icke vore för folket välkommit; och har därför sådant afstyrkt. G. H.R:s anm. sid. 17—20.

Högsta Domstolens pluralitet har tillstyrkt behållande af nu gällande inskränkningar i dispositionen af arvejord; men minoriteten har tillstyrkt, dels bifall till inskränkningarnes borttagande, dels förändring i dem. H. D:s prot. sid. 41, 75—77.

— 2 §. Nu finnes, att man 4 Cap. 3 §. J. B., Lagförhafver gjort gifvaren, hans slaget. Har gåfvotagaren gjort barn, eller första arflagaren gifvaren märkelig orätt, el-

märkelig orätt, o: jenskt och skada; stände dem då fritt, gäfvän att återkalla, om han, som gäfvän fått, den i handom hafver, och Rätten pröfvar henne rätteligen förverkad vara. Är gäfvän för möda och arbete, eller gjordtjenst gifven; gånge då ej åter.

ler skada; stände gifvaren fritt gäfvän att återkalla, in om är och dag, sedan den orätt eller skada skedd. Dör gifvaren förr, än den tid till ändra gått; då må hans arsvingar, inom dess förlopp, gäfvän återkalla, i det fall nu sagdt är.

— 4 §. Är gäfvä, för möda, arbete, eller gjordtjenst, gifven; gånge då ej åter. Ej eller må, i thy fall, gäfvotagaren bindas till den skyldighet, som i 2 §. sägs.

— 6 §. Har man afhändt sig gäfvä, som sedan pröfvas förverkad vara, och har nya ägaren dermed lagfart; då må den ej tagas åter; men gäfvotagaren gällde dess värde, till gifvaren, eller dess arsvingar.

Skiljaghtigheten består egentligen i den större bestämdhet, som Lagförslaget ger åt villkoren för rättigheten, att återkalla gäfvän; nemligen i: o deri, att en prescriptionstid föreslås för skadans beifrande; och 2:o deri, att gäfvans försäljning icke hindrade beifrandet förr, än försäljningen erhållit Lagfart ¹⁴⁾.

¹⁴⁾ Af den olikhet i prescriptionstider, som 5 och 6 §§. föreskrifva, kan likväl föliden blifva, att långt innan den tid af år och dag förslutit, hvarinom skadan får beifras och gäfvän återkallas, kan gäfvotagaren hafva medhunnit att både försälja gäfvän, och förskingra köpeskillingen; samt köparen hafva hunnit att få Lagfart. Det är väl sant, att gamla Lagen ger icke någon större säkerhet för återkallandets ändamål; men visserligen skulle de tillställningar, emellan gäfvotagaren och köparen, som förefalla så ganska lätt att verkställa, till förfång för gifvaren, ansenligen försvåras, om prescriptionstiden, för återkallandets, utsträcktes till analogie med den prescriptionstid, som är hördrätten förunnad; d. v. s. intill dess Lagfarten vunnit laga stånd. Deraf skulle följa, att köparen aktade sig, att derförinnan betala köpeskillingen; och en säkerhet mera vore derigenom gifvaren förvarad.

Götha Hof-Rätt har anmärkt: att då gäfvotagaren befarade ett återkallande af gäfvan, skulle han skynda att afyttra densamma; och det kunde då hända, att Lagfarten tillkom, innan stämningen, till gäfvans återkallande, kunde åstadkommas; i hvilket fall ändamålet dermed vore förlorat. För det fall åter, att stämningen inträffade till samma Ting, som Lagfarten begärdes, borde ändamålet vara bevaradt; och Hof-Rätten har alltså föreslagit en, dermed öfverensstämmande, förändrad redaction af 6 §. G. H:s anm. sid. 39.

Högsta Domstolen har yttrat sig, att, till förekommande af olika meningar om grunden, för bestämmande af det värde, som, enligt 6 §., gäfvotagaren borde återbära, vore angelägit, att någon föreskrift, i detta afseende, här tillades: och då svårigheterna att, med säkerhet, bedöma egendomens värde å den tid, när gäfvan skedde, i allmänhet ökades, i lika mån, som denna tidpunkt vore aflägsen; så vore lämpligast, att, såsom allmän grund, stadga, det egendomens värde skulle beräknas efter dess tillstånd, när gäfvotagaren densamma sig afhände; dock att om han, under tiden, bevisligen gjort nödiga, eller nyttiga förbättringar, som ej, genom afkomsten, blifvit honom ersatte, han derföre ägde njuta afdrag. H. D:ns prot. sid. 100.

— 5 §. *Pröfvas gäfvor förverkad; varen gäfvotagaren, eller hans arfvingar, skyldige att den genast aftråda; njuten dock, der jord häfdad och sådd är, ersättning för den kostnad, som dertill åtgått. Har gäfvotagaren å egendomen gjort nödiga, eller nyttiga förbättringar, som ej, genom afkomsten, ersatte blifvit; vare, om ersättning derföre, Lag samma.*

— 7 §. *Vill den, som förläning gifver, förordna, att flera skola, gemensamt, el-*
ler

ler hvar efter annan, den förlänta egendomen nyttja; äge der rätt till. Ej må han sträcka sitt förordnande till någon som ej till är, då förläningen gifves: sker det; hafve den, som rätter ägare är, våld att egendomen tillträda, när tiden ute är för dem, som ägde förläningen sist begagna.

— 8 §. Då förläning, som ä lifstid, eller annan obestämd tid gifven är, går åter, njuten förläningstagare, eller hans arfvingar, laga fardag, räknad från den dag dödsfallet timade.

Vid dessa nya stadganden är någon anmärkning icke gjord.

— 2 §. Kommer gifvaren i nöd, så att han ej kan sig sjelf föda och försörja; vare då gåfvotagaren skyldig, att efter thy, som han förmår, till gifvarens nödtorftiga underhåll, ärligen bidra. Asämjas de ej; pröfve Rätten, huru mycket gåfvotagaren bestå skall. Ej må dock det understöd sättas högre, än till hälften af den gifna egendomens behållna afkomst.

— 9 §. Om förläningstagares skyldighet att underhålla gifvare, som i nöd kommit, och om gifvares, eller hans arfvingars rätt, att förläning återkalla, förthy att förläningstagaren gjort gifvaren märkelig orätt, eller skada, vare Lag, som i 2, 3, 4 och 5 §§. sägs.

Såsom motiv till dessa nya föreskrifter är anfördt: att, i likhet med hvad andra länders Lag-

stiftning stadgar, borde gåfvotagarens tacksamhetspligt anses såsom en positivt skyldighet, som likväl borde mätas efter gåfvotagarens förmåga. Då tillika en bestämd gräns sattes för Domarens pröfningsrätt, vore också all farhåga förekommen, att gåfvotagaren kunde sjelf försättas i nöd. Mot. sid. 94.

— 10 §. Hvar som förläning fatt, vare i det, som till egendomens vård och underhåll hörer, bunden till samma skyldigheter, som för brukare, eller hyresman, i 6 Cap. stadgas; äge dock, till nödig byggnad, och annat behof för hemmanet, fålla timmer och sågvirke, utan att derå taga utsynning, som i 21 §. af nämnde Capitel sägs; der ej sådan skyldighet honom i förläningsbrevet uttryckligen ålagd är.

Motiv härtill har varit, att det förhållande af välvilja, å ena, och tacksamhet, å andra sidan, hvori förläningsgifvare och förläningsstagare stå till hvarandra, synes innefatta tillräcklig grund för den presumtion, att den förre ej velat åläggga den sednare ett tvång, som vore onyttigt, enär denne förmodades ej missbruka den större frihet, som honom blifvit medgifven. Mot. sid. 95.

— 11 §. Missbrukar förläningsstagare sin nyttjanderätt; ersätte skadan, eller bättre hvad försummadt är, inom den tid, Rätten försläger, ställe och borgen till ägarens säkerhet i framtiden. Fullgör ej förläningsstagaren det; hafve ägaren rätt förläningen återtaga.

Vid denna nya föreskrift är någon anmärkning icke gjord.

Skånska Hof-Rätten, som, vid granskning af 10 Cap. Ärfda-Balken af Lagförslaget, tillstyrkt, att

den som har bröstarfvinge, men, genom gåfva, eller förläning, afhändt sig någon del af sin egen- dom, icke skulle äga rätt, att, genom testamente, bortgifva mera, än återstoden af den hälft, som icke utgör bröstarfvinges Laglott; har, såsom en följd deraf, vid granskningen af ifrågavarande 4 Cap. Jorda-Balken, föreslagit att, i detta Capitel, en så lydande §. borde tilläggas: "Utan hinder af "gåfva eller förläning, vare, vid gifvarens död, dess "bröstarfvinge bibehållen vid den rätt, som, i 10 "Cap. Ärfda-Balken, honom tillagd är." Sk. H.R:s anm. sid. 90 och 16.

9 CAP.

**Om pantsatt jord, hus eller
fomt, så och dess
inteckning.**

Sedan f. d. Lag-Comitéen tillstyrkt, att den sakrätt, som i detta Capitel afhandlas (en pantsättning af fastighet, i vissa fall, öfvergående till laga fång), må varda afskaffad; och framställt, att, i stället, antagas ett förslag "om införsel," företeende andra villkor för en begränsad pantsättning af fast egendom; vill det synas nödigt, att, i korthet, uppgifva den grundläggning för båda tillstyrkanderne, som är att inhemta af de tryckta Motiverna. Der ådagaläggas, sid. 95 och 96, att nu gällande Lagbud i detta ämne, härleder sig från de, långt tillbakagående tider, då man ännu icke kände, hvarken utvägen att, genom inteckning, binda ansvaret för ett bekommet penningelån vid en viss fastighet; eller utvägen, att skyndsamt förskaffa långifvaren sin betalning utur fastigheten, genom dess försäljning å öppen aucion. Under okunnigheten af dessa utvägar var antaget, att låntagaren öfverlemnade fastigheten till långifvaren, som ägde att deraf sig begagna, såsom ersättning för räntan å lånet; och

för att betrygga långgifvaren, att erhålla sin betalning, antogs det stränga villkor, att, om lånet icke å rätter tid betalas, äger pantinnehafvaren att dermed Lagfara, med den påföljd, att om långgifvaren, eller de, som börds- eller lösnings-anspråk äga, icke inom ytterligare föreskrifven tid, lånet infria, pantinnehafvarens säkerhet öfvergår, efter vissa formaliteter, till full äganderätt. Men derigenom, att berörde utvägar, allt mer och mer, blifvit allmänt vedertagne, har också det förfarande, hvarigenom borgenär, i stället att njuta betalning ur egendomen, förvandlas till dess ägare, numera, blifvit onyttigt, och jemväl, i visst afseende, beledsagadt med vida större olägenhet, än förr. Kunna ägare och borgenär öfverenskomma om visst pris, för hvilket den sednare må behålla egendomen såsom sin, så känna de den genare utväg, att derom uppgöra köp; och erfarenheten har visat, att af den panträtt, som nu gällande Lag sålunda medgifver, ganska få, i sednare tider, sig begagnat. För alla dessa skäl, och då den actus, hvars föremål endast är, att gifva borgenär för sin fordran säkerhet i gäldenärens egendom, icke bör sammanblandas med de aftal, hvarigenom äganderätt öfverföres, borde pantsättning från laga fång uteslutas. Men som det likväl borde stå gäldenär och borgenär öppet, att, sig emellan, träffa aftal om fast egendoms öfverlåtande, till borgenärs bruk och nyttjande, för sin fordran; så vore också angeläget, att, för aftal af sådan beskaffenhet, nödige villkor och formaliteter stadgades, och det var i sådant ändamål, som f. d. Lag-Comitéen uppgjort förslag i 5 Cap. af Jorda-Balken "om införsel."

Efter att sålunda hafva redovisat den förändring i princip, som f. d. Lag-Comitéen här föreslagit, återstår blott att uppgifva de nu gällande lagrum, som skulle öfvergifvas; samt derefter de speciella skiljagtheter, i frågan om införsel, som förefinnas vid jemförelse emellan 9 Cap. Jorda-Balken af 1734 års Lag och 5 Cap. samma Balk, af Lagförslaget.

— 1 §. Pantsätter man jord sin, hus eller tomt för reda penningar eller varor, som i thy fall till visst pris i penningar räknas skola, och varder der dag till betalning förelagd; löse då åter efter förskrifning. Är ej viss dag förelagd; då bör panthafvaren sin gäldenär kungöra, att han vill med panten Lagfara låta, der han ej betalning får.

— 2 §. Låter man sin pant å Härads-Ting, eller å Råd-stufvu lagliga inleckna; njute sin säkerhet framför dem, som genom köp, eller skifte, sig den sedermera tillegna vilja.

— 3 §. Nu löser man ej inom föresattan dag, eller sedan det honom förkunnas; då må han panten uppbjuda, som om köp sagdt är, och låte den värdera, innan laga stånd till ända går, der ej annars om visst pris dem åsamjer. Löser ej jordägaren, inom natt och år efter tredje uppbudet, med fulla penningar; hafve bördesman våld, att lösa arfvejord å landet, inom, eller vid nästa Ting derefter. I Staden må ägaren panten återlösa, inom tolf veckor ifrån tredje uppbudet. Löser ej han; då må bördeman fyra veckor, och viderboende eller nabo sedan, fjorton dagar derefter, det pantsatta hus eller tomt lösa, och sätte han i Rätten in både pantskilling, och hvad panten högre värderas före, der utbrytning ej ske kan, som i Utsöknings-Balken urskills.

Kongl. Förordningen den 10 April 1810, jemförd med

Kongl. Förordningen den 8 September 1829 förmår, att då pantebrefvet icke innehåller viss betalningstid, och pantinnehafvaren hos Domstolen anmäler, att pantägaren, eller dess vistelsort, är honom obekant, äger Domaren förordna, att sådan anmälan införes tre gånger i allmänna tidningarna, med förläggande, att om ej gälden ett år, efter den sista kungörelsen, betalas, kommer egendomen att uppbjudas, och dermed förfaras, enligt 9 Cap. 3 §. Jordabalken; men när pantägaren är känd, bör honom illsägas, och efter derom företedt bevis, Lagarten för sig gå.

— 4 §. Värderas panten högre, än den var utsatt före; tage det ägaren. Varder den för mindre värderad; fyller af annat sitt gods, hvad som brister.

— 5 §. Nu förpantar man jord, hus eller tomt, till flere än en, utom dens vetenskap och samtycke, som den först i pant fått; och kunna de ej alle njuta deraf full betalning; böte då sjettedelen af det, som panten var högre utsatt före, än för dem allom tillräcker, och gånge den bot utaf annat hans gods.

— 6 §. Vill någon afstå sin panträttighet till en annan; kungöre det först pantägaren.

— 7 §. Sätter man jord, hus eller tomt i pant, och gifver genast verkelig införsel deri, med de villkor, att långif-

5 Cap. 1 §. Vill gäldenär gifva borgenär införsel i fast egendom, göre det på det sätt i 3 Cap. 1 §. sägs.

varen på vinst och förlust skall njuta all afgäld, som deraf gå bör, till dess lufvudstolen betalas; göra det med vittnen, och vare det giltt, som dem bådome äsämjer. Är den egenom sådan, som bördas kan, och vill den, som rätt till börd äger, lösa långifvaren ut; hafve der våld till, och hälle han lantagaren de villkor, som i pantebrevet tingade äro. Hafver långifvaren ej annorledes fått införsel, än att han för lånet skall njuta ränta, sex för hundralet; äge och bördeman magt, att lösa honom ut. Hafver lantagaren ej gifvit införsel i panten; äge då bördemannen ej rätt till lösen, lå länge han lever, som lånet tog.

Skiljagtigheten består i det tillägg, som Lagförslaget framställer derom, att, der afkomsten ej svarar jemt emot räntan, utsättas skulle hvad endera af contrahenterne till den andra gälda skall.

— 8 §. Den annan mans gods i pant hafver, må det ej förvärra, eller emot ägarens vilja göra derå annan kostnad, än panten tarfvar.

Skiljagtigheten ligger i en vidsträcktare och mera bestämd föreskrift.

— 9 §. Hafver man pantsatt jord sin på viss tid, och dör förr, än samma tid ute är; ägen arfvingarne magt, att, efter hans död, lösa den jord åter; dock njute panthafvaren laga fardag.

— 2 §. Har gäldenär kommit öfverens med borgenär, att denne skall, på vinst och förlust, i stället för ränta å försträckning, njuta afkomst af egenom, deri införsel gifven är; vare det giltt. Anses ej afkomsten svara jemt emot räntan; varde då utsatt hvad endera till den andra gälda skall.

11 Cap. 1 §. Jorda-Balken. Kommer bördejord, genom hvad fång det vara må, utom bördens; äge den, som inom bördens är, den jord lösa; — — —

— 4 §. Borgenär, som införsel njutit, vare i det, som till egenomens vård och underhåll hörer, bunden till samma skyldigheter, som för brukare, eller hyresman, i 6 Cap. stadgade äro.

— 6 §. Ägaren, eller hans arfvingar, må lösa egenomen åter, när de vilja, ända att införselstiden ej ute är; njute dock innehafvaren laga fardag, der införselstiden ej dessförinnan till ända går, och gælde, sedan lö-

sen till honom gifven är, skälig lega för den tid, han afkomsten af egendomen ytterligare njuter¹⁵⁾.

Väsentlig skiljagtighet förekommer deri, att ägaren eller hans arfvingar skulle äga rätt, att, när de ville, lösa jorden åter, ehuru införselstiden icke vore tilländalupen.

Såsom motiv till denna förändring är anfördt, att enär ändamålet med införsel egentligen endast vore, att försäkra borgenären om sin ränta; men fall kunde uppstå, der den nödstälde gäldenären varit föranlåten bevilja sådana villkor, att fördelen å borgenärens sida vore öfvervägande; så borde ett

cor-

¹⁵⁾ Då man med hvarandra jemför 6 och 7 §§. af detta Capitel med 50 och 55 §§. i 8 Cap. af Lagförslaget, tycker man sig sakna den öfverensstämmelse, den enhet i princip, som bör vara Lagstiftaren angelägen att värda. I enlighet med nu gällande föreskrift i Kongl. Förordningen den 15 Junii 1800 lemnar Lagförslaget, i 8 Cap. 50 och 55 §§., den helgd åt Arrende-contracters kraft, att om äganderätt är öfverlåten åt en och nyttjanderätt upplåten till annan, står upplåtelsen fast, då den blifvit in-tecknad förr, än Lagfart ä öfverlåtel sen skedde; samt att, om in-teckning sökes å samma dag, för fordran och för nyttjanderätt, står nyttjanderätten fast, ändå att fordringen in-tecknad varder. Grunden för dessa stadganden ligger i den princip, som erkänner behofvet af säkerhet i alla aftal om jord; till lika fördel åt de aftalande; och för denna säkerhet utgör in-teckningen villkoret i formalitet; men genom ifrå-gavarande 6 och 7 §§. af 5 Cap. synes deremot säkerhetsprincipen alldeles öfvergifven, då det aftal om jord, som angår införsel och innehåller viss införselstid, skulle kunna af jordägaren och dess arfvingar, godtyckligen brytas, innan införselstiden vore tilländalupen; och jemväl upphöra, när jordägaren sålde jorden, eller gjorde concurs. Det är samnt, att i hela femte Capitlet är det fall icke upptaget, att införsels-contractet vore lagbehörigen in-tecknad; men om meningen är, att dessa §§. endast då skulle äga gällande kraft, när sådan in-teckning icke vore af långgifvaren utverkad; så borde väl sådant särskilt stadgas; och ett tillägg derom synes då här vara af nöden.

correctiv deremot finnas. Någon verklig olägenhet häraf för borgenären vore ej att befara, då rättighet till fardag blifvit honom medgifven. Mot. sid. 97.

— 3 §. *Ej må borgenär göra det förbehåll, att egendom, deri han införsel fått, skall vara till honom förfallen, om gälden ej å sagd dag betalas: göres sådant förbehåll; vare det ogildt.*

Motiv härtill har varit, att ifrågavarande förbehåll icke stod att förena med ändamålet af införsel. Mot. sid. 97.

— 5 §. *Vill borgenär afstå sin införselsrätt till annan; hafve der lof till, svare dock för skada, som af sednare innehafvarens vållande kommer, der ej ägaren tagit denne god, i hans ställe, som afstod.*

Denna 5 §. är af Högsta Domstolens fleste Ledamöter lemnad utan anmärkning; men en Ledamot har varit af den tanka, att införsel, såsom grundad på ägarens frivilliga samtycke, och förutsättande hans förtroende för den person, åt hvilken införseln lemnades, ej borde få, af denne till annan afstås, utan ägarens bifall. Införsel utgjorde till sin grund ett arrendeafstal, der afgälden användes till betalande af ränta å arrendatorens fordran; och stadgandet i denna §. borde alltså stå i öfverensstämmelse med hvad om arrende i allmänhet blefve stadgat. H. D:ns prot. sid. 101.

— 7 §. *Öfverlättes egendom, deri införsel gifven är, till annan man, eller varder den, för ägarens gäld, till concurs astrüdd; vare innehafvaren skyldig, att egendomen afstå; men hafve rätt till laga fardag, räknad, i*

förra fallet, från den dag, öfverlåtelsen honom kungöres; och, i det sednare, ifrån concursens början; gälde dock derefter lega, som i 6 §. sägs.

Skånska Hof-Rätten, som funnit denna 7 §. — för att bringas i full enlighet med det föreslagna stadgandet i 6 §. — äga behof af ett tillägg derom, att innehafvaren icke vore skyldig att panten frånträda, förr än han sin betalning bekommit; har alltså uppgifvit en förändrad redaction af 7 §. så lydande: "Öfverlättes egendom, deri införsel gifven är, till annan man, eller varder den för ägarens gäld till concurs afträdd; vare innehafvaren skyldig att egendomen afstå; men hafve rätt till laga fardag, räknad, i förra fallet, ifrån den dag, öfverlåtelsen honom kungöres, och, i det sednare, från concursens början; gälde dock derefter lega, som i 6 §. sägs. Har borgenär sin fordran inteckna låtit, på sätt i 8 Cap. skills, vare ej skyldig egendomen afträda förr, än försträckningen återbetald blifvit." Sk. H.R:s anm. sid. 90 och 16.

— 8 §. *Har borgenär, med gäldenärs vilja, gjort nödig, eller nyttig förbättring å egendom, deri han införsel njutit; vare ej skyldig aflytta, innan den förbättring gulden är, ändå att egendomen till concurs afträdd blifvit: yppas twist om kostnaden till sådan förbättring och ställes därför borgen; då skall han flytta.*

Skånska Hof-Rätten har gjort den anmärkning, att ordalagen i denna §. syntes icke vara nog bestämde. Orden nyttige och nödige ställde frågan under olika omdömen. Hvad en fann nyttigt och nödigt, kunde en annan finna icke hvarken nyttigt eller nödvändigt; och till förekommande af de stridigheter, som, i sådant afseende, kunde uppstå, vo-

re nödigt ställa ersättningsrätten under beroende allenast af ägarens skriftliga samtycke till förbättringarne. Hof-Rätten har alltså tillstyrkt en, der-efter lämpad, förändrad redaction. Sk. H.R:s anm. sid. 90, 91 och 16.

Enär, till förekommande af egendomens försämring, eller till botande af inträffad skada derå, behofvet stundom kunde påkalla kostnader, hvilka det icke vore införselshafvarens skyldighet att af egne tillgångar bestrida, och hvartill ägarens uttryckliga samtycke, vare sig i anseende till hans aflägsna, eller okända vistande, eller annan orsak, ej kunde nog skyndsamt anskaffas; samt det ingalunda främjade ägarens bästa, att införselstagaren genom äfventyret att gå i mistning af godtgörelse för dylik kostnad, afhöllles att densamma förskjuta; hafva Högsta Domstolens fleste Ledamöter icke funnit skäl antaga det förslag, att ägarens samtycke, till användande af nödig kostnad, skulle utgöra ett villkor för borgenärens rätt, att därför, innan egendomen afträdes, njuta ersättning; utan har pluraliteten tillstyrkt, att Lagförslaget i denna del måtte sättas i öfverensstämmelse med grunderna i nuvarande Lag, 9 Cap. 8 §. Jorda-Balken; ifrån denna mening har en Ledamot i så måtto varit skiljagtig, att han ansett all förbättring, hvarom på detta ställe är fråga, böra ske med ägarens uttryckliga bifall, för att medföra rätt till ersättning. Hvad som kunde erfordras till egendomens bevarande och förekommande af dess försämring, vore af annan beskaffenhet och utgjorde icke föremål för Lagstadgandet i denna §.; och denne Ledamot lemnade således ifrågasvarande stadgande utan anmärkning. H. D:ns prot. sid. 101 och 102.

F. d. Lag-Comitéén, som ansett inteckningsrätten vara ett ämne, rätteligen tillhörande Jorda-Balken, har också hit öfverflyttat detsamma, ifrån

7 Cap. Rättegångs-Balken i 1734 års Lag. Såsom motiv dertill är anfördt, att då sättet, att söka in-teckning, afviker ifrån vanlig rättegångsordning, och Domarens åtgärd vid sådana ansökningar vore, i sig sjelf, att anse såsom en extrajudiciel befattning, vore också, med ordningen för Lagarbetet, enligt, att, jemte sjelfva in-teckningsrätten, inom Jorda-Balken stadga, huru in-teckning sökas och erhållas må. Mot. sid. 105. — De skiljagtigheter, som skola redovisas, angående detta ämne, äro alltså att inhemta, vid jemförelse emellan, å ena sidan, nu gällande Lagbud i 7 Cap. Rättegångs-Balken, samt Kongl. Förordningen angående in-teckning af den 13 Julii 1818 med Kongl. Förklaringen af den 20 Maji 1835, och, å den andra, Lagförslagets stad-ganden i 8 Capitlet Jorda-Balken,

Om in-teckning.

Kongl. Förordningen den 13 Julii 1818, 3 §. Har gäl-denär uti skuldebref, eller annan handling, samtyckt, att in-teckning må ske, och är skuldebrefvet, eller handlingen, af vittnen styrkt; då äge Rät-ten bevilja in-teckning, utan att gälldenär hörd varder.

— 4 §. Sökes in-teckning, utan att gälldenär sådan säkerhet utfäst, eller hans utfästelse så styrkt är, som i 3 §. sägs, då skall Rätten honom öf-ver den ansökning höra: —

— —

Har gälldenär, uti skulde-bref, gifvit borgenär inför-sel i egendom, efter ty i 5 Cap. sagt är; vare Lag samma.

— 3 §. Sökes in-teckning, utan att gälldenär sådan säkerhet utfäst, eller utan att hans utfästelse af vittnen styrkt, el-ler införsel gifven är, som i 2 §. sägs; då skall Rätten honom öfver den ansökning höra: — — —

Väsentlig skiljagtighet består i det tillägg, att lemnad införsel skulle gälla lika med samtycke till in-teckning.

Härvid är någon anmärkning icke gjord.

— 12 §. *Ej må inteckning beviljas i hus, annan byggnad och vattenverk, hvarmed ständigt rätt till grunden icke är förenad. Ej eller må inteckning beviljas i annan egendom, än den, gäldenären vederligen genom laga fång förvärfvat och deraf han ägare är, då inteckning sökes. Är egendomen kommen i hans hand, genom fång, som Lagfaras bör; varde ej inteckning fastställd förr, än uppbud skett.*

Kongl. Kungörelsen den 18 Dec. 1823 meddelar en sådan förklaring öfver 1 mom. i 12 §., att det deruti stadgade förbud emot intecknings beviljande i hus, annan byggnad och vattenverk, hvarmed ständigt rätt till grunden icke är förenad, ej må lämpas på sådana å ofri grund i Städerna belägna hus, byggnader och vattenverk, hvilkas innehafvare för besittningen af tomten, erlægga en viss årlig tomtörefgift, och, på grund deraf, icke kunna ifrån tomten skiljas, med mindre, än att lösen för de derå uppförde byggnader till dem betalas.

Skiljagtheter äro här: 1:o att den förklaring, som 1823 års Författning meddelar, är från Lagförslaget utesluten; och 2:o att från sista momentet i 12 §. skulle orden: "genom fång, som Lagfaras bör," bortgå.

Förklaringens uteslutande synes ligga, i följd af Lagförslagets stadgande, ej mindre i 1 §. af 1 Cap. än i 1 §. af 7 Cap. denna Balk. I det förra af berörde stadgander, är hus och byggnad i Stad, som finnes å ofri grund, men hvarifrån ägaren ej kan skiljas, så länge han erlägger tomtören, eller utan att lösen för huset, eller byggnaden gifves, an-

— 9 §. *Ej må inteckning fastställas i egendom, utan att Lagfart för gäldenären derå beviljad är.*

sedd utgöra fast egendom; och i sednare stadgandet är all åtkomst af fast egendom ansedd böra Lagfaras. Af tillåtelsen att med köp af sådana hus och byggnader Lagfara, följer rättigheten att dem in-teckna; och förklaringens ändamål vore alltså upp-fyltdt.

Götha Hof-Rätt, som vid granskningen af 7 Cap. 1 §. Jorda-Balken i Lagförslaget, innehållande den föreskrift, att *alla* laga fång af fast egendom skulle Lagfaras, ansett sig icke kunna antagandet deraf tillstyrka, har, på de i berörda anmärkning anförda skäl, föreslagit, att 9 §. här, må erhålla en så lydande redaction: "Ej må inteckning fast-ställas i egendom, derå Lagfart för gäldenären ej beviljad är, i de fall, då, enligt 7 Cap. 1 §., Lag-fart sökas bör." G. H.R:s anm. sid. 43.

— 10 §. Har gäldenär sökt Lagfart å egendom, och kan den ej genast beviljas, för skäl, som i 7 Cap. 7 §. sägs; stånde borgenär ej dessmin-dre fritt, att inteckning i den egendom söka. Varder Lag-fart sedan beviljad; anmüle sig sökanden å nyo hos Rät-ten, å Landet sist å den all-männa rättegångsdag, som infaller näst efter tre måna-der, och i Stad inom tre månader från Lagfartsda-gen; eller vare hans ansök-ning förfallen.

Härvid är någon anmärkning icke gjord.

— 11 §. Söker säljare förr, än köparen med den sålda egendomen Lagfarit, inteck-ning för återstående köpe-skilling, inom tid, som i 3 Cap. 12 §. sägs; gälle inteck-ningen derom i Rättens pro-tocoll såsom beviljad inteck-ning, enär köparen Lagfart å egendomen vinner.

Såsom motiv härtill är anfördt, att då, i 3 Cap. föreskrifves, att säljarens tysta förmånsrätt bör, inom viss tid, genom inteckning, göras kunnig, der den sedan skall vara gällande, så borde också säljaren sättas i tillfälle, att kunna, genom ansökning hos Rätten, densamma bevara, änskönt köparen ej med egendomen Lagfarit. Mot. sid. 106.

Skånska Hof-Rätten har härvid gjort den anmärkning, att, för uppfyllande af den allmänna regel, det bevis om beviljad inteckning bör tecknas å sjelfva skuldebrevet, vore nödigt, att säljaren å nyo, sedan Lagfart af köparen sökt och vunnen är, anmäler sig, till erhållande af fastställelse å inteckningen, inom tid, som i nästföregående §. säges: Och Hof-Rätten har alltså föreslagit, att denna 11 §. må erhålla en så lydande redaction: "Söker säljare, förr än köpare med den sålda egendomen Lagfarit, inteckning för återstående köpeskillning, inom tid, som i 3 Cap. 12 §. sägs; gälle anteckningen derom i Rättens protocoll, såsom beviljad inteckning, derest säljaren sig hos Rätten å nyo anmäler, inom den tid, som i föregående §. stadgad är, sedan Lagfart beviljad blifvit." Sk. H.R:s anm. sid. 94 och 18.

Högsta Domstolens pluralitet har instämt i berörde anmärkning; men deremot har minoriteten ansett föreskriften i denna 11 §. kunna alldeles utgå. H. D:ns prot. sid. 112.

— 13 §. Försummar den, som egendom förvärfvat genom fäng, derå Lagfart ske bör, att, i Staden inom tre månader, och å Landet sist vid det Ting, som infaller näst efter sex månader, sedan han förvärfvade, uppbud taga, och kommer då, eller framdeles, innan uppbud sökt är, förre ägarens borgenär med skuldebref eller annan handling, derför inteckning

— 12 §. Är i egendom, den gäldenären till annan öfverlätit, inteckning sökt förr, än nya ägaren med öfverlåtelsen Lagfarit; då må ej den öfverlåtelse i vägen ligga för inteckningen; utan hälle nya ägaren sig till fångesmannen, för hvad han förlorar; sökes, å samma dag, inteckning för fordran och Lagfart å öfverlåtelsen; vike fordringsägaren för den,

tillåten är; hafve rätt att som äganderätten förvärf-
den erhålla; och söke nya vat.
ägaren, för den intecknade
skuldens belopp, skadestånd
af sin fängesman.

Väsentlig skiljaktighet ligger deri: 1:o att, ehvad köparen förr, eller sednare, Lagfart sökt; skulle den derförinnan begärda inteckning förblifva gällande; och 2:o att, i händelse inteckning för fordran och Lagfart å öfverlåtelsen, på samma dag sökes, skulle fordringsägaren vika för köparen.

Under åberopande af den anmärkning, som Skånska Hof-Rätten framställt emot 6 §. i 7 Cap. denna Balk, har bemälda Hof-Rätt här föreslagit ett förändradt stadgande. Då en köpare, genom gravationsbevis, gjort sig förvissad, att den egendom han tillhandlat sig, icke är med inteckning besvärad, och han, i förlitande dertill, betalt fulla köpesumman, samt derefter söker Lagfart å den rättegångsdag, som infaller näst efter köpslutet; har han så iakttagit alla försigtighetsmått, att något äfventyr bör sedermera icke vara för honom att befara; men då, enligt Lagförslagets stadgande uti 2 Cap. 15 §. Rättegångs-Balken, det skulle vara tillåtit att, för Lagfart, begära särskild rättegångsdag; så kunde möjligen hända, att den som först köpte, möttes af underrättelsen, att annan person, som sednare förskaffat sig köpebref å samma egendom, å särskild rättegångsdag, redan begärt Lagfart: och Hof-Rätten har derföre hemställt en så lydande förändrad redaction: "Är i egendom, den gäldenär till annan öfverlåtit, "in-teckning sökt förr, än nya ägaren med öfverlå-telsen Lagfart; då må ej den öfverlåtelse i vägen "ligga för in-teckningen, så framt den tid till Lag-farts sökande, som i 7 Cap. 6 §. nämnd är, för-summad blifvit. Nye ägaren hälle sig till sin fän-gesman för hvad han, i thy fall, förlorar. Sökes å "samma dag in-teckning för fordran och Lagfart å "öfverlåtelse; vike fordringsägare för den, som ägan-derätten förvärfvat." Sk. H.R:s anm. sid. 94 och 18.

Högsta Domstolens fleste Ledamöter hafva lemnat den föreslagne 12 §. utan erinran; men en Ledamot har ansett sig icke finna skäl vara, att tillstyrka någon förändring i hvad, angående detta ämne, nu gällande 13 §. uti Förordningen den 13 Julii 1818 föreskrifver. H. D:ns prot. sid. 112.

— 14 §. — — — *Afstår gäldenär sin egendom till borgenär, och har inteckning deri varit dessförinnan sökt, men ej fastställd; pröfve den Rätt, som äger att concursmålet upptaga, den sökta inteckningens verkan.*

— 13 §. *Afträdes gäldenärs egendom till concurs, och har inteckning deri, före concursens början, blifvit sökt, men ej fastställd; pröfve Concurs-Domstolen den sökta inteckningens verkan.*

Här förekommer icke någon skiljaktighet; men Högsta Domstolen har ansett nödigt, att, i öfverensstämmelse med nu varande Lag 17 Cap. 12 §. Handels-Balken, här borde uttryckas, att inteckning ej varder gällande, som sökes sedan gäldenärens obestånd kunnigt är. H. D:ns prot. sid. 112.

— 15 §. *Har i egendom, som genom klander från innehafvaren vinnes, inteckning skett, sedan egendomen ur rätta ägarens hand kom; vare den ogild. Har gifven egendom, som efter 4 Cap. 3 §. pröfvas förverkad, eller bortbytt egendom, som efter 9 Cap. 6 §. går till förra ägaren åter, blifvit intecknad, sedan gåfvan eller bytet skedde; vare den inteckning ständande; men gifvare eller arfvinge njute skadestånd af gåfvotagaren, och den, som egendom bortbytte, af honom, med hvilken bytet skedde.*

Såsom motiver härtill är anfördt, att då, i egendom, som genom klander från innehafvaren vinnes, inteckning skett, sedan egendomen utur rätter ägares hand kom, så måste samma inteckning förkla-

ras ogilld, emedan den vinnande rätteligen anses aldrig hafva varit från äganderätten skild, och annan man således ej kunnat belasta egendomen med gäld; men att åter, i det fall, då gifven men förverkad egendom, blifvit för gåfvotagarens gäld in-tecknad, sedan gåfvan skedde, bör in-teckningen stå fast, på den grund, att äganderätten verklig- en tillhörde gåfvotagaren, i den stund in-teckningen meddelades. Samma förhållande ägde också rum, när bortbytt egendom, som går till förra ägaren åter, blifvit in-tecknad, sedan bytet gjordes. Mot. sid. 106.

— 17 §. *Har in-tecknad egendom kommit i annans hand, än gäldenärens, och räcker den ej till den in-tecknade gäldens betalning; vare ägaren ej till ansvar för bristen bunden, der han ej gälden å sig tagit.*

— 16 §. *Har in-tecknad egendom kommit i annans hand, än gäldenärens, och räcker den ej till in-tecknade gäldens betalning; vare ägaren ej till ansvar för bristen bunden, der han ej gälden å sig tagit.*

Någon skiljagtighet förefinnes icke här; men Skånska Hof-Rätten har ansett ett tillägg i föreskrift här vara af nöden. Det fall kunde inträffa, att ägaren till en, före dess ägotid in-tecknad egendom, derå låtit uppföra byggnader, eller in-rättningar, som icke tillhöra eller äro erforderliga för egendomens bruk och skötsel. Till dessa förbättringar har in-teckningshafvaren icke ägt någon sakrätt; och han bör således icke kunna fordra mera än att platsen göres ren af ägaren, som alltså borde äga att dem borttaga, om ej annorlunda åsämjes. En annan påföljd skulle medföra, å ena sidan, en lika obillig, som opåräknad vinst, och å den andra, en öskälig förlust; och Hof-Rätten har alltså föreslagit, att den 16 §. må erhålla ett så lydande tillägg: "Äge ock, i thy fall, borttaga de byggnader, han, för personlig nytta eller beqvämlighet å särskilt ställe, utan gemenskap med egendomens åbyggnader, uppfört, enär de icke tillhöra, eller äro erforderliga för egendomens bruk och skötsel." Sk. H.R:s anm. sid. 94 och 19.

— 18 §. Äger någon in-teckning uti flere fastigheter för samma fordran, utan att upp-gifvet är, för hvad del der-af hvarje fastighet särskilt häf-tar, och hafva andra borge-närer, å samma tid, eller sedan, låtit in-teckna en eller annan af dessa fastigheter; då må han ej låta sin in-teckning i någondera fastigheten särskilt dödas, utan att alla in-teckningshafvare, som med honom lika rätt äga, så ock de, hvilkas in-teckningsrätt sednare är, dertill samtyckt. Sker annorledes, eller låter han in-teckningen i någondera fastigheten förfalla; njute ej annan rätt i de öfriga, än näst efter sista in-teckningshafvaren.

Kongl. Kungörelsen den 20 Maji 1835 gifver å berörde 18 §. ett så lydande tillägg: ”Äro fastigheterna uti särskil-ta ägares händer, må ej el-ler borgenär, som har den gemensamma in-teckningen, låta densamma i någondera fastig-heten särskilt dödas eller förfalla, utan samtycke af den öfriga fastighetens ägare; sker det, njute ej borgenären rätt till någon betalning utur sist-berörde fastighet, med mindre ägaren deraf sjelf gjort skul-den, eller densamma å sig tagit.”

— 19 §. Borgenär, som för sin fordran fått in-teckning uti flera fastigheter, må ej, till minskning af annans rätt, som å samma tid, eller efter honom låtit dess fordran in-tecknas i endera fastighe-ten, njuta ur denna sednare betalning för mera, än som i de andra fastigheterna bri-ster.

— 18 §. Äger någon in-teckning uti flera fastigheter, för samma fordran, utan att upp-gifvet är, för hvad del deraf hvarje fastighet särskilt häf-tar, och hafva andra borge-närer, å samma tid, eller sedan, låtit in-teckna en eller annan af dessa fastigheter; då må han ej låta sin in-teckning i någondera fastigheten särskilt dödas, utan att alla in-teckningshafvare, som med honom lika rätt äga, så ock de, hvilkas in-teckningsrätt yngre är, dertill samtycka. Sker annorledes, eller låter han in-teckningen i någonde-ra fastigheten förfalla; njute ej annan rätt i de öfriga, än näst efter sista in-teckningshafvaren.

— 19 §. Borgenär, som för sin fordran fått odelad in-teckning i flera fastigheter, må ej, till minskning af an-nans rätt, som å samma tid, eller efter honom, låtit sin fordran in-tecknas i endera fastigheten, njuta ur denna sednare betalning för mera, än som i de andra fastighe-terna brister.

— 20 §. Finnes ej tillgång till gäldande af fordran, hvarföre odelad inteckning i flera fastigheter skett, utan att brist uppkommer för inteckningar, som särskilt i en eller annan af samma fastigheter meddelade äro; drabbe förlusten alltid den yngre inteckningen, i hvilkendera fastigheten som helst den varit meddelad; dock så, att för äldre inteckning ej må njutas rätt till mera, än köpeskillingen för den fastighet, hvari inteckningen skett.

— Nu medgifver ej den, som har odelad inteckning i flera fastigheter, att de må särskilt säljas: kunna de andra inteckningshafvare, och, om concurs inträffat, öfriga borgenärer ej sjelfva samsas, huru stor del af köpeskillingen å hvardera fastigheten räknas må; varde den beräkning uppgjord efter värderingssummorna: har å någon fastighet två värderingar skett, som sig å olika summor sluta; då skall medeltalet dem emellan till grund för beräkningen läggas: är någon missnöjd med det värde, som sålunda å hvarje fastighet satt varder: äge sin talan vid Rätten utföra; stämme dock derom, inom tre månader från försäljningsdagen. Emedlertid äge en hvar att af köpeskillingen lyfta hvad, efter den beräkning, nu sagd är, honom tillkommer, der han ställer borgen för det, som tvistigt är.

— 22 §. Har, sedan särskild inteckning uti en fastighet skett, odelad inteckning i den

och andra fastigheter tillkommit; då skall samma fastighet särskilt säljas, der ej han, som äldre inteckning hafver, bifaller, att den med de andra fastigheterna må i ett köp gå. Ej skola fastigheter i särskilda Län eller Städer, eller fastighet å Landet, och fastighet i Stad, uti ett köp säljas, ändå att de för odelad inteckning häfta.

Väsentliga skiljaktigheter ligga här i de ytterligare och nya stadganden, som äro föreslagna i 20, 21 och 22 §§.; till hvilka, såsom motiver, är anfördt, att de utgå från den princip, att om odelad inteckning skett i flera fastigheter för en borgenärs fordran, och andra borgenärer derefter, å olika tider, erhållit särskilda inteckningar i samma fastigheter, den ibland desse borgenärer, som har yngre inteckning, alltid måste vidkännas det äfventyr, att betalning ur den för honom särskilt intecknade fastigheten, utgår till innehafvaren af odelade inteckningen, innan värdet af en med äldre särskild inteckning besvärad fastighet må, till förfång för den, som samma inteckning hafver, tillgripas; men att likväl en äldre inteckningshafvare aldrig kan njuta rätt till mera, än värdet af den egendom, deri han särskilt inteckning fått. Och är jemväl för tillämpningen af dessa reglor, ett exempel framställt. Mot. sid. 106 och 107.

Skånska Hof-Rätten har anmärkt: 1:0 att i 18 §. är deras rätt för litet afsedd, hvilka af de särskilda fastigheterna blifvit ägare, sedan odelad inteckning deri meddelades; ty den påföljd, som blifvit bestämd för den händelse, att borgenären låter inteckning i någondera fastigheten förfalla, har endast inflytande på andra inteckningshafvares, men ej på särskilda ägares rätt. Om t. ex. två hemmansdelar, som gemensamt blifvit intecknade, försäljas till särskilda personer, och fordringsägaren, som vill gynna den ena köparen, och finner att den andras

fastighet innefattar full säkerhet för så väl dess hela fordran, som äfven för en sednare in-tecknad fordran, så kan han, utan annan påföljd, än att få sin in-teckning nedflyttad, näst efter den sednares meddelade, låta in-teckningen i den köpa-res fastighet, som skulle gynnas, förfalla, hvarigenom hela betalningsskyldigheten kommer att drabba blott den ena köparen, fastän begge må hafva till deras fångsman utbetalt fulla köpeskillingen, och således borde dela lika öde i afseende på ansvarigheten för in-teckningen. Dessutom måste alltid de mest invecklade li-iquidationsfrågor uppkomma emellan särskilta köpare af fastigheter, hvori odelad in-teckning finnes; och största svårighet, om icke omöjlighet, uppstå för en sådan köpare, att få sin köpta egendom grava-tionsfri, äfven om han, till in-teckningshafvaren vill, med säljarens bifall, öfverlemna hela utfästa köpe-skillingen, enär denne likväl icke kan medgifva in-teckningens dödande under annat villkor, än att förlora företrädesrätten framför sednare in-tecknings-hafvare i återstående delen af panten. — 2:o Att föreskriften i 19 §. fått en sådan tillämpning, att då särskilta hemman, deri odelad in-teckning finnes, kommit i särskilta personers ägo, har fordrings-ägaren blifvit ansedd berättigad att, af ena eller andra, eller ock alla hemmanen på en gång, såsom han helst åstundade, njuta betalning, så vida icke något af dessa hemman är besväradt af in-teckning, som blifvit beviljad på samma gång, eller sednare än den fordringsägaren erhållit, i hvilket fall sam-ma hemman borde till betalning sist användas. Ge-nom en sådan tillämpning synes en anvisning vara gifven på utvägen för en ägare af så beskaffadt hem-man, att freda detsamma, på de öfriges bekosnad, tills sig visar, om, efter deras afyttring, brist upp-står, då det först får tillgripas; ty dertill synes icke mera fordras, än att, sedan t. ex. fem hem-man, som äro belastade med odelad in-teckning för 10,000 R:dr, kommit i särskilta personers händer, någon af desses ägare ytterligare graverar sitt hem-

man med särskilt inteckning; då denna åtgärd fredar detta hemman, intill sig visat, om icke de återstående fyra hemmanen förslå till all den gemensamma inteckningens godtgörande. För de öfriga fyra hemmansägare borde väl billigtvis följa en ersättningsrätt för den andel, som på det fredade hemmanet sig belöpte; men hvarken härom, eller om fördelningsgrunden, särskilta hemmansägare emellan, af den gemensamma skulden, finnes något bestämdt; hvilket likväl desto hellre synes af behovet påkalladt, som olika åsigter, vid bedömandet af sådana frågor, ägt rum; då man ömsom ansett hemmanstalet, ömsom hemmanens bevillnings-taxeringsvärde, böra tjena till rättesnöre för fördelningen. Dessa betänkligheter voro ingalunda undanröjda, genom de tillagda stadganderna i 20, 21 och 22 §§.; af hvilka den 21 föränleder dertill, som skulle det bero af den, hvilken fått odelad inteckning i flera fastigheter, att hindra ägaren sälja en, eller flera af dessa fastigheter, eller delar deri; men enär den, som lemnat inteckning i sina fastigheter, likväl icke derigenom medgifvit inskränkning i ägande- och dispositionsrätten deraf, synes en så beskaffad magt icke böra inteckningshafvaren tilläggas. Med grund af dessa anmärkningar har Hof-Rätten tillstyrkt förändrad redaction af 18 och 19 §§., i följd af hvilken förändring 20, 21 och 22 §§. skulle kunna från Lagförslaget uteslutas. Den förändrade redactionen skulle erhålla följande lydelse: "18 §. Nu skola flera fastigheter för samma fordran intecknas; sätte då i skuldebrevet ut, för huru stor del hvarje fastighet särskilt häftar. Är det ej uppgifvet, och hafva en, eller flera, af de fastigheter kommit i annans hand, eller särskilt inteckning deri skett; svare då hvardera fastigheten till så stor del af gälden, som derå belöper, vid jemförelse af det de intecknade fastigheterna åsatta taxeringsvärde för det år, då inteckningen meddelades." Och "19 §. Skola fastigheter, som gemensamt intecknade äro, å offentlig aucion säljas, på sätt i 4 Cap. Utsök-

"nings-Balken skils, och är någon af dem i annans hand kommen, eller finnes deri särskilt in-teckning, då skall den fastighet särskilt säljas; der ej innehafvaren med ägaren annorlunda åsämjes. Ej skola fastigheter i särskilt Län, eller Städer, eller fastighet å Landet och fastighet i Stad uti ett köp säljas." Sk. H.R:s anm. sid. 95—97 och 19.

Högsta Domstolen, som i ett sammanhang granskat 18, 19, 20, 21 och 22 §§., har yttrat sig: att enär den, som erhöle in-teckning i fastighet, hvilken förut blifvit in-tecknad gemensamt med andra, icke borde derigenom kunna tillvinna sig någon säkerhet, eller betalningsrätt, på annan persons bekostnad, eller i vidsträcktare mån, än förhållandet med äganderätten till de särskilda fastigheterna, å den tid då in-teckningen skedde, lagligen för-ordet; så borde också, enligt Högsta Domstolens flesta Ledamöters åsigt, i 19 §. utmärkas, det samma stadgande endast skulle gälla för det fall, att den särskilda in-teckningen, i endera fastigheten, blifvit sökt på sådan tid, då äfven de andra fastigheterna hört densammas ägare till. Ifrån denna mening har likväl en Ledamot, i så måtto, varit skiljagtig, att han ansåg, att blott i det fall, att de gemensamt in-tecknade fastigheterna ännu ägdes af låntagaren, då in-teckningens belopp utsöktes, den gemensamma in-teckningen finge utgå af den fastighet, hvori ej sednare in-teckning funnes, hvilket kunde godkännas, såsom ett undantag från den allmänna regel, att vid den gemensamma in-teckningens meddelande, grund för fördelning deraf redan blifvit lagd; men så snart en fastighet blifvit af gäldenären afhänd, eller, på annat sätt, kommit i annan persons hand, ansåg denne Ledamot densamma ej böra svara för större andel af den gemensamma in-teckningens belopp, än som på densamma rätteligen belöpte. — I öfrigt fann Högsta Domstolen ytterligare föreskrifter erforderliga för den händelse, att flera fastigheter, som för samma gäld blifvit gemensamt

samt intecknade, utan att bestämdt vore, för huru stor del hvardera häftade, befunnos, när de skulle till betalning användas, tillhöra särskilta ägare: och Högsta Domstolen tillstyrkte alltså, att, i detta afseende, följande tillägg i stadganderne måtte antagas, nemligen: 1:o att, i nämnde fall, hvardera fastigheten borde svara för den del af gälden, som derå sig belöper; och skulle det väl vara inteckningshafvaren öppet, att ur endera fastigheten söka betalning för hela sin fordran, på sätt med förenämnde §§. öfverensstämmer; men ägare eller sednare inteckningshafvare borde då vara berättigad att yrka, det den öfriga intecknade panten jemväl genast blefve utmätt och försäld, till gäldande af derå belöpande del utaf intecknade skulden; — 2:o att när fastigheter, gemensamt för gäld intecknade, skola på offentlig auction försäljas, och särskilta personer äro dertill ägare, hvardera fastigheten, hel eller styckad, särskilt bör utbjudas; hvarest, i fall de erbjudna köpeskillingarna sammanlagda icke räcka till gäldande af hela skulden, och någon inteckningshafvare fordrar, att fastigheterna gemensamt skola blifva i ett slag utbjudna och försälda, sådant bör ske, och det sednare anbudet vara gällande, så vida det samma är högre, än de föregående; men, i annan händelse, dessa komma att bestå; börande hvad, för hela panten samfäldt, vid sådant tillfälle bjudes högre, å hvarje ägares del deraf, i mån af den särskilta därför erbjudna köpeskillingen, fördelas och dertill läggas; — 3:o att den, för hvarje del af panten således erhållna köpeskilling skall utgöra det belopp, i mån hvaraf, samma del bör ansvara för den intecknade gemensamma gälden, hvilken, efter det förhållande, summan af alla köpeskillingarna har till hvar och en af dem särskilt, bör till gäldande deraf fördelas; — 4:o att då, uti endera fastigheten finnes inteckning, äldre än den gemensamma, sådan äldre inteckning bör af köpeskillingen därför först utgå, så att endast återstoden tages i beräkning vid

bestämmandet af fastighetens delagtighet uti gemensamma gälden; och slutligen, 5:o att, om ägare af fastighet, som gemensamt med annan är in-tecknad för gäld, fordrar att få dess andel deri bestämd, så vidt det verkar på förhållandet ägarne emellan, utan att fastigheterna å offentlig auction försäljas, bör, till grund därför, tagas det till allmän bevil-lings erläggande åsatta värde för det år, då gemen-samma in-teckningen söktes, eller, i fall sådan upp-skattning å den tid ej ägde rum, den bevil-lings-uppskattning, som efter den tiden först är hål-len; dock att, derest någondera fastighetsägaren är med värdet missnöjd och vederbörande ej kunna sig der-om förena, han må äga att fordra den fastighets ut-bjudande på offentlig auction, som han förmenar ej vara behörigen uppskattad. Högsta D:ns prot. sid. 113—115.

— 21 §. Har gäldenär ej be-talt; låte borgenär förnya in-teckningen, innan tio år till ända gått, sedan den bevil-jades; njute dock förmåns-rätt efter första in-tecknin-gen. Gör han det ej; vare dess in-teckning förfallen; men har gäldenär afstått sin egen-dom till samtliga borgenä-rerne förr, än tiden att in-teckningen förnya är tillän-dalupen; då njute borgenär, som sin fordran bevakar, utan förnyelse, in-tecknings-rätten tillgodo, ändå att da-gen till bevakning efter sag-de tid infaller.

— 24 §. Har gäldenär ej be-talt; låte borgenär förnya in-teckningen, inom slutet af hvar tionde år, sedan den beviljades, njute dock för-månsrätt efter första in-teck-ningen. Gör han det ej; va-re dess in-teckning förfallen, ändå att gäldenärs egen-dom, inom den tid nu sagd är, blifvit till concurs afstådd.

Väsentlig skiljagtighet ligger deri, att om in-teckning icke, inom tio år, förnyas, skall den anses förfallen, ändå att egendomen emedlertid öfverlem-nas till concurs.

Såsom motiv till denna förändring, är anfördt, att nu gällande stadgande i detta fall kunde leda till den påföljd, att änskönt en in-teckning uti Do-marens gravationsbevis blifvit, såsom ej förnyad in-

om tio år, utesluten, densamma likväl, genom fordringens bevakning i gäldenärens concurs, skulle blifva gällande framför andra, i samma bevis upptagna in-teckningar; hvaraf åter skulle uppkomma osäkerhet. Mot. sid. 107.

Skånska Hof-Rätten har härvid anmärkt, att den påföljd, som befarades, vore undanröjd, om Lagen föreskref Domaren, att antingen infordra gravationsbevis, som utvisar hvilka gällande in-teckningar blifvit meddelade, att räkna tio år tillbaka från concursens början, eller ock, kalla sådan in-teckningshafvare, utan att bestämma det ett dylikt bevis skall infordras, hvilket, för sådant fall, följde af sig sjelf. Hof-Rätten har jemväl funnit denna förändring icke stå i öfverensstämmelse med den försäkran, Concurs-Lagen ger borgenär, att ur gäldenärs egendom få betalning, med den rätt, borgenären tillkom då cessionsansökningen gjordes. Sk. H.R:s anm. sid. 97 och 98.

Högsta Domstolens flesta Ledamöter hafva godkänt de, uti denna del af Lagförslaget antagna grunder; men en Ledamot har, i afsende på sednare momentet af 24 §. varit af den särskilda tanke, att, när gäldenären afstått sin egendom till concurs, och proclamadagen för borgenärernes bevakningar infallit förr, än tiden att in-teckningen förnya tilländagått, in-teckningshafvaren borde, utan behof af in-teckningens förnyelse, bibehållas vid sin förmånsrätt till betalning utur concursmassan, helst ej någon kunde derigenom förnärmas, och samtliga borgenärernes inbördes anspråk rätteligen måste bedömas efter förhållandet å den tid, då concursen skedde; men någon vidare rätt än härigenom sagt var, eller fortfarande panträtt i fastigheten, sedan den blifvit af concursmassan förytttrad, fann denne Ledamot icke äga rum på grund af den utgångna in-teckningen. H. D:ns prot. sid. 115.

— 24 §. *Då gäldenär sitt — 26 §. Då gäldenär sitt
skuldebref hos Rätten före- skuldebref hos Rätten före-
ter, och således viser, att ter, och sålunda visar, att*

han skulden till fullo betalt; varde inteckning dödad, och sådant straxt å skuldebrefvet tecknad, så ock i protocollet skrifvet.

Kongl. Kungörelsen af den 18 December 1823 meddelar å 24 §. följande tillägg: "Köpare till fastighet, hvilken antingen å utmätnings-auction, eller under concurs af borgenärer, genom utrop såld är, och hvaruti inteckningar finnas, till hvilkas gäldande köpesumman icke förslår, äge, så snart auctionsförrättningen vunnit laga kraft, eller, i händelse af klander, fastställd blifvit, samt köpesumman är inbetald, att derom af vederbörande Executor eller syssloman erhålla bevis. Köparen anmäla sig med detta, jemte gravationsbevis, hos Domstolens Ordförande i den ort, der fastigheten är belägen, och Ordföranden åligge, att, genom anslag å Rättens dörr, och kungörelse, hvilken, genom köparens försorg, bör trenne gånger införas i allmänna tidningarna, kalla och förelägga de inteckningshafvare, som antingen alldeles icke, eller endast till någon del, fått sina inteckningar utur köpeskillingen guldne, att, i Stad, inom en månad från den dag, kungörelsen i tidningarna sista gången finnes införd, och å Landet, vid det Ting, som först infaller, sedan en månad från sista kungörelsedagen förflutit, hos Domstolen anmäla, huruvida emot deras inteckningars dödande kan vara något att påminna; börande Domaren, chvad inteckningshaf-

han skulden till fullo betalt, varde inteckningen dödad, och det i protocollet skrifvet, så ock å skuldebrefvet tecknad.

— 27 §. Åstundar köpare, som Lagfarit med egendom, den der, efter utmätning eller under concurs, å offentlig auction såld är, att de inteckningar dödadas må, som ur köpeskillingen ej gäldas kunnat; gifve han bevis om inteckningarne till Domaren å Landet, eller Stads-Rättens Ordförande in, sedan fördelningen af köpeskillingens belopp blifvit af fordringsägarna godkänd, eller laga kraft vunnit. Domaren eller Ordföranden utfärde derefter, kallelse å de inteckningshafvare, som ej fått sina inteckningar ur köpeskillingen guldne, att hos Rätten anmäla, om de emot inteckningarnes dödande något hafva att påminna. Den kallelse varde, genom köparens försorg, tre gånger införd i allmänna tidningarna, minst fjorton dagar mellan hvarje gång. Komma ej inteckningshafvare, å Landet sist å den andra allmänna rättegångsdag, som infaller näst efter en månad från sista kungörelsedagen, och i stad inom två månader från samma dag, med påminnelser till Rätten in, eller ogillar Rätten de påminnelser, som göras; varden inteckningarne dödade, ändå att inteckningshandlingarne ej i hufvudskrift företes kunna.

varne då begagna rättigheten att varda hörde, eller icke, och jemväl utan hinder deraf, att originalhandlingarna icke uppvisas, angående in-teckningarnas dödande sig ut-låta.

De skiljagtigheter, som här förefinnas, bestå deri: 1:o att anslaget å Rättens dörr skulle upphöra; — 2:o att en mellantid af minst fjorton dagar, skulle äga rum för kungörelsernas införande, hvarje gång, i tidningarna; — och 3:o att tiden för de kallade, att sina påminnelser till Rätten ingifva, skulle blifva annan, än den nu gällande.

Emot dessa ändringar har någon påminnelse icke blifvit gjord.

10 CAP.

Om den, som annars jord, hus eller tomt, sälja, skifta eller förpanta kan.

— 1 §. Ingen hafve våld att sälja, förbyta eller förpanta annars mans jord, hus eller tomt, utan han hafver hans öppna bref och fullmagt dertill. Sker annorledes, vare ogildt, ändå att uppbud och stånd derå kommit; böte ock den det gjordt hafver, fyrtio daler, och skadan åter.

14 Cap. 2 §. H. B. — — —
Ej må syssloman sälja, bortbyta, låta för gäld in-teckna eller utlega hufvudmannens fasta gods, utan att fullmagten uttryckligt lof dertill innehåller, och med tvenne vittnens underskrift styrkt är.

— 24 Cap. 1 §. Straff-Balken, i förslag till Criminal-Lag. Hvar som — — förlust af egendom, annan tillskyndars straffes, om värdet af — — den andras förlust, ej stiger öfver fem R:dr, med böter, och om det stiger öfver fem R:dr, med fängelse i femte grad (d. v. s. från och med 6 månader, till och med tre år).

— 2 §. Såsom bedrägeri skall anses och efter 1 §. straffas:

— 7.0 Om man säljer det man vet höra annan till, — —

— 24 §. — — Pröfvas någon efter 1 §. hafva gjort sig till straffarbete skyldig; varde tillika dömd medborgerligt förtroende å viss tid förlustig.

Skiljagtigheten ligger egentligen i den olika straffbestämmelsen.

Kongl. förklaringen den 17 Dec. 1818 förmår, att enär 7 Cap. 10 §. J. B. Utan hinder af Lagfart, må talan å klander anföres, på den förmenta grund, att annars mans jord, hus eller tomt blifvit såld, skiftad eller förpantad, utan rätter ägares öppna bref eller fullmakt dertill; är Domaren, om också uppbud och laga stånd, eller derå grundad fasta, mellankommit, icke deraf betaget, att pröfva sådan talan efter Lag och förekommande omständigheter, då, i öfrigt, behörig tid till klander iagttagen är.

Skiljagtigheten består i den utsträckning Domarens pröfningsrätt skulle villkorligen erhålla till klander å fång af fast egendom, äfven i det fall att fasta derå tillkommit.

Motiv härtill har varit, att Lagfarten ej öfverförer äganderätt, utan blott tjenar till dess betryggande; och att den alltså icke heller borde hindra pröfning af den talan, som emot fånet göres. Mot. sid. 105.

— Ej må man ock döma öfver någon mans jordagods, eller sätta hans jord i kvarstad, utan ägaren är lagliga stämnd, eller sjelf till svars, eller hans vissa ombud.

Detta Lagbud är icke i Lagförslaget särskilt upptaget; må hända af den orsak, att då detsamma,

såsom grundsats, är, i alla särskilda fall, af Lagförslaget iagttaget, kunde dess särskilda framställning anses öfverflödig.

11 CAP.

Om klander i jordafång och om hemul.

1 §. Köper man jord, hus eller tomt, och klandras det köp, tage då köparen stämning å den, som sålde. Kan det köp värjas; stånde det fast; kan det ej; betale då säljaren det han uppburit hafver, och rätte upp allan skada, som köparen deraf tagit;

9 Cap. 1 §. Göres klander å fast egendom, som öfverläten är, och vill innehafvaren binda öfverlåtaren till hemul; mane då honom genom stämning, att den egendomen hemula. Köpare eller bytesman vare, i thy fall, ej skyldig att under Rättegången betala hvad af köpeskillning, eller mellangift, återstå kan, der ej öfverlåtaren borgen dertföre ställer.

— 5 §. Kan såld egendom ej hemulas; betale då säljaren det, han uppburit, och rätte upp skadan. Har egendomen stigit i värde, då den från köparen vinnes; gälde och säljaren hvad den mera gäller, än köpeskillingen var.

Väsentliga skiljagheter äro här: 1:o att hemulsförbindelsen, som, efter nu gällande Lag, endast åtföljer köp och byte, skulle hädanefter vidhäfta alla öfverlåtelser af fast egendom, vid hvilka någon vedergällning, å mottagarens sida, är gifven eller utfäst; — 2:o att köpare och bytesman skulle icke vara pligtige, att, under rättegången, betala något på köpeskillingen, derest icke öfverlåtaren dertföre ställde borgen; — och 3:o att då såld egendom ej kunde hemulas, skulle säljaren, jemte skadans upprättande, ersätta hvad egendomen mera gäller, än köpeskillingen var.

Såsom motiv till den första af dessa förändringar, är vordet anfördt, att i alla afhandlingar, som

äro af den beskaffenhet, att å hvardera sidan, något är utfäst eller gifvet, borde, der ej annat förord är gjordt, antagas såsom ovillkorlig skyldighet hos de contraherande, att, emot främmande anspråk, värja och försvara hvad hvarje af dem utgifvit; så att innehafvaren må förblifva i rolig och orubbad besittning deraf; och denna skyldighet borde alltså vara lika oskiljagtig ifrån alla öfverlåtelse af fast egendom, vid hvilka någon vedergällning å mottagarens sida är gifven, eller utfäst. Till den sista af berörde förändringar är åter det motiv uppgifvet, att rättvisan fordrade, att, i hemul af köp, säljaren åläggas ersätta den verkliga förlust, som köparen komme att vidkännas, om egendomen stigit i värde, sedan köpet skedde. I hemul af byte, vore ersättningsfrågan af enahanda beskaffenhet; och ersättningen borde, i båda fallen, bestämmas efter egendomens värde, då den frångår innehafvaren; emedan det är just detta värde han förlorar. Mot. sid. 108 och 109.

Skånska Hof-Rätten har anmärkt, att för ersättningen vore svårt att gifva kestämnd Lag. Ämnet vore, till sin natur, sådant, att det synes tillhöraden, uti 28 Cap. Rättegångs-Balken af Lagförslaget, erbjudna särskilda Nämndens afgörande; och Hof-Rätten har alltså föreslagit en derefter lämpad förändring i redaction af 5 §. Sk. H.R:s anm. sid. 98 och 20.

— 4 §. Nu går jord bort, som man emot annan jord, med skifte fångit; gånge han till sin jord åter, så länge den är i hans händer, som skiftet med honom gjorde, eller i dess arfvingars. Är samma jord, genom nytt skifte, köp, pant eller gåfvå, eller genom laga utmätning för gäld, i annars mans hand kommen, och uppbud, eller inteckning derå skedd; hafve sedan ej våld derå tala,

— 6 §. Går egendom bort, som någon, emot annan egendom, genom byte fångit; gånge han till sin egendom åter, så länge den är i hans hand, som bytet med honom gjorde, eller i dess arfvingars, eller i någons, som egendomen genom testamente, efter honom fått. Är egendomen kommen i annars hand, och har nya ägaren dermed Lagfarit; då må den ej tagas åter; utan njute han, som miste,

tala, utan söke sin fånges- miste, skadestånd af sin fån-
man, som han bäst gitter. gesman, efter thy i 5 §. sägs.

Skiljagtighet är här endast den, att, i stället för ordet: *gåfva* i gamla Lagbudet, skulle ordet: *testamente* begagnas i det nya.

I anledning här af har Skånska Hof-Rätten anmärkt, att då gåfvotagare och testamentstagare, i detta fall, voro i samma cathégorie, så borde påföljden för båda vara enahanda; och Hof-Rätten har alltså föreslagit en dermed öfverensstämmande redaction. Sk. H.R:ns anm. sid. 98 och 20.

I samma anmärkning har äfven Högsta Domstolen instämt. H. D:ns prot. sid. 116.

— 6 §. *Skiftar man eller säljer jord, hus eller tomt, och vill ej i hemul stånda; förbehålle sig det uttryckeliga i bref sitt, dermed han samma jord, hus eller tomt sig afhänder.*

— 4 §. *Har säljare eller byttesman, i salu- eller bytesbref, uttryckligen förbehållit sig att ej i hemul stå; varen då han och hans fångesmän derföre fria. Har han svikeligen sålt eller bytt; stånde i hemul, ändå att han gjort det förbehåll, nu sagdt är.*

Skiljagtigheten består i det tillägg, som Lagförslaget ger, att, i fall af svikligt förhållande, gäller icke förbehåll om frihet för hemulsförbindelsen.

— 7 §. *Mister någon, genom klander, endast en del af köpt eller tillbytt egendom; stånde till honom hvad han hellre vill, låta köpet eller bytet gå åter, eller taga ersättning för den del han mistat.*

Motiv härtill har varit, att, då någon, genom klander, mister en bestämd del af köpet eller tillbytt egendom, fordrade rättvisan, att på honom ankom, att antingen få transactionen häfven, eller ersättning för hvad han mistat. Mot. sid. 110.

— 7 §. *Yppar sig ägotvist, grannar emellan, om rå och rör, eller annan bolstada* — 14 §. *Köper man jord, som till hemman satt är, och yppas tvist med grannar om*

skillnad; då försvare köparen sina gränсор, som han bäst kan och gitter; vare och hemulsman pligtig, att låta köparen få de skäl och bevis, som i hans värjo finnas. Förhåller han dem, och varder dertill öfvertygad; fülle skadan, efter mätsmanna ordom.

rå och rör, eller annan bolstada skillnad, eller om ägorymd i andra fall; då försvare köpare sina gränсор, som han bäst gitter; vare dock säljaren pligtig, att låta honom få de skäl och bevis, som i säljarens värjo finnas. Går någon mark eller äga bort, den der under hemmanet förut nyttjad varit; då må ej köpet häfvas, eller skadestånd fordras, utan så är, att säljaren sina skäl och bevis förhållit, eller vissas kan, det han ej i god tro varit.

Väsentlig skiljagtighet ligger i det tillägg, som Lagförslaget, i §:s första moment, framställer af dessa ord: "eller om ägorymd i andra fall."

Såsom motiv till denna 14 §. är anfördt: att, då antingen helt hemman, eller en viss del deraf säljes, och klander derå sedan göres, ej på den grund, att säljarens äganderätt till det sålda bestrides, utan af den anledning, att till hemmanet eller hemmansdelen varit lagde mera jord och ägor, än dertill rätteligen böra; har, enär köparen ej påräknat att få, eller behålla, mera jord än emot hemmanskatten svarar, Lagstiftaren, till förekommande af ersättningstvister, som efter längre tids förlopp, emellan säljare och köpare, kunde yppas; och med afseende å billighet, samt contrahenternes förmodade ömsesidiga vilja och afsigt, antagit, såsom å säljarens sida gjordt, och af köparen medgifvet, det förbehåll, att den förre ej skulle stå i hemul för det sålda, samt derföre ålagt honom endast skyldigheten att låta köparen få de skäl och bevis, som i hans värjo finnas. Denna Lagens presumtion bör dock ej gälla till förmån för säljare, som icke varit i god tro. Mot. sid. 110¹⁶).

¹⁶) Med hjälpreda af dessa motiver upphör visserligen en stor del af den villrådighet om rätta förståndet af 7

— 9 §. Är egendom, genom gåfva eller testamente fänggen; hafve ej gåfvo- eller testamentstagare talan emot gifvaren, eller hans arfvinge, utan så är, att han, för gjord tjenst, gåfvan eller testamentet fått, eller något dervid fästadt villkor fullgjort; dock vare ej eller i dessa fall gifvare, eller hans arfvinge skyldig gälda gåfvo- eller testamentstagarens förlorade vinst, utan gifve endast skäligen ersättning för hans gjorda tjenst, eller den kostnad och skada, han af willkorets fullgörande haft.

Härvid är någon anmärkning icke gjord.

— 10 §. Nu är, genom testamente, förordnat, att någon skall hafva en del af gifvarens egendom, utan att han uttryckligen nämnt, hvilken den del vara må: går, genom klander, den del bort, som testamentstagaren af arfvingarne fått; då varen de skyldige, att vederlag dervöre gifva.

och 14 §§., hvartill deras ordalydelse lemnar rum; och af hvilka den förra gifver adqvirenten optionsrätt, att häfva transactionen, eller taga ersättning; men den sednare åter bestämdt vägrar både återgång och ersättning. Man erfar, nemligen, att 7 §. afser det klander, som har till grund, att säljarens äganderätt till det sålda bestrides; men att 14 §. endast afser det klander, att mera jord eller ägor vore hemmanet tillagdt, än dertill rätteligen hörde; hvilket sednare klander är detsamma, som nu gällande Lag, i 41 Cap. 7 §. Jorda-Balken, omförmäler; men de tillagda orden: "eller om ägorymd i andra fall," synas dock innebära en obestämdhet, lika svår att genomtränga för Domare, som för Parter. Att hvarje Lagbud bör äga en tydlighet, uteslutande allt behof af särskilt förklaring; derom kan tvifvel icke äga rum; och en förändring i redactionen af 7 och 14 §§. synes alltså af behofvet påkallad.

Motiv härtill har varit, att det icke borde få ankomma på arfvingarne, att lemna egendom, som kan vara klander underkastad. Mot. sid. 110.

Högsta Domstolen har, i anledning af denna 10 §., yttrat sig, att, i den händelse, då någon, som hade flera hus eller flera hemman, genom testamente bortgifvit ett deraf, utan att bestämma hvilketdera, äfvensom i andra dylika fall, fann Högsta Domstolen det, i 10 §. föreslagna stadgandet om vederlag för hvad testamentstagaren, genom klander frånvunnes, med rätta böra tillämpas; men om åter testamentet lydde å viss proportionerlig andel af qvarlätenskapen, kunde testamentstagare, som, i följd af klander, förlorade den honom tilldelade lott, icke äga anspråk på fullt vederlag därför, utan måste vidkännas minskning, i samma förhållande, som det hela. H. D:ns prot. sid. 116 och 117.

— 12 §. *Nu gör någon, i grund af testamente, klander å fast egendom, som gifvarens arfvingar till annan öfverlätit: är testamentet ej bevakadt inom år och dag efter gifvarens död, och har nya ägaren på god tro förvärfvat, och med egendomen lagfarit, innan testamentstagaren Lagfart sökt; hafve denne ej rätt till egendomen, utan söke sitt skadestånd af arfvingarne.*

— 13 §. *Fångesman, arfvinge, eller bolagsman, som ej blifvit till hemul manad, eller om klander underrättad, efter thy i 1 och 2 §§. sägs, vare från hemulsersättningen fri.*

— 15 §. *Enär öfver klander dömes, och egendomen går innehafvaren ifrån; varde på samma gång fastställt, hvad skadestånd hemulsmän gifva*

bör, der den, som egendomen mister, derom stämman låtit, och hans talan, utan uppehåll i den klandrandes rätt, pröfvas kan.

— 17 §. Har man, på god tro, sutit i annans egendom; vare ej skyldig gifva ut afkomst deraf, för längre tid, än ifrån den dag, klandret instämdes.

— 18 §. Innehafvaren är i god tro, då han, i grund af laga fång, besitter egendom, utan att känna annans bättre rätt dertill. Han upphör att vara det, då den honom kunnig varder.

— 19 §. Har man ej på god tro besutit annans egendom; gifve ut den afgäld, som af egendomen rätteligen gå bordt, för all den tid, man ej i god tro varit.

— 20 §. Klander å egendom må ej af Rätten upptagas förr, än den, som klandrar, låtit det i Lagfartsprotocollet antecknas. Lyder egendomen under flera Rätter, då skall klandret vid hvar af dem så antecknas.

Vid dessa nya stadganden är någon anmärkning icke gjord.

Kongl. Förklaringen den 14 Maji 1805 förmår: att all, på god tro, vunnin och med verklig besittning förenad afkomst till jord å Landet, samt hus och tomt i Staden, af sådan beskaffenhet, att derom, emellan enskilda personer, kunnat afhandlas, vare sig genom arf, köp, pant, gåfva eller förlikning, derifrån egendom af fideicommiss natur, ej eller undantages, hvilken icke, i behörig ordning, blif-

10 Cap. 1 §. J. B. Är någon i besittning af fast egendom, den han, på god tro, genom laga fång åtkommit, och har ej den, som menar sig äga bättre rätt till egendomen, genom stämning, hans åtkomst klandrat, och sitt klander, efter thy i 9 Cap. 20 §. sägs, i Lagfartsprotocollet anteckna låtit, inom tjugu år, då må ej, emot den häfd, klander å fångt göras.

— 2 §. Tiden för tjuguarig

vit klandrad af den förmen- te ägaren, eller innehafvaren, som egendomen afhänd vore i hans lifstid, ej eller af hans arfvingar, eller rättsinnehafvare, inom tjugu år, från hans dödsdag, är, efter samma tids förlopp, från allt vidare åtal fri; på hvilken grund jemväl all den rätt till fast egendom, som icke inom omförmälde tid bevakas, sedermera icke eller kan vara gällande. — — —

häfd varde räknad från den dag, Lagfart å fänget beviljades.

— 3 §. Hafva flere, hvar efter annan, såsom ägare innehafst egendom, och äro tjugu år förslutna, sedan Lagfart först skedde; då njute siste innehafvaren, der han på god tro förvärfvat, den tjuguåriga häfd till godo, emot klander, som å äldre rätt sig grundar.

Väsentlig skiljagtighet ligger deri, att, i stället för den nu gällande præscriptionstiden innebär den rätta ägarens, eller innehafvarens lifstid, och, för hans arfvingar, ytterligare tjugu år, efter hans död, skulle tiden hädanefter beräknas till tjugu år efter det första åtkomsten vunnit Lagfart.

Motiv till denna förändring har varit, angelägenheten att åt äganderätten gifva en bestämdare säkerhet. Med ändamålet af tjuguåriga häfden vore icke förenligt, att ägarens längre eller kortare lifstid skulle på densamma medföra en verkan, som kunde, i förra fallet, utsträcka osäkerhetstiden ända till 60 à 70 år, och äfven derutöfver. Mot. sid. 114 och 115.

Vid granskning af här ofvan upptagna 1 och 2 §§. hafva inom Högsta Domstolen olika meningar uppstått. Pluraliteten har yttrat sig: att, i betraktande af de hinder och svårigheter, som kunde möta, att, efter längre tids förlopp, styrka åtkomstens lagenlighet till alla delar; och då det syntes medföra en vådlig osäkerhet i äganderätten, derest antingen saknad af en sådan bevisning, eller ock yppad bristfällighet i formen af den handling, hvarå åtkomsten grundades, finge omintetgöra verkan af häfden, till hvad ålder den än uppginge; så vore, med godkännande af de i öfrigt utaf f. d. Lag-Comitéen i dessa §§. följda grunder, icke skäl, att, jemte stadgandet, det tiden för tjuguårig häfd skulle räk-

nas från den dag, Lagfart å fånget beviljades, ytterligare, såsom ett nödvändigt villkor för tillgodonjutande af häfden, det föreskrefves, att innehafvaren af fastigheten skulle hafva densamma på god tro, genom laga fång, åtkommit¹⁷⁾, och således innehafvaren sättas i behof af annan bevisning härom, än Lagfartsprotocollet innebär; utan tillstyrktes en sådan förändring i berörde stadgande, att, när någon vore, såsom ägare, i besittning af fast egendom, och den, som förmente sig hafva bättre rätt dertill, icke, på sätt Förslaget innehåller, inom tjuugu år, efter det Lagfart å den förres åtkomst beviljades, samma åtkomst klandrat, finge, emot sådan häfd, klander derå ej göras, med mindre egendomen vore svikligen åtkommen, och af den, som öfvertygades hafva sveket begått, eller deri deltagit, innehades; i hvilket fall återgång borde få yrkas, dock utan förnärmande af annans, på god tro vunnna intecknings- eller nyttjanderätt. I öfrigt ansåg pluraliteten det förklarande böra vid fastställelsen af den blifvande nya Lagen, meddelas, att hvad nu varande Lag härom föreskrifver, skul-

¹⁷⁾ I det klander, hvarigenom en *rätter ägare* återbegär den fastighet, som honom *olagligen* frångått, må väl honom, i första rummet, tillhöra det stöd, som ligger i äganderättens helgd och allmänna säkerhetens fordran; och man må då icke omvända förhållandet. Det är rättmätigt, att den adqvirent, som varit i god tro, äger ett beskydd i den tjuguåriga häfden; men detta beskydd bör deremot icke tillkomma den, som icke varit i god tro; d. v. s. den, som afvetat att en olaglighet föregått. Denne har ju samvetslagen emot sig; och huru skulle han då kunna hafva den borgerliga Lagen för sig? I likhet med Sveriges gamla Lagar, — äfvensom med andra Länders, — hvilat vår nu gällande författning, angående häfdens kraft, på detta moraliska begrepp; och att afvika derifrån, synes betänkligt.

Ehvad man bibehåller nu gällande föreskrifter angående Lagfart, eller antager de föreslagna, synes den bestämdhet, som Lagförslaget här bjuder, åt tiden för den tjuguåriga häfdens beräkning, dock vara en verklig förbättring, hvars antagande alltså torde vara att hoppas.

le, i afseende på förhållanden, som uppkommit under den förflutna tiden, tjena till efterrättelse. Från pluralitetens mening har en Ledamot, i så måtto, varit skiljagtig, att han, för sin del, ansåg närmaste förmodade arfvinge till den, som förmentes vara rätter ägare till fastigheten, böra vara berättigad att klandra, när denne sådant underlåter. I annat fall skulle, till exempel, då en omyndig person sålde sin egendom och Lagfart derå beviljades, den omyndiges arfvingars rätt att klandra det olagliga köpet, bero deraf, om säljaren lefde tjugu år der-
 efter, eller förut afled. I öfrigt trodde denne Ledamot, att, om föreskrifterne i afseende på Lagfart, såsom hans tanka vore, i det hufvudsakligaste bibehållas, sådana de nu äro, det deraf blefve en följd, att stadgandet om tjuguarig häfd, borde helt och hållet omarbetas och gifvas den utsträckning, att äganderätt derigenom kunde tryggas, ehuru laga fång och Lagfart ej kunde ledas i bevis; och i denna sednare omständighet instämde en annan Ledamot. En tredje Ledamot åter, har tillstyrkt bibehållande af de grunder, nuvarande Lag i detta ämne innefattar.

12 CAP.

Om rå och rör, så ock andra bolstada skäl byar emellan.

— 7 §. *Grannar skola rågång sin å alla sidor uppgå, åtminstone hvar tredje år, att den till sina skiljemärken alltid riktig hålles.*

Kongl. Brefvet d. 22 April 1745 förmår, att förestående Lagbud bör, från predikstolarne, en gång om året uppläsas.

Dessa föreskrifter äro från Lagförslaget uteslutna.
 Skän-

Skånska Hof-Rätten, som antagit, att uteslutandet härrört derifrån, att något ansvar för underlåtit iakttagande af Lagbudet icke tillika varit föreskrivet; har erinrat, huruledes erfarenheten yisat, att der stadgandet fått efterföljd, har det medfört nytta och säkerhet; och Hof-Rätten har alltså tillstyrkt, att detsamma måtte bibehållas såsom en anvisning för jordägare, och ett berättigande att förmä grannar till dess iakttagande; men Hof-Rätten har dock trott, att rågångens uppgående icke borde ske oftare än hvar tionde år. Hof-Rätten har föreslagit, att en §. derom kunde antagas af följande lydelse: "Grannar låte rågång sin, å alla sidor, hvar tionde år uppgå, på sätt i 6 §. sägs." Sk. H.R:s anm. sid. 88 och 15.

*Kongl. Maj:ts Stadga an- 2 Cap. 6 §. — — — Rå-
gående Skiftesverket, af den gångsförrättning gånge för
4 Maji 1827¹⁸⁾ förmår, i 5 sig, ändå att en, eller flera,
Cap. 1 §. — — — Och gånge uteblifva, sedan kallelse och
förrättningen (rågångs) för kungörelse så skett.
sig, änskönt en eller flera del-
ägare skulle uteblifva.*

Häremellan är ingen skiljagtighet; men i anledning af berörde föreskrift, har, så väl Skånska Hof-Rätten, som Högsta Domstolen tillstyrkt, att de stadganden, som Lagförslaget framställer i 4 Cap. 27 §. Byggninga-Balken, — derom, att arfs-, börds- eller annan tvist om del i By icke finge verka uppehåll i skifte; samt att ombyte af delägare i skifteslaget ej finge föranleda till rubbning i hvad förre delägaren samtyckt eller afgjort; — måtte införas här, för att gälla äfven vid rågångsförrättningar: och Hof-Rätten har alltså föreslagit, att här må tilläggas en §. af följande lydelse: "Ej må arfs-, börds-

¹⁸⁾ Den nu gällande Skiftesstadgan redovisas i öfrigt i sammanhang med 4 Cap. Byggninga-Balken af 1754 års Lagbok och bör, vid granskningen deraf, erhålla den närmare pröfning, som allmänna rösten länge och högt påkallat.

"eller annan tvist, om del i By, uppehåll i rågångs-förrättning göra; utan äge den, som jorden inne-hafver, derföre, med laga verkan, tala och svara, till dess han varder derur lagligen vunnen. Blif-ver någon genom köp, eller annorledes, delägare i By medan rågångsförrättning påstår, då må han sin rätt sedan bevaka, dock ej rubba eller klandra hvad förre delägaren samtyckt, eller afgjort." Sk. H.R:s anm. sid. 88 och 15, samt H. D:ns prot. sid. 98.

— 3 §. — — — Sedan gif-
ve Landtmätaren protocoll öf-
ver sin förrättning, så ock
ett exemplar af Chartan till
delägarne ut; låte dock da-
gen till utgifvandet minst
fjorton dagar förut å pre-
dikstolen kungöras. Stämmer
ej någon af delägarne inom
tvenne månader från sagde
dag, klander å Landmätarens
förrättning, till Rätten in,
äge talan derå ej rum. Sedan
den klandertid ute är, åligge
Landmätaren, att Chartan
öfver rågången, med proto-
collet till Rätten ingifva; och
teckne Rätten derå bevis, att
rågångsutstakningen laga kraft
vunnit.

— 7 §. — — — Sedan gif-
ve Landtmätaren protocoll öf-
ver sin förrättning, så ock
ett exemplar af Chartan, der
sådan upprättad blifvit, till
grannarne ut, låte dock da-
gen till utgifvandet minst
fjorton dagar förut å pre-
dikstolen kungöras. Stämmer
ej någon af grannarne, inom
tre månader från sagde dag,
klander å Landmätarens för-
rättning, till Rätten in; äge
talan derom ej rum. När
den klandertid ute är, ålig-
ge Landmätaren att Char-
tan öfver rågången, med proto-
collet, till Rätten ingifva;
och teckne Rätten derå be-
vis, att rågångsutstakningen
laga kraft vunnit.

Skiljagtigheten består i den utsträckning af yt-terligare en månad, som klandertiden skulle erhålla.

I anledning af dessa föreskrifter har Högsta Domstolen yttrat sig, att enär fatalietid för det här omförmälda klandrets anställande icke synes kunna uppkomma derigenom, att Landmätaren låtit kungöra dag för handlingarnes utlemnande, så vida han försummade att sådant uppfylla; och då Domstolen fördenskull ej borde, ensamt på bevis om en dylik kungörelse, utan att förvissa sig om verkställighe-ten af hvad Landmätaren vidare ålegat, fastställa

en rågångsförrättning, hvaremot klander ännu rätteligen vore delägarne öppet; ansåg Högsta Domstolen sig böra tillstyrka, det den föreskrift måtte här meddelas, att Landtmätaren borde, öfver handlingarnas behöriga aflemnande till parterne, taga bevis, och detsamma, jemte beviset öfver kungörelsen från predikstolen, hos Rätten förete, när förrättningen derstädes, i ändamål, som Förslaget innehåller, af Landtmätaren anmäles. Beträffande åter tiden för klandrets anställande, uppsköt Högsta Domstolen sitt yttrande till dess Rättegångs-Balken kommit under granskning. H. D:ns prot. sid. 98.

Då Högsta Domstolen sedermera förehaft till granskning 34 Cap. Rättegångs-Balken, af Lagförslaget, har Högsta Domstolen väl yttrat sig, huru fatalier i allmänhet beräknas borde; men något speciellt omdöme i frågan här, angående besvärstiden för klander å Landtmätare-förrättning, är ej vordet meddeladt.

— 7 §. *Twist om rågång skall, på käromål af en delägare, för alla, pröfvas.*

— 10 §. *Twist om rågång skall, på käromål af en granne, för alla pröfvas; och tage hvar sin lott i det, som, efter sådan twist vinnnes, emot deltagande, i samma mohn, uti de kostnader, som till twistens utförande åtgått.*

Skiljagtigheten ligger i det tillägg, som stadgandet skulle erhålla.

Någon anmärkning är härvid icke gjord.

— 14 §. *Varder ett stycke jord, af flod, ström, å, eller sjö, borttryckt och fördt till annans land; hafve ägaren våld hemta det åter: bevakar han ej sin rätt inom år och dag; hafve den förlorat.*

— 15 §. *Går flod, ström, å, eller sjö, småningom ifrån en strand, in på den andra; njute han, som den förra stranden äger, tillvexten deraf.*

— 17 §. *Nu kan träd vexa öfver råskillnad med rot, eller gren; då hafve jordägare rätt, att roten ur sin grund taga; och den, som trädet äger, skära gren bort: faller derförinnan frukt ned af sådan gren, höre den frukt honom till, på hvars grund den fallit.*

Emot dessa nya stadganden har någon anmärkning icke blifvit gjord.

Skånska Hof-Rätten har, vid granskning af 2 Cap. Jorda-Balken af Lagförslaget, ansett ett fall vara förbigånget, för hvilket stadgande borde här införas. Vid frågor om rågångs-uppgående, Byar emellan, inträffar ej sällan, att erkände, eller lagligen styrkte ändamärken finnas, men att stridighet uppstår och icke kan med tillförlitlig visshet utredas, i afseende på rågångens rätta sträckning, från ett till annat märke. Bestämd föreskrift för Lagtillämpningen i detta fall syntes destohellre vara af behovet påkallad, som man funnit frågor af denna beskaffenhet hafva utgjort föremål för skiljaktiga omdömen, då en del Domare ansett tvisteparken, som af de å ömse sidor uppgifna pretentionslinier omsluttits, böra, efter samhällighetsgrunder, delas byarne emellan; men andre åter bestämt rågångens sträckning i rak linia från märke till märke: och Hof-Rätten, som ansett den sednare grunden böra följask, har alltså föreslagit, att en §. borde här tilläggas af följande lydelse: "Uppstår tvist hemman emellan om rågångens sträckning från ett till ett annat märke, och kunna delägarne icke å någondera sådan, i bevis leda af dem uppgifna olika sträckningar; då skall rågången utstakas i rät linia, ifrån märke till märke." Sk. H.R:s anm. sid. 89 och 15.

13 CAP.

Huru den plikta skall, som rå och rör rubbar, upprifver, eller å annan inflytter.

1 §. Ingen må bolstada rå upptaga, eller nedersätta, utan Häradshöfding med några af Nämnden, då alle jordägare tillkallade och derom ense äro; Häradshöfding gifve bevis derå, och före det in i Härad's Dombok. Tomta rå och farvägs rå måge byamän sjelfve nedsätta, om alle, som i by råda, dertill samtycka. Sämjer dem ej, då skola de till Tings fara, och dom taga. Till tomta och farvägs rå må en sten gild vara.

— 2 §. Upptager, ändrar eller bortkastar någor, som till laga är kommen är, rör och råstenar, eller andra skiljemärken, af okynne eller sjelfsväld; böte tjugu daler. Gör det öfvermage, varde derföre näpst af föräldrar eller husbonda, i någon kronobetjentes närvaro.

— 3 §. Nu rifver, flytter eller vrider den, som till laga är kommen är, rå och rör, eller skiljemärken, eller sätter andra neder, af argheit och illvilja, att dermed förvilla annars rågång; böte fyratio daler, och vare ärelös.

— 4 §. Samma Lag vare om den, som annan, yngre eller äldre, budit, trugat, intalt eller lockat sådan gerning att göra, eller dertill hulptit, eller med i råd varit.

Väsentlig skiljagtighet består uti förändringen af straffbestämmelserna.

24 Cap. 13 §. af Straff-Balken i Förslag till ny Criminal-Lag: Rifver, flyttar eller vrider man, i bedrägligt uppsåt, rå och rör, eller andra gränsemärken, eller märken, som till betecknande af bestämd vattenhöjd salte äro, dömes till straffarbete i femte grad (från och med sex månader till och med tre år). Samma Lag vare om den, som sådana märken falskeligen sätter.

— 24 §. Den som gjort sig förfallen till straff efter — 13 §. skall ock dömas medborgerligt förtroende för alltid forlostig.

14 CAP.

Om ägotvist och laga syn.

F. d. Lag-Comitéen, som antagit, att nu existerande Syneinrättningar, Häradssyn, Lagmanssyn och Riddaresyn, ursprungligen härrört derifrån, att fordna Lagslistare betraktat synen mindre såsom ett blott bevis, än som ett eget slag af Domstol; har deremot ansett synen endast för en art af bevis; och alltså funnit sig tillhöra att föreslå huru detta bevisningssätt, med tillbörlig säkerhet, må kunna brukas. Mot. sid. 320 och 321. — Ämnet är derföre öfverflyttadt till Rättegångs-Balken, der det samma afhandlas i 26 Capitlet.

- 1 §. *Twista jordägare om ägor och bolstada skäl; då måge de sig förena om viss dag, och ägande syn hålla. Sämjer dem ej; söke då Domaren, och vise sina skäl å Tinget. Kan twisten ej slutas utan syn: döme då Rätten till Häradssyn: den bör Häradshöfding med Nämnden hålla, och der synedom dem emellan afsäga.* 26 Cap. 1 §. *R. B. Pröfvas det nödigt, att Under-Rätt syn håller; då skall Rätten, med domfört antal Ledamöter, å stället komma.*
- 3 §. *Nu har Under-Rätt syn hållit, och fullföljes saken i Öfver-Rätt: finner den Rätt ny syn tarfvas; då skall Rätten en af sina Ledamöter utnämna att synen hålla; och kalle Rätten honom till biträde tvenne Under-Domare i orten. Det protocoll, som vid synen föres, gifve Öfver-Rätts-Ledamoten till Rätten in; och döme Rätten sedan i saken.*
- 3 §. *Nu vill någor med den synedom sig ej åtnöja; vädje då under nästa Lagmans-Ting, som i Rättegångs-Balken sägs, och döme Lagmans-Rätten till syn, om så nödigt pröfvas. Lagmanssyn skall hållas med nästa Uthärads Nämnd, och emot den synedom må ingen vädja, utan söke Konungen om Riddaresyn, inom tre månaders tid, som i Rättegångs-Balken sägs, och sätte borgen för all kostnad och skada.*
- 4 §. *Är sak dragen under Högsta Domstolen, och finnes den ej tillräckligen utredd vara, ändå att syn föregått; då må ytterligare syn hållas; och nämne Högsta Domstolen dertill en af sina Ledamöter, låte ock, genom Öfver-Rätten, kalla tvenne Under-Domare att vid synen biträda. Öfver denna syn skall protocoll till Högsta Domstolen ingifvas, på sätt om den*
- 5 §. *Är twist Härader emellan; söke de Hof-Rätten om Uthärads Domare och Nämnd. Är den emellan Län*

eller Landskap; gifve Befallningshafvande det Konungen tillkänna, som förordnar den deröfver döma må.

Kongl. Brefvet den 15 Juli 1766 förmår, att de tvister byar emellan, som antingen förut uppkommit, eller vid Länegränssyn uppstå, böra förvisas till Härads-Rätts afgörande; samt att emot Länegränssyn får icke vädjas, utan äger den, som dermed ej nöjes, att hos Kongl. Maj:t Riddaresyn söka.

Kongl. Brefvet den 24 Juli 1795 bjuder, att när, genom Länegränse-synerätts dom någon byaskillnad icke blifvit stadgad, utan allenast den tvistiga Länegränsen afgjord, ersätter Kongl. Maj:t och Kronan den till Synerätt och Landtmätare åtgångna kostnad.

Väsentliga skiljagtigheter bestå deri, att de syneförrättningar, som hittills tillhört Lagmans-Rätten och Riddare-Synerätten att verkställa, skulle hädanefter tillhöra Hof-Rätten och Högsta Domstolen att, genom någon Ledamot derifrån, verkställa, med biträde af två Under-Domare.

Dessa förändringar ligga inom consequensen af det förslag, som den nya Civil-Lagen framställer i 1 Cap. Rättegångs-Balken, till ändring i nuvarande Domstols-inrättningar; och de synas alltså icke kunna annorlunda, än i sammanhang dermed, förekomma till pröfning. Redovisningen för motivererna torde också böra derintill anstå.

15 CAP.

Om urminnes häfd.

Vid jemförelse af detta Capitel, med 10 Cap. Jorda-Balken af Lagförslaget, ”om tjuguarig häfd,

syn Öfver-Rätt förordnat, i 3 §. sagt är.

— 6 §. Finner Öfver-Rätt eller Högsta Domstolen syn nödig, och är den ej af Under-Rätt hållen, då må Öfver-Rätten eller Högsta Domstolen låta synen af Under-Rätten verkställas och pröfve sedan saken, som i 19 Cap. 6 §. sägs.

och om urminnes häfd," förekommer icke någon väsendtlig skiljaghtighet, i hvad angår urminneshäfd. Hvad åter, om tjuguariga häfd, i sistnämnde Capitel föreslås, är upptaget i redogörelsen för 11 Cap. Jorda-Balken nu gällande Lag.

16 CAP.

Om städsel, lego och fardag.

1 §. Nu vill jordägare sitt hemmen till Landbo upplåta; förene sig då om städjan, antingen på längre eller kortare tid.

— 2 §. Städjer någon hemman på lifstid; njute den städja till godo, så länge han lefver och utgör afrad, eller annan årlig skatt och tunga, och vårdar hus, åker och äng, efter Lag och Byggnings-Balken. Hustru njute den och efter honom, medan hon enka sitter. Går hon i annat gifte; vare då städjan förfallen, och hafve jordägaren våld städja sin gård till hvem han vill; dock var-

6 Cap. 1 §. Vill ägare bortlega hemman eller annan lägenhet; då skall aftal om legan göras, på sätt i 3 Cap. 1 §. sägs (d. v. s. skriftligen och med vittnen).

— 2 §. Alla villkor, hvarom jordägare och brukare sig förena, skola i legoaftalet införas; eller varen de ogillde.

— 3 §. — — — Sluttes lega på lifstid, vare sig brukares, dess hustrus, eller deras barns; vare det giltt: ej må dock lifstidslega gälla till förmån för någon, som ej till är, då den slutes¹⁰⁾.

— 4 §. Legostämman å viss tid

¹⁰⁾ Man har sannerligen svårt att utfinna något moraliskt skäl för det besynnerliga stadgande, att den förmån, att i arrendet efterträda en afviden far, som tillhör de barn, hvilka voro födda före contractets afslutande, skulle deremot vara betagen de barn, som voro sednare födda. Genom detta undantag skulle alltså alla de unga hjonlag, som ännu icke hunnit få barn då de ingingo i arrendet, vara förnekade rättigheten att åt egen aföda lemna nyttan af nedlagde kostnader och mödor; och man frågar sig förgäfvets: hvarföre? — Då så väl nya, som gamla Lagen, medgifver oframfödt foster rätt att taga arf efter fadren; så huru consequent skulle Lagstiftaren förfara i förnekandet af ifrågavarande arfsrätt?

varde Landbo i rätten tid uppsagd och njute laga fardag.

Kongl. Förordningen den 13 Junii 1800 förmår: 1:o att längsta tid för Arrendens och Landbo-contracters bestånd, hvilka slutas om aflingjord, skall vara 50 år, och 2:o att, hvad angår arfvejord, arrendator eller landbo må, i den händelse ägaren under legotiden med döden afgår, njuta contractet tillgodo i fem år, derest så många af legoären återstå; räknadt ifrån den midfasta, som infaller näst efter ägarens död; hvarom 3:o ägarens arfvingar böra underätta arrendator; hvilken underättelse då gäller för laga uppsägning.

Kongl. Förordningen den 2 Mars 1802 förmår, att, med undantag af fidei-comiterad egendom, hvars innehafvare icke kan densamma, för längre tid, bortarrendera, än han lefver; äga arrende-contracter gällande kraft, på sätt Förordningen den 13 Junii 1800 föreskrifver; samt att qvinna, som blifvit myndig förklarad, äger, lika med fullmyndige personer, om sin fasta jord på landet städjo- eller arrende-afhandlingar ingå.

tid må ej sättas längre, än på trettio år — — —

— 5 §. Är lega på lifstid satt; njute brukares arfvingar fardag, som i 7 §. sägs, räknad från dödsfallet.

— 10 §., särskilt text. Är arfvefastighet bortlegd, och dör ägaren; vare brukare skyldig flytta, vid förloppet af fem år, räknade från nästa fardag efter det arfvinge honom uppsäger, ändå att flere år af legostämman återstå.

Väsentliga skiljaktigheter äro här: 1:o att nu gällande föreskrift om Legostädja, såsom afgift, skulle upphöra; 2:o att, enligt det alternativa förslag, som f. d. Lag-Comitéén framställt, i frågan om arfvejordssystemet, åsyftande dess afskaffande, skulle ingen skillnad äga rum i legotiden, vare sig att jorden vore ärfd eller aflinge; 3:o att längsta legotiden skulle inskränkas till trettio år; och 4:o

att lego-contractet, gällande för brukares, dess hustrus eller barns lifstid, skulle dock icke få gälla till förmån för någon, som ej till var, då lega slöts.

Såsom motiv är anfördt: att städjans erläggande härledde sig från den forntid, då skrifkonsten icke var allmän; men att, sedan man, genom skriftliga contracter, kunnat gifva kraft åt aftalet, har städselutgiften upphört och vore icke nödig; — att en legotid af trettio år vore tillräcklig, för att åt arrendatoren återgifva nedlagda kostnader; — samt att för Krono- och Militiæ-jorden är, vid 1810 års Riksdag, legotiden bestämd till trettio år. Mot. sid. 98 och 99.

I frågan om legotidens inskränkning har Högsta Domstolen yttrat sig icke kunna styrka till bifall deråt. Ändamålet att förekomma jordegendoms upplåtande, under arrende, på alldeles obestämd, eller för lång tid, vore vunnet genom den begränsning till femtio år, som 1800 års Författning stadgar, och den omständighet, att Statsmagterne för deras jord vidtagit en inskränktare tid, kunde ej åberopas såsom rättsgrund, enskilte emellan; då Statsmagternes beslut i denna del härledde sig från deras egenkap af Jordägare, men icke af Lagstiftare. H. D:ns prot. sid. 102.

— 3 §. *Är städja på vissa år gifven; hafve ingen magt landbon, dess hustru eller barn, afsäga, så länge gifvostämman varar. Dör den man, som städjan gaf, eller henne fick; stånde ändå gifvostämman för enkan eller barnen, till dess den ute är; sedan råde jordägaren sjelf jord sin, som sagt är.*

— 9 §. *Dör brukare; hafven hustru eller arfvingar våld sitta kvar, så länge gifvostämman varar. Vilja hustru, eller arfvingar ifrån hemmanet och dess bruk sig förr skilja; ägen rätt legan uppsäga: Är den på viss tid satt; sägen upp inom sex månader från dödsfallet. Då uppsägning sker, efter hvad nu sagt är, vare dock tid till aflytning, som i 7 §. stadgas.*

Väsentlig skiljagtighet består deri, att, efter Lagförslaget, skulle, då landbo dör innan legostämman är slut, dess hustru eller arfvingar äga rätt att

contractet uppsäga; en rättighet, som icke vore jordägaren tillhörig.

Såsom motiv till denna förändring är anfördt, att vid öfvervägande af olikheten i de förhållanden, hvori jordägaren och brukarens enka och barn äro ställda, fordrar rättvisan olikhet i rättigheter. Om enkan och barnen sakna skicklighet och nödigt förlag till jordbruks idkande; om barnen äro omyndige eller bosatte å andra orter; om de innehafva embeten eller tjenster, eller äro med andra yrken sysselsatte, skulle de oftast ej kunna fortsätta jordbruket, utan att ådraga sig oundvikliga förluster; då deremot ägaren eller hans arvingar, der de ock ej kunna eller vilja sjelfve bruka den bortlegda jorden, aldrig sakna tillfälle, att upplåta den till annan brukare. Mot. sid. 99 och 100.

Götha Hof-Rätt har ansett denna förändring icke vara förenlig med de rättsgrunder, hvarpå contracts-läran i allmänhet hvilat, då Lagstiftaren skulle, för att freda ene contrahenten från möjliga förluster, betaga den andre bestämda och påräknade fördelar, efter hvilka han kan hafva inrättat sin öfriga hushållning. Den brukare, som befarar svårigheter för dess hustru och barn, att, efter hans död, fortsätta legan, har alltid i sin magt, att i contractet betinga dem uppsägnings-rättigheten, eller ock att sjelf derifrån afstå; men för jordägaren vore, genom förändringen, säkerheten i aftalet väsendtligen förminskad: och Hof-Rätten har därför tillstyrkt, att 9 §. kunde få en så lydande redaction: "Dör brukare; sitten hustru och arvingar qvar, så länge legostämman varar, och hafven ej våld sig från hemmanet uppsäga, derest icke i legoafhandlingen en sådan rätt dem förbehållen är. Har förbehåll skett; sägen då upp, inom sex månader från dödsfallet, och afflytten den tid, som i 7 §. sägs." G. H.R:s anm. sid. 40.

Högsta Domstolen har yttrat sig: att af enahanda skäl, som talade för förslaget, att, der brukares enka och arvingar ville uppsäga det af ho-

nom, på viss tid, ingångna legoafstalet, sådant borde ske inom sex månader ifrån dödsfallet, ansåg Högsta Domstolen samma tid jemväl böra iagttagas af enka och barn, för tillgodonjutande af rättigheten, att uppsäga städja, den mannen eller fadren betingat för sin och deras lifstid; dock anmärktes, att om myndigt barn, med fadren, uti legoafstalet deltagit, det ej borde vara berättigadt, att legan sig afsäga. H. D:ns prot. sid. 102. — En Ledamot har varit af den tanka, att den i 9 §. omförmälta rättighet icke borde utsträckas till andra, än brukares enka och barn, på sätt nuvarande Lag innehåller. H. D:ns prot. sid. 107.

— 5 §. Nu vill landbo sig ifrån hemman och dess bruk säga, eller jordägare landbo sin; göra det med tvänne gode män före Thomedag ett år, förr än giflostämman ute är, och sitte sedan landbo kvar det påföljande året, och på det andra, till fjortonde dagen i Mars månad. — — —

— 4 §. Då legostämman, som å viss tid satt varit, ute är, må jordägare sjelf råda jord sin; och flytte brukare, ändå att uppsägning ej å någondera sidan skett, der ej uppsägningstid i legoafstalet förbehållen blifvit.

— 6 §. Fjortonde dagen i Mars månad vare fardag, då jord å landet asträdas skall, der ej annorledes afstaladt är.

— 7 §. Är ej tid för lega bestämd, och vill jordägare eller brukare den uppsäga; göra det med vittnen, före den tjuguförsta dagen i December månad, ena året, och flytte brukaren å fardagen andra året derefter. Den flyttningstid kallas laga fardag.

— 8 §. I de fall, då stadgadt finnes, att flyttning å landet skall ske nästa fardag, räknas flyttningstiden ifrån och med den tjuguförsta December ena året till den fjortonde Mars å det följande.

Emellan stadganderne i 16 Cap. 5 §. af 1734 års Lag och 6 Cap. 4 §. af Lagförslaget, förekommer den väsendtliga skiljagtighet, att, efter Lagförslaget skulle, der viss tid för legan är bestämd, någon uppsägning icke vara af nöden; utan brukaren vara pliktig, att, derförutan hemmanet afflytta, så framt uppsägning i aftalet icke blifvit förbehållen.

Skånska Hof-Rätten har, vid den föreslagna 7 §., anmärkt, att orden "ena året" synas kunna leda till förvillelse i rätta begreppet af meningen, och har alltså tillstyrkt deras uteslutande. I öfrigt har Hof-Rätten, i anledning af fardagens bestämmande till den fjortonde Mars, erinrat, att då 1734 års Lag antog den dagen, var ännu gamla stylen den antagna; men att efter nya stylen infaller samma dag på den 25 Mars, hvilken dag också vanligen, i flera orter, ännu antages för fardag. Hof-Rätten har dock ansett för jordbruket nyttigare, att fardagen bestämdes till sista dagen i Mars månad: och Hof-Rätten har alltså föreslagit derefter förändrad redaction af 7 och 8 §§. Sk. H.R:s anm. sid. 91 och 17.

Presterskapets privilegier af år 1723 samt Kongl. Brefvet den 7 December 1753 stadga, att, för Ecclesiastik-Staten, är af- och tillträdes-tiden å prestegårdar och mensalhemman, den förste Maji efter afsträdarens dödsfall, derest han ej efterlemnar enka och oförsörjda barn, i hvilket fall de äga rätt till ett nådår.

Kongl. Förklaringen den 10 December 1756 förmår, att det utslag, hvarigenom Bergs-Tings-Rätt förklarar en Bergsmans fasta egendom böra gå i mät för förlagsskuld, gäller för laga uppsägning.

Kongl. Förordningen den 3 April 1810 förmår, att, å fidei-comiterad egendom äga den af lidne Fidei-comissariens sterbhusdelägare, att njuta fardag; så framt icke Fidei-comiss-författningen uttryckligen anorlunda föreskrifver.

Något härtill motsvarande igenfinnes icke i Lagförslaget.

— 6 §. *Ej må landbo jord uppsäga medan giftostämman räcker, utan han skaffar annan åbo, den jordägaren skärligen kan vara nöjd med.*

— — —

— 10 §. *Vill brukare till annan utlega hvad han sjelf legt, eller sin brukande rätt till annan afstå; äge der våld till, der ej sådant i legoafstalet förbjudit är; svare dock sjelf till lega, så ock till all skada, som af sednare åboens vållande kommer, utan så är, att jordägaren tagit denne god, i hans ställe, som afstod. Brukar någon annans jord, ej för bestämd lega, utan med villkor, att gifva ägaren hälften eller viss annan andel i årliga grödan; då må han ej utlega jorden, eller annan åbo i sitt ställe sätta, der ej sådan rättighet i legoafstalet medgifven är: gör han det; hafve ägaren våld träda till sin jord; och brukaren gälde all skada.*

Väsentlig skiljagtighet ligger deri, att den, jordägaren i nu gällande Lag tillerkända rättighet, att godkänna, eller icke godkänna, en af brukaren föreslagen efterträdare i bruket; med den påföljd, i sednare fallet, att transporten icke får äga rum; att denna jordägarens rättighet skulle, efter Lagförslaget, upphöra och brukaren deremot vara berättigad att, ägaren ohördan, transportera sin brukningsrätt på hvem han behagar; utom i de fall, som 10 §:s sednare moment omförmäler.

F. d. Lag-Comitéén, som ansett friheten, att till annan utlega hvad man sjelf legt, böra medgifvas, har, såsom motiv för det undantag derifrån, som sednare momentet framställer, anfördt: att, i de fall då brukare emottagit annans jord, ej för bestämd lega, utan med villkor, att gifva ägaren viss andel i grödan, borde rättigheten att ett sådant aftal på annan person öfverflytta, icke vara brukaren tillåten, derföre att brukningsaftalet kan anses såsom en art af bolag, dervid må förutsättas, att ägaren fästat hufvudsakligt afseende på den andra bolagsmannens skicklighet och öfriga personliga egenskaper. Mot. sid. 100.

Skånska Hof-Rätten har deremot anmärkt, att det icke vore med rätt och billighet öfverensstämmande, att en jordägare skulle kunna, emot sin vilja och samtycke, påtrugas en brukare, åt hvilken han icke öfverlemnade sin jord. Utom det ingrepp i äganderätten, den rubbning i helgden af frivilliga aftal, som sålunda skulle, under Lagens skydd, tillvägbringas, vore de skadliga följderna deraf obereknliga. Den omtänka, vid brukares antagande, som är jordägaren angelägnast, består uti, att undvika personer af elak, eller tvetydig frejd, men den skulle blifva frugtlös, då en jordägare, som antagit en redlig, fridsam, nykter, och arbetsam medborgare, skulle nödgas se hemmanet innehafvas af brottslingar, utan att ägaren hade något sätt att sådant hindra. Om anspråket att af Lagen skyddas till egendom, skall uppfyllas, så bör ingen jordägare kunna påtrugas annan brukare, än den han sjelf godkänner. Deremot må ej invändas, att ägaren kan i aftalet förbjuda transporten; ty utom att detta försigtighetsmått endast är användbart vid de legoaftal, som hädanefter avslutas, men icke vid de redan avslutade; förekommer, att denna försigtighet förutsätter det alla jordägare böra vara nog lagkunnige, för att inse nödvändigheten af dess begagnande; hvilket icke skäligen af alla fordras, eller väntas kan. De flesta legoaftal innebära skyldighet till

arbete; men förmågan, att arbetet bestrida, är icke lika hos alla, och jordägaren, som antagit en medelålders, frisk, nykter och skicklig arbetare, skulle då, i stället tvingas att nöjas med det mångfaldigt sämre arbete, som utgjordes af en sjuklig, ålderstigen, eller af starka drycker förslappad person. Hans lidande deraf vore uppenbart; men ersättningsliqviden vore alltid kinkig. Hof-Rätten har alltså tillstyrkt, att denna förändring icke må bifallas; vid hvilken utgång andra momentet kunde, såsom öfverflödigt, uteslutas. Sk. H.R:s anm. sid. 92.

Götha Hof-Rätt har ansett ifrågavarande Lagförändring icke öfverensstämma med det rättsbegrepp om contracters helgd, som fäst at sig hos nationen, i följd af nu gällande Lags föreskrifter derom. Med trygghet förlitar sig allmänheten på den tanka, att contracter icke kunna, ens i minsta omständighet, ensidigt brytas; och jordägaren, som lemnat sitt hemman åt den person, han känner, och derföre ägnar sitt förtroende, skall icke inse behovet, att genom särskilt förbehåll förekomma ett lidande, som han icke befarar. Hof-Rätten har alltså, med afstyrkande åt förändringen, föreslagit, att §:n kunde erhålla följande redaction: "Ej må brukare till annan utlega hvad han sjelf legt, eller sin brukanderätt till annan afstå, der ej sådan rättighet i legoaftalet förbehållen är, eller eljest af jordägaren medgifves. Gör brukare häremot, hafve ägare våld träda till sin jord, och brukaren gälde all skada." G. H.R:s anm. sid. 40 och 41 ²⁰).

Hög-

²⁰) Till dessa skäl torde ännu få komma i öfvervägande, opålitligheten af den rättighet Förslaget erbjuder, i stadgandet, att brukaren skulle blifva jordägaren ansvarig för aftalets uppfyllande af den person, som fått bruket emottaga; då detta stadgande icke åtföljes af någon förbindelse, att derför ställa säkerhet. Vanligen äro brukare icke i tillfälle, att lemna säkerhet för någon borgesförbindelse; och det stadgande, som här synes innebära ett bevarande af jordägarens rätt, eller en ersättning derför, skulle, utan allt tvifvel, i de flesta fall vara utan betydelse, och blifva utan all påföljd.

Högsta Domstolens flesta Ledamöter hafva lemnat den föreslagna 10 §:n utan anmärkning; men två Ledamöter hafva deremot varit af den mening, att, med förutsättning det jordägare, vid legoaftalets ingående, gjorde hufvudsakligt afseende, icke blott på legans storlek, utan jemväl å arrendatorens person och egenskaper, samt å säkerheten, att icke blifva satt i obehagliga förhållanden, eller lidande, genom vanvård af egendomen; borde jordbrukare i allmänhet icke berättigas, att till annan utlega hvad han sjelf legt, med mindre sådant blifvit af jordägaren medgifvet; och dessa Ledamöter hafva alltså tillstyrkt, att nu gällande Lagbud i detta ämne må bibehållas såsom hvarutinnan någon förändring icke visat sig vara af behofvet påkallad; och att följagtligen, det stadgande, som andra momentet framställer, jemväl bör till andra brukare utsträckas. I sammanhang härmed hafva samma Ledamöter fästat uppmärksamheten derå, att då arrendator afträder sin egendom till concurs, stora olägenheter yppa sig, ömsom för ägaren och ömsom för borgenärerne, utaf att vara bundne vid arrendet, så länge legostämman räcker. Det vore i allmänhet svårt för en concursmassa, att genom sina sysslomän vara jordbrukare, och för ägaren åter vore det svårt, att ofta icke veta, hvilken som egentligen brukade hans jord, och på hvem han kunde förlita sig, att den blefve behörigen skött. Ägarens ofta inträffade anspråk, att, då den af gäldenären utfäste afgäld varit högre, än som, vid arrendets upplåtande till annan person kunnat erhållas, för skillnaden, under all den återstående arrendetiden, njuta betalning utur concursmassans tillgångar, syntes äfven vara obilligt, och förnärmande öfrige borgenärs rätt. På dessa grunder ansågo desse Ledamöter att, vid en ny lagstiftning, borde bestämdt stadgas, att, då arrendator gjorde concurs, arrendet upphörde nästa fardag derefter, så att ägaren icke för längre tid ägde att utur con-

cursmassans tillgångar njuta betalning; honom dock obetaget, att emot gäldenären särskilt föra den ersättningsstalan, hvartill han kunde anse sig befogad. H. D:ns prot. sid. 103 och 107.

— 7 §. Rymmer landbo bort inom stämmodid, och finner jordägaren honom på vägen, då han afviker; hafve väld hemta honom åter, och allt det han med sig förer. Hafver landbo salt sig neder å annan ort; lite jordägare Befallningshafvanderom till, och böte landbon, för olaga afflyttning, tio daler, jordägarens ensak, eller dens, som jordägarens rätt hafver; och alla de, som med voro att hjälpa landbon afflytta, böte hvardera fem daler.

— 8 §. Ställer sig landbon till värn, och får han skada, eller de honom värja ville; vare allt ogildt. Varder han, eller någon af dem dräpen; böte som i Missgerings-Balken skills. Får jordägaren, som efterkommer, eller de med honom äro, någon skada, sår, blånad, eller blodvite; ligge allt i tveböte. Kommer dråp deri; vare straffet, som om edsöre stadgadt är.

— 9 §. Tager man upp hemman, som öde ligger; der äger husbonde gifva landho bref å den frihet, som han derföre njuta skall; och vare landbo skyldig bygga, dika, stänga, och hemmanet så upprätta, att räntan deraf utgå kan, då frihetsåren ute äro.

Dessa Lagbud äro från Lagförslaget uteslutna.

— 12 §. *Har ägare uppgifvit legt hemman vara större, än det är, eller sådana förmåner och bekvämligheter der till höra, som der ej finnas, eller icke yppat last, som derå ligger, och vid egendom af samma natur i orten ej vanlig är; äge brukare våld från legoafstalet afstå; och ägaren gälde all hans kostnad och skada: vill brukaren fortsara med hemmanets bruk; njute lindring i legan, efter thy som skäligt pröfvas. Har brukaren ej talat å ägarens uppgift, inom år och dag ifrån det han hemmanet tillträdde; hafve sedan ej rätt dertill.*

Härvid är någon anmärkning icke gjord.

— 13 §. *Går, genom klander, någon äga från legt hemman bort, eller varda hemmanets ägor, genom vattuflod, jordras, eller annan sådan vådlig händelse, förderfvade, eller minskade, äge brukare rätt sig afsäga, och skälig afkortning å legan njuta: bevake dock den rätt inom år och dag, sedan ägan bortgick eller skadan timade.*

Högsta Domstolen har varit af den tanka, att då, i det fall, som denna §. förutsätter, brukare, som nödgas afsäga sig legoafstalet, derförinnan, i förlitande på en mångårig legostämman, nedlagt större kostnader till egendomens förbättrande, än som, genom afkortning på den obetalda legan, kunna godtgöras, bör han vara berättigad till annan skälig ersättning; och Högsta Domstolen har alltså ansett ett stadgande derom, böra här införas. En Ledamot har, för sin del, tillagt, det han förutsatte, att de omkostnader, för hvilka ersättning skulle gifvas,

voro sådane, att de, på ett eller annat sätt, kommo ägaren till godo. H. D:ns prot. sid. 104.

— 22 §. *Brukare frede hemmanets ägor och skog från inkränkning, eller annan äverkan. Sker någondera derå; gifve han, sedan han sjelf det veta fick, jordägaren det genast tillkänna. Pröfvas försummelse häri ligga brukare till last; fyller han jordägarens skada.*

Härvid är någon anmärkning icke gjord.

Kongl. Förordningen den 13 April 1808, angående jagt och djurfång, stadgar i 3 §. att arrendator, eller landbo, icke äger idka annan jagt, än efter rof- och skadedjur, derest icke ägaren dertill gifvit tillstånd.

— 23 §. *Brukare njute ägares rätt till jagt å hemmanets jord, der ej den rättighet blifvit för brukaren i legoafstalet inskränkt²¹⁾.*

Väsentlig skiljagtighet är här, att rättigheten till jagt skulle tillhöra brukaren; så framt icke särskilt förbehåll deremot vore i legoafstalet intaget.

Motiv till denna förändring har varit, att jagträttigheten ansågs rätteligen höra till den allmänna nyttjanderätt, som till brukare upplåtes. Mot. sid. 101.

Skånska Hof-Rätten har ansett rättigheten till fiske också böra brukaren tillkomma; och har derföre föreslagit, att 23 §. kunde erhålla en sålunda förändrad redaction: "Brukare njute ägares rätt till jagt å hemmanets ägor, och fiske i dess fiskvatten, der ej rättigheten dertill blifvit för brukaren i legoafstalet inskränkt." Sk. H.R:s anm. sid. 92 och 17.

²¹⁾ Till 6 Capitlet Jorda-Balken af Lagförslaget äro åtskilliga ämnen framflyttade, som stå i hufvudsakligt sammanhang med innehållet af 24 och 27 Capitlen Byggnings-Balken af 1734 års Lagbok: och för dem kommer att redovisas i sammanhang med sistberörda Lagrum. Af sådan orsak äro följande §§. af Lagförslagets 6 Cap. här icke upptagna, nemligen: 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 26, 28 och 33.

Kongl. Brefvet d. 17 Oct. 1781 förmär, att för torpare, som innehafva jordbruk, bör, med uppsägning och aflyttning, förhållas, på sätt Lagen, i 16 Cap. 5 §. Jord-Balken, om landbo, föreskrifver.

I anledning af hvad angående hemmansbrukares rättigheter och skyldigheter, stadgadt och föreslaget är, har Götha Hof-Rätt framställt den anmärkning, att då erfarenheten visar, det vid Domstolarne ganska ofta frågor förekomma, om torpares rättigheter och skyldigheter; vore också nödigt, att Lagen lemnade åtminstone några allmänna föreskrifter till esterrättelse vid så beskaffade frågors afdömande; och då dervid, såsom med hvarje jordägares rätt, mest öfverensstämmande kunde antagas, att torplägenhet icke bör få upplätas för längre tid, än jorden af upplätaren innehafves; har Hof-Rätten hemställt, om icke, efter 30 §. i det föreslagna 6 Capitlet, en ny §. kunde införas af denna lydelse: "Vill man upplåta jord till torpare, med villkor, att han skall derföre utgöra arbete eller annan skyldighet; hafve rätt dertill för den tid, man hemmanet eller jorden sjelf äger, och tjene i öfrigt å ömse sidor till esterrättelse de villkor, upplåtelsebrefvet innehåller. Brister torpare i hvad han sig åtagit, eller visar han hemmanets innehafvare ohörsambhet, eller sidovörnad; äge jordägaren, eller den hans rätt innehafver, honom uppsäga till aflyttning nästa fardag, oansedt tiden för upplåtelsen ännu ej tilländagått. Sker uppsägning i andra fall; njute torpare laga fardag till godo, som i 7 §. sägs." G. H.R:s anm. sid. 42.

— 10 §. *I Staden är rätter fardag om våren den sista dag i Mars månad, och om hösten sista Septemder; men legotiden blifver den, som båda sänjas om.*

— 13 Cap. 1 §. *Handels-Bal-*

— 30 §. *Hyrer man ut gård eller hus i Stad; göre derom skrifligt aftal med hyresmannen. Hyresaftal om rum för dag, vecka eller månad, må mundtligen göras.*

— 31 §. *Alla villkor, hvar-*

ken. Leger man till annan hus, gård, tomt, eller hvad det är, för hyra i penningar eller varor, med vissa villkor, eller utan; det bör fast stånda; ehvad fästpenning derå gifven är, eller ej.

om ägaren och hyresmannen sig förena, skola i hyresafstalet införas, eller varen de ogilde.

— 32 §. Ej må hyrestid sättas å flere, än fem år.

— 33 §. I Stad vare fardag, om varen den sista dag i Mars månad, och om hösten den sista September, der ej annorledes aftaladt är.

Väsentliga skiljagtigheter äro här: 1:o att hyrestiden icke skulle få bestämmas längre, än till fem år; och 2:o att de villkor, som icke voro i contractet intagna, skulle vara ogilde.

Såsom motiv för den förra af dessa förändringar är vordet anfördt, att en ny ägare till hus ej borde, genom förut slutne hyresafstal, för längre tid hindras ifrån verkställande af större förbättringar, eller ock ifrån de gamla husens nedrifning, der så nödigt vore. Mot. sid. 102.

Högsta Domstolen har ansett den föreslagna högsta hyrestiden vara, utöfver behofvet, inskränkt. Aftalet borde också få träffas på hyresmannens lifstid; men då viss tid bestämdes, borde högsta tiden vara tjugu år. H. D:ns prot. sid. 105.

— 11 §. Leger man gård, eller hus i Staden, och vill sedan dem ej behålla; svare ändå till hyran för huset, så länge legostämman räcker: dock stånde honom fritt, att sätta en annan så god hyresman i sitt ställe. Gitter han för Domaren vissa laga förfall; betale då hyran till nästa fardag, och vare sedan fri.

— 36 §. Hyrer någon hus eller gård i Stad, och vill det sedan ej behålla; svare ändå till hyran, så länge legostämman räcker; dock stånde honom fritt, att sätta annan hyresman i stället, der det ej i hyresafstalet förbjudt är.

Skiljagtighet är här, att den rätt, som, efter nu gällande Lag, tillhör laga förfall, skulle, efter Lagförslaget, upphöra.

Skånska Hof-Rätten har, under åberopande af de skäl, som åtfölja dess anmärkning emot 10 §.

af 6 Cap. Lagförslaget, och som äro häröfvan redovisade, ansett hyresmannen icke böra tilläggas rättigheten att, utan ägarens tillstånd, på annan hyresafsalet transportera: och Hof-Rätten har alltså föreslagit, att denna 36 §. må erhålla en så lydande redaction: "Hyres någon hus och gård i Stad, och vill det sedan ej behålla; svare ändå till hyran, så länge legostämman räcker; och hafve ej våld sätta annan hyresman i sitt ställe, der det ej i hyresafsalet tillåtet är." Sk. H.R:s anm. sid. 93 och 18.

— 13 §. *Vill ägaren sin gård, eller hus, sjelf hafva, eller till andra hyra, när stämmodag ute är; eller vill gåsten då ej blifva längre i gården kvar; säge hvarannan till med tvenne goda män, två månader förr stämmodag. Försummar det någondera; stände legostämman till nästa fardag.*

— 34 §. *Är ej viss hyrestid afstalad, och vill ägare sitt hus sjelf hafva, eller hyresman ej längre der kvar blifva; säge endera annan till, två månader före fardag.*

Väsentlig skiljagtighet är här icke; men i anledning af dessa föreskrifter har

Högsta Domstolen anmärkt, det ett tillägg här borde stadgas, derom, att berörde uppsägningstid blott ägde rum i de fall, då ej annorlunda blifvit aftaladt; äfvensom att, när aftalet blifvit på listid ingånget, hyresmannens död och ägarens underrättande derom vore för uppsägning att anse. En af Högsta Domstolens Ledamöter har tillagt, att när hyresmannen afstod sina tillgångar till concurs, borde äfven det gälla såsom uppsägning. H. D:ns prot. sid. 106.

— 42 §. *Tränger ägaren att göra å hus eller rum förbättringar, som ej, utan hans skada, kunna skjutas upp, till dess legostämman ute är; hafve der våld till; lenne dock åt hyresmannen så många rum och lägenheter, som för honom och hans husfolk*

nödiga äro. Kunna förbättringarna ej inom en månad verkställas, eller medföra de märklig olägenhet för hyresmannen; varde hyran skäliggen minskad. Kan hyresmannen ej vara belåten med de rum och lägenheter honom lemnas; skaffe ägaren honom andra rum under tiden, och gælde kostnad hans till flyttning.

— 43 §. Hyresmannen vare ej pliktig betala några utskylder, som af huset gå, eller utgöra någon derå liggande tunga, der han sig dertill ej förbundit.

— 48 §. Med lega af Stadsjord, som ej till tomt i Stad hörer, förhålles, som om lega af jord å Landet sagt är.

— 37 §. Dör hyresman; ägen hans hustru eller arfvingar att hyresaftalet, inom tre månader, efter dödsfallet, uppsäga, och sedan å laga fardag flytta, ändå att längre hyrestid aftalad varit.

Dessa föreskrifter äro lemnade utan anmärkning.

— 15 §. Säljer man bort hemman å Landet, eller hus och tomt i Staden; då bryter köp legostämman, och hafve köparen magt, landbo och hyresman i rätten tid uppsäga, dock sitte kvar till laga fardag. Varder ägaren husvill, och tränger jord sin å Landet, eller hus i Staden sjelf nyttja; vare om uppsägning Lag samma. I dessa fall gifves landbo så mycket af städjan åter, som svarar emot den tid honom i legostämman brister, och fylles honom bevislig skada. Lifstidsstädja

8 Cap. 29 §. Hvar som fått nyttjanderätt till fast egendom, låte den intecknas vid den Rätt, derunder egendomen lyder.

— 35 §. Sökes, å samma dag, inteckning för fordran och för nyttjanderätt; stånde nyttjanderätten fast, ändå att fordringen intecknad varder.

städja å Landet må ej brytas, utan gånge derom, som förr sagdt är.

Kongl. Förordningen den 13 Junii 1800 stadgar, att in-tecknade arrende-contracter icke kunna, genom köp, brytas; och föreskrifves derjemte, 1:o att arrende-contract bör in-tecknas sist vid det Ting, som infaller efter sex månader sedan contractet slöts; och 2:o att då, vid samma Ting, in-teckning sökes för både ägarens skuld, och arrende-contract, viker det sednare för det förra.

Väsentliga skiljagheter äro här: 1:o att någon viss tid för arrende-contracts in-tecknande skulle icke vara stadgad; och 2:o att, i motsatts till nu gällande föreskrift, skulle, då, samma dag, in-teckning sökes för både skuldfordran och arrende-contract, den förra vika för det sednare.

Härvid är någon anmärkning icke gjord.

— 30 §. Är äganderätt öfverlätten till en och nyttjanderätt upplätten till annan, stånde upplåtelsen fast, der den blifvit in-tecknad förr, än lagfart å öfverlåtelsen skedde.

I fortsättning af de anmärkingar, som Skånska Hof-Rätten framställt vid 6 §. i 7 Cap. samt 12 §. i detta Cap., har bemålde Hof-Rätt föreslagit, att denna 30 §. må erhålla en så lydande redaction: "Är äganderätt öfverlätten till en, och nyttjanderätt upplätten till annan; stånde upplåtelsen fast, der den blifvit in-tecknad förr, än Lagfart å öfverlåtelsen skedde, och den tid till Lagfarts sökande, som i 7 Cap. 6 §. sägs, försummad är." Sk. H:s anm. sid. 98 och 19.

— 31 §. Nu sökes, å samma dag, Lagfart å öfverlåtelse, och in-teckning af upplåtelse.

är upplåtelsen äldre; stånde den fast: är den yngre; vike han, som nyttjanderätten fält, för ägaren.

— 32 §. Är, i samma handling, äganderätt öfverlåten till en, och nyttjanderätt förbehållen åt annan; det förbehåll gälle emot honom, till hvilken äganderätten så öfverläts, ändå att han med sitt fång lagfarit förr, än nyttjanderätten in-tecknad blifvit.

— 34 §. Har borgenär sökt in-teckning för fordran förr, än in-teckning af nyttjanderätt sökes, och varder egendomen för samma fordran såld; då må innehafvaren från nyttjanderätten uppsägas.

— 36 §. Varder innehafvare af nyttjanderätt, i något af de fall, som i 30, 31, 33 och 34 §§. sägas, derifrån skild, innan den tid till ända gått, hvarå nyttjanderätten upplåten varit; njute laga fardag, der han egendomen tillträdt. Besitter han egendomen genom förläning, eller eljest utan afgäld; gifve till den rättägande skälig lega under fardagstiden, och njute ej till godo den förmån, som i 4 Cap. 10 §. förläningstagarer tillagd är, att hemmanets skog utan utsynning begagna.

— 38 §. Innehafvare af nyttjanderätt låte in-teckning deraf förnyas, inom tid, som i 24 §. sägs. Försummar han det, och sökes, innan hans nyttjanderätt åter in-tecknad varder, Lagfart eller in-teckning af annan, som förvärfvat ägande- eller nyttjanderätt, eller fordran hos äga-

ren hafver; då må innehafvaren från nyttjanderätten uppsägas, som förr stadgadt är.

— 39 §. Utan hinder af in-teckning varde tvist om nyttjanderätts bestånd lagligen pröfvad.

— 40 §. Är afkomst af fast egendom åt någon upplåten eller anslagen; vare, om in-tecknande deraf, Lag, som om nyttjanderätt sagdt är.

Vid dessa nya stadganden hafva anmärkingar icke blifvit gjorda.

— 16 §. Städjer någor hemman å Landet, eller leger hus och gård i Staden, till tvenne; behålle den, som först stadd eller legde, och ägarren böte sjattedelen af första årets afrad eller lego, och skaffe den andra så god lägenhet igen eller gälde honom skadan.

13 Cap. 2 §. Handels-Balken. Leger man tvem ett; behålle den, som först hyrde, ehvad den sednare mera utlofvat hafver, eller ej; och böte den, som utlegde, tio daler och skadan åter. Samma Lag vare om den, som hyrer det han visste till annan uthyrt vara.

— 33 §. Upplåter någon nyttjanderätt till samma egendom åt tvenne; njute den, som in-teckning först sökte, sin rätt till godo; sökes in-teckning af begge å samma dag; varde den, till hvilken upplåtelse först skedde, vid nyttjanderätten bibehållen²²⁾.

— 37 §. Innehafvare, som i god tro varit och för annan vika måste, njute skadestånd af den, som nyttjanderätten till honom upplåt.

Väsentliga skiljagheter äro här: 1:o att, enligt Lagförslaget, skulle, då nyttjanderätten blifvit upplåten åt tvenne, det aftal blifva gällande, för hvilket in-teckning först sökes; och således icke ovillkorligen det först aftalade, åt hvilket nu gällande Lag ger företrädet; och 2:o att bötesansvaret är uteleimadt.

²²⁾ Här torde äfven den anmärkning äga tillämplighet, som är framställd i Not. 5, sid. 20, här ofvan.

17 CAP.
Om afrad och afradsdag
å Landet, och lushyro
i Staden.

1 §. Rätter afradsdag är Thomedag förr Jul: då skall bonde, ehvad jord han åbor, afrad utgifva.

6 Cap. 25 §. Brukare betale legan å de tider, han den utfast: är ej dag till betalning satt; gifve han den ut, fjorton dagar före slutet af hvarje legoår: gör han det ej; betale sedan laga ränta. Betalar han ej inom sex månader efter den tid, som afstalad, eller nu sagd är; hafve jordägaren våld honom uppsäga; och flytte brukaren nästa fardag.

Väsentlig skiljaglighet ligger 1:0 i den utsträckning, som skulle gifvas åt betalningstiden; och 2:0 i den tillagda ansvarspåföljden.

Till den första af dessa förändringar har motivet varit, att vid Thomedag har jordbrukaren ännu icke hunnit realisera den inbergade grödan, och sädpriserna icke eller hunnit att allmänt bestämmas; samt att för utgörandet af Kronans afrad är redan ett sådant anstånd, genom allmän författning, medgifvet. I afseende på den sednare förändringen har motivet varit, att då brukaren icke, i legoaftalet, underkastat sig strängare betalningstid, så horde jordägaren, emot räntas åtnjutande, lemna halft års anstånd, innan uppsägning ägde rum. Mot. sid. 102.

Skånska Hof-Rätten har anmärkt, att i de flesta legoafstal utgöres legan egentligen i betingad arbetskyldighet; och Hof-Rätten har derföre tillstyrkt, att den föreslagna 25 §. må erhålla ett tillägg, hvarigenom den kunde blifva tillämplig jemväl i afseende på uppfyllande af åtagen arbetskyldighet. En förändrad redaction af §:n är också af Hof-Rätten uppgifven. Sk. H.R:s anm. sid. 93 och 17.

— 2 §. Nu tristas om afrad gulden är; vise det Landbo med quittobref eller vittne. Gitter han ej; gifve afrad ut.

Denna föreskrift är från Lagförslaget utesluten.

— 3 §. Dör bonde, och hafver afrad eller utlagor inne med sig; då utmätes de förr än arf skiftas. Är han gäldbunden, och skall gods hans till utmätning gå; äge då alltid samma års afradbättre rätt, än annor gäld. Står afrad inne för tre år, och viser han, som den hafva bör, att han den ej förr så kunnat; njute då samma rätt och förmån. Är afrad för flere år obetald; hafve ej annan förmån än efter dom eller inteckning. Vare ock alltid skattejorden underpant för tre års ränta, framför alla dem, som sin fordran hafva inteckna tätit, eller med dom vunnit.

17 Cap. 6 §. Handels-Balken. För afrad, tionde eller annan afgäld af fast egendom, hafve ock den företräde till samma jord, som den ränta äger, der den ej längre stått inne, än i 17 Cap. Jord-Balken stadgad är. Är gäldenär sjelf ej jordägare; njute den, som afgäldet äger, samma förmån i lösören. Häftar landbo för husröta, ehvad det är för flere eller färre år; vare Lag samma. I byggnad å annars grund i Staden, eller på Landet, hafve jordägare företräde till åbyggnaden. Stå både Kronans och Jordägarens räntor inne; hafve Kronan företräde.

— 29 §. Har brukare, som afflytter, ej betalt legan, eller den utskyld, eller ränta af hemmanet, som till Kronan eller annan räntetagare utgå bör, och hvarföre brukaren svara skall, eller häftar han för husröta eller vanhäfd, eller för vanvård eller förskingring af kreatur, redskap eller annat, som jordägaren honom till hemmanets bruk lemnat; hafve jordägaren våld qvarhålla hans gods, som å hemmanet finnes, intill dess han rätt för sig gjort. Är brukaren gäldbunden; njute ock jordägaren förmån i samma gods, efter thy i 22 Cap. Handels-Balken sägs.

22 Cap. 6 §. Handels-Balken. För utskyld, eller afgäld, som af fast egendom gå bör, och för sist förslutna eller löpande året innesår, hafve Kronan, eller annan afgäldstagare förmånsrätt i egendomen.

— 7 §. Är Kronan jordägare; njute förmånsrätt i de lösören, som å egendomen finnes; så ock i derå vexande eller bergad gröda, för sistförslutna och löpande årets utskyld och ränta, samt för alla årens husröta och vanhäfd. Samma rätt i lösören och gröda, hafve enskild jordägare för sist förslutna och löpande årets jordlega,

för alla årens husröta och vanhäfd, för utskuld eller ränta, hvarföre jorden häftar, som i 6 §. sägs, enär brukaren derför svara bordt, så ock för vanvård eller förskingring af redskap, kreatur eller annat, som jordägaren honom, till hemmanets bruk, lemnat. Den förmånsrätt, som enskild jordägare nu tillagd är, vike dock för den, som efter 5 §. Kronan tillkommer.

Väsentlig skiljagtighet ligger 1:0 uti den utsträckning, som förmånsrätten skulle erhålla, till äfven vanhäfd och förskingring af sådan egendom, som ägaren lemnat till brukets verkställighet; och 2:0 uti den inskränkning, från tre, till två år, som är föreslagen i tiden för förmånsrättens tillgodonjutande.

För den förre af dessa förändringar har motivet varit, att jordägarens fordran, äfven i de här tillagda fall, härleder sig ifrån legoafstalet; och att alltså en lika säkerhet borde honom tillkomma. Mot. sid. 101.

Skånska Hof-Rätten har, vid den föreslagna 29 §. gjort lika anmärkning, som vid den 25:te, och tillstyrkt ett lika tillägg. Sk. H.R:s anm. sid. 93 och 17.

Götha Hof-Rätt har, vid 29 §., gjort en anmärkning, som kommer att redovisas i sammanhang med de ämnen, som innefattas i 27 Cap. Byggnings-Balken af 1734 års Lagbok. G. H.R:s anm. sid. 41.

— 24 §. *Brukare svare till den af hemmanet utgående årliga och ständiga skatt, och all annan derå liggande tunga, som jordägaren ej uttryckligen å sig tagit. Läggas, under legotiden, ny skatt eller tunga å hemmanet, el-*

ler ökes den, som förr derå lög; svare jordägaren sjelf dertill, om brukaren ej vill skatten, eller tillökningen, å sig taga, eller de, om dess fördelning ej sänjas, hafve dock våld brukaren uppsäga, när denne ej vill för sådan skatt, eller tunga, svara. Har man upplåtit hemman till hälftenbruk, eller för annan andel i årliga grödan; svare då ägaren till hemmanets skatt, i förhållande till den andel han njuter. För bevillning, som jordägare ålagd är, svare han sjelf.

Det här, i sista momentet, föreslagna stadgande, att för bevillning, som jordägaren ålagd är, han skulle sjelf ansvara, har Högsta Domstolen ansett böra utgå; helst grunderna för bevillningens utgörande, bero ensamt på Rikets Ständers beslut, och således icke tillhöra förevarande Lagstiftning. I öfrigt borde uttryckas, att, med jordägares och brukares, i 24 §. omförmälda skyldigheter, skulle förhållas enligt legoafstalet, så snart detsamma derom innefattar föreskrift. H. D:ns prot. sid. 105.

17 Cap. 5 §. Jorda-Balken. Hushyra i Staden betale gästen åtta dagar förr, än legostämman ute är, eller varde den lagliga utsökt å hvarje hyrestid efter hvarannan;

16 Cap. 14 §. Betalar ej gäst hyran å den tid, som aftalt är, — — — stände ägaren frött, honom straxt utsäga,

— 42 §. Är ej aftal gjordt om tid, då hyra gäldas skall; betale hyresmannen den, åtta dagar före hvarje halft års slut. Har han hyrt på år; vare då ej pligtig betala förr, än åtta dagar före årets slut. Betalar ej hyresman å den tid, som aftalad eller nu sagd är, gälde sedan laglig ränta. Dröjer han med betalningen utöfver en månad; då må ägaren låta honom genast vräckas, — — —

Väsentlig skillnad ligger endast i förpligtelsen att betala ränta för den tid han innehar hyressumman; samt den anståndstid af en månad, som skul-

le honom lemnas, innan han kan, för bristande betalning, vråkas.

Härvid har någon anmärkning ej blifvit gjord.

17 Cap. 4 §. Går skattehemman till salu, och vinner köparen derå laga fasta; hafve den, som räntan äger, ingen talan å sjelfva jorden, utan söke annan bondans egen- dom.

Denna föreskrift är från Lagförslaget utesluten.

— 46 §. Nu betalar brukare eller hyresman förskottsvis lega, eller hyra för flera år: varder den legda eller hyrda fastigheten såld eller annorledes till annan man öfverlåten, och har ej brukare eller hyresmannen låtit förskottet, såsom fordran intecknas; vare han skyldig att till nya ägaren gälda legan, eller hyran, ifrån den tid, då dennes rätt att den uppbära eljest vidtaga skulle; och hål- le brukaren, eller hyresman- nen, sig till förra ägaren.

Motivet härtill har varit, att förskott af denna beskaffenhet kan ej betraktas annorlunda, än såsom försträckning, som, då inteckning derför icke är ta- gen, icke eller kan åtföljas af någon förmånsrätt. Köparen, som kan hafva om förhållandet varit okun- nig, bör icke eller deraf stadna i något äfventyr. Mot. sid. 103.

Någon anmärkning härvid har icke ägt rum.

18 CAP.

Om den, som jord, hus, skog, vatten eller vattenverk af annan med våld tager.

1 §. Hvar som tager med våld, af den i handom hafver, jord, hus, skog, vatten eller vattenverk, eller med någorhanda åtgärd för honom onyttigt gör, och vill sig det ägna; gälde åter skadan, och böte han, och alla de, som med honom i samma gerning varit, fyratio daler hvardera.

Detta Lagbud är från Lagförslaget uteslutet.

18 Cap. ...

Om den, som jord; hus;
skog; vallen eller vat-
tenverk af annan med
vård ligger.

1 §. När som ligger med vård,
af den i händens häfver,
jord; hus; skog; vallen eller
vattnen, eller med någon
andra ägare, för honom öf-
ret gör, och vill sig det för
en i händens häfver, och
hans part, och alla del, som
med honom i samma grän-
nad, ännu hater hufvud.

Denne Laghand af från Lagstämman utskickat.

18 CAP.

Om den, som jord, hus, skog, vatten eller vattenverk af annan med våld tager.

1 §. Hvar som tager med våld, af den i handom hafver, jord, hus, skog, vatten eller vattenverk, eller med någorhanda åtgärd för honom onyttigt gör, och vill sig det ägna; gälde åter skadan, och böte han, och alla de, som med honom i samma gerning varit, fyratio daler hvardera.

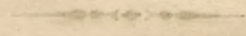
Detta Lagbud är från Lagförslaget uteslutet.

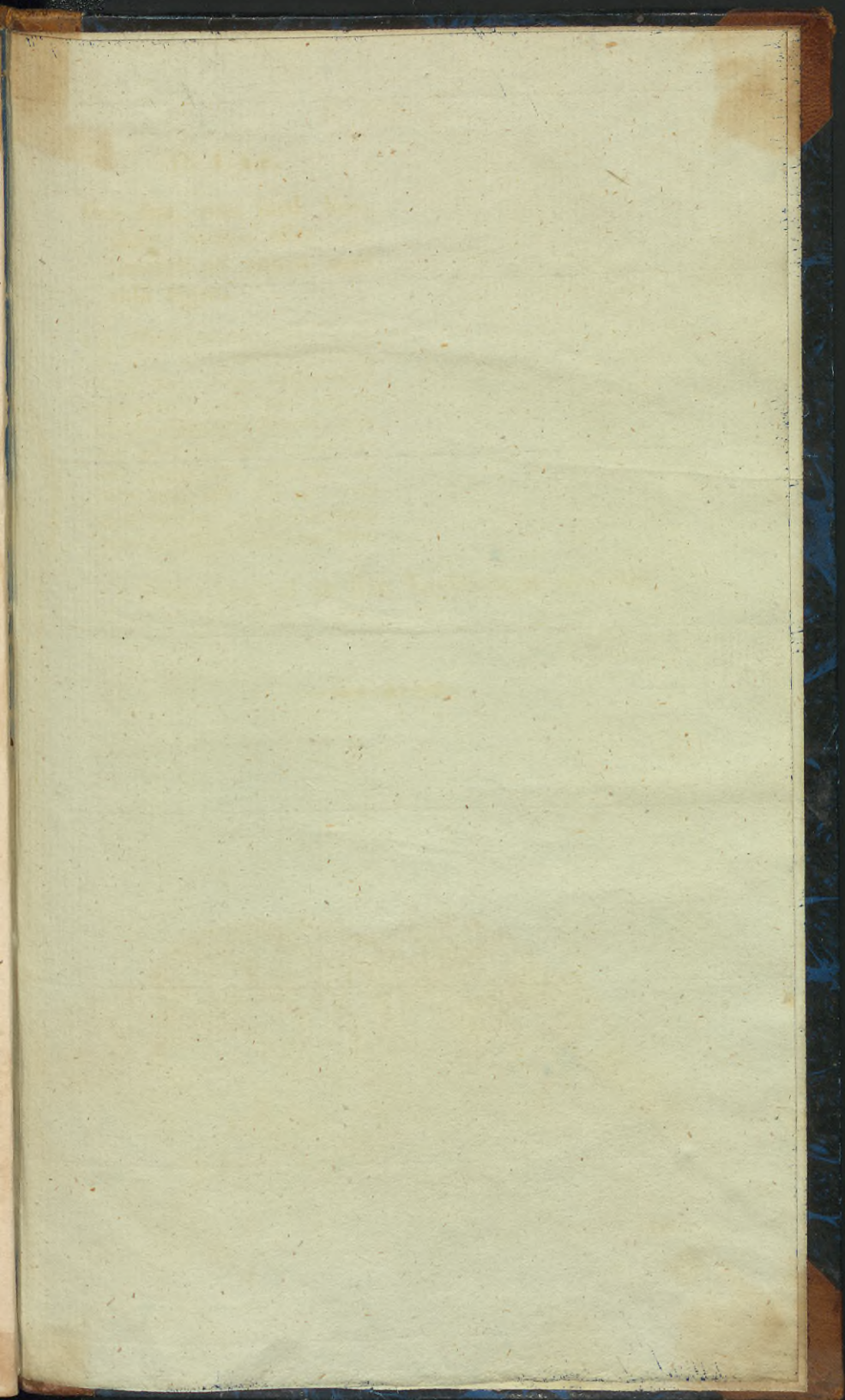

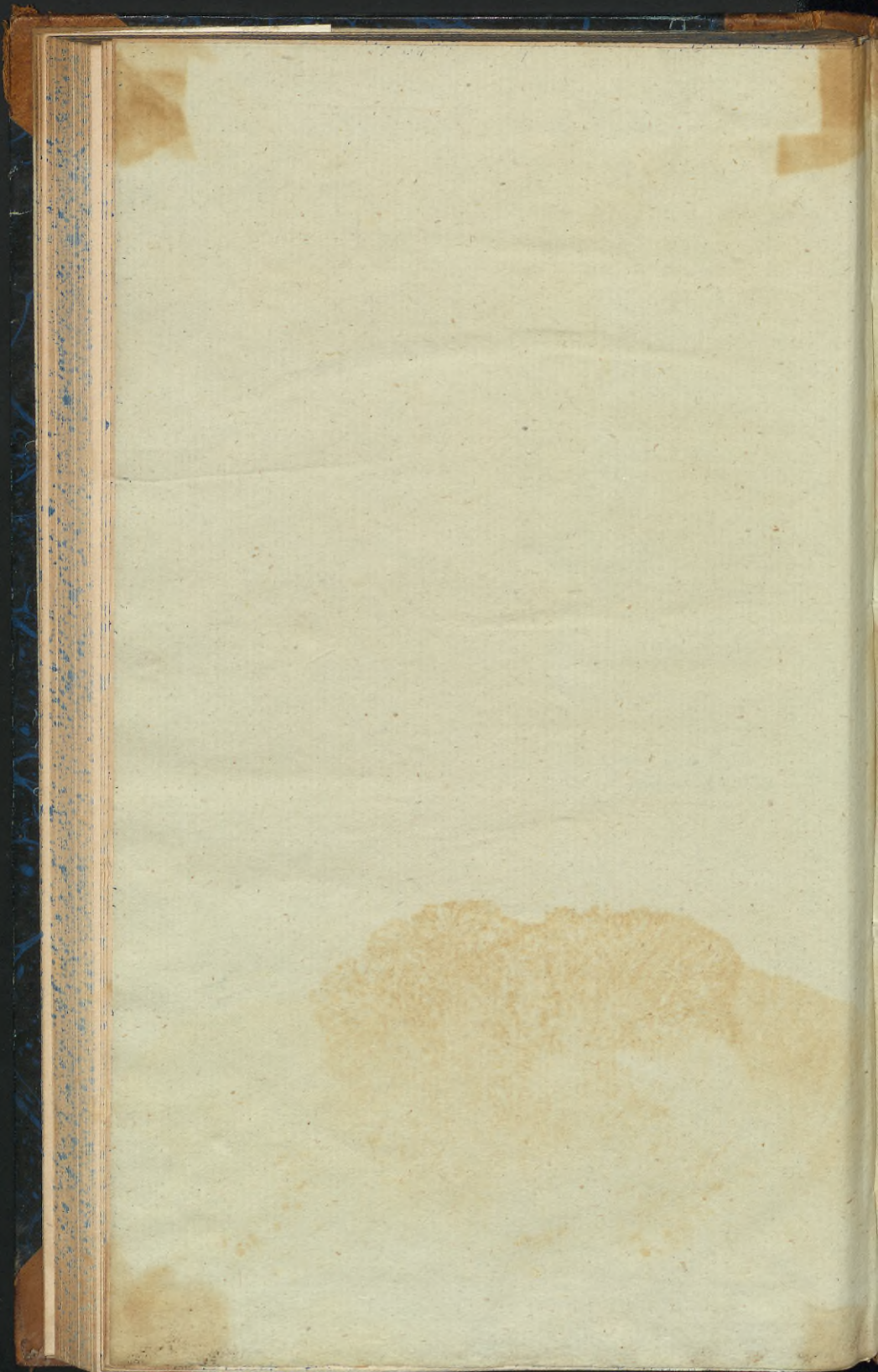
Om den, som jord, hus,
skog, vatten eller vat-
tenverk af annan med
väld tager.

§. Hvar som tager med sig,
af den i landom hafver,
jord, hus, skog, vatten eller
vattenverk, eller med någon
hande ägande för honom öfver-
ligt gör, och vill sig det äg-
nare gälla för skadan, och
håller han, och alla de som
med honom i samma gemning
vara, skadade hvar hvar.

Detta Lagbud är från Lagförsamlet utskulet.

6000144563

Göteborgs universitetsbibliotek

Lagf. 76.

